SVOBODA · СВОБОДА

UKRAINIAN DAILY · УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

Пам'ятаймо про Україну!

VOL. CI · JERSEY CITY and NEW YORK · SPECIAL ISSUE · CENTS 25 ЦЕНТІВ · ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК · СПЕЦІЯЛЬНЕ ВИДАННЯ · РІК CI.

100-ЛІТТЯ УНСОЮЗУ: У ПОШАНІ ДО МИНУЛОГО, З ВІЗІЄЮ У МАЙБУТНЄ!

ПРИВІТАННЯ ПРЕЗИДЕНТА ЗСА

Президент Билл Клінтон переслав до головного предсідника УНС Уляни Дячук побажання з приводу 100-річчя такого змісту:

,,Щирі побажання для усіх членів Українського Народного Союзу з приводу святкування 100-річчя існування.

Одним з найбільш корисних переживань людини є жити в гурті таких, що мають подібні зацікавлення і подібний життєвий досвід. Від 100 років Український Народний Союз працює над тим, щоб продовжати заповіт тих, які були його засновниками. Сила Вашої організації сьогодні є в тому, що Ви далі йдете шляхом, який просвічував засновникам УНС і що Ви маєте ці самі завдання, які були колись. Ваша праця іде в парі з нашими зусиллями поширити та зміцнити наші відносини з сьогоднішньою Україною.

Я ґратулюю Вам за Ваші осяги і пересилаю якнайкращі побажання дальших успіхів на многі, многі літа!"

Билл Клінтон

ЖИВА УКРАЇНА ШЛЕ ПРИВІТАННЯ УНСОЮЗОВІ

Вперше в історії Українського Народного Союзу — і це саме у 100-річчя від дня його оснування — серед віншувальників знаходяться представники живої вільної української держави на політичному, дипломатичному та культурному відтинках.

Привітання надіслали міністер освіти України Петро Таланчук, міністер культури Іван Дзюба зі запевненням співпраці задля „доброго імени українського народу", і віцепрем'єр-міністер України Микола Жулинський. Він стверджує, що ,,завдяки УНС український люд Заходу зміг об'єднано працювати, жити, творити, відкривати діючі по сьогодні громади, фундації, спілки, церкви, творчі центри, навчальні заклади, створивши вагомі духовні й матеріяльні цінності в галузі освіти, науки, культури, українознавства, права, які послужать тепер і материковій Україні". З бажанням „плідної співпраці з рідною землею, добра, щастя і земного благополуччя" закінчує М. Жулинський свого листа.

Довшого листа з побажаннями прислав Іван Драч, голова Ради Товариства „Україна", в якому пише: „Ваша організація завжди дбала і дбає про те, аби громадяни українського походження не почувалися протягом століття чужинцями в далеких краях, а були організованою етнічною спільнотою, частиною великого українського народу".

Від імени Президії Ради Спілки Письменників України прислав привітання її голова Юрій Мушкетик, а від себе особисто письменник і поет близький друг УНС і редакції „Свободи" Микола Руденко, який свого листа розпочав заголовком: „Наш рідний Батько-Союз! Гаряче вітаю тебе зі славним століттям — віком мудрости широкого розвою і глибинного вкорінення. Як не могли наші предки-козаки жити без Січі, так неспроможні жити без Союзу переселенці з України на американському континенті — ти, Батьку-Союзе, власне і став нашою Січчю на Гадсоні!"

Голова Української Республіканської Партії Михайло Горинь вітає УНС від членів цієї партії і з бажаннями від себе, щоб „процвітала Ваша благородна справа для добра та злагоди українців на поселеннях і в Україні".

В імені Уряду України привітання прислав враз із побажаннями амбасадор України Олег Білорус, який із дружиною Ларисою взяв участь у святкуваннях в Ню Йорку — у ювілейному концерті в суботу, 19-го лютого, в Карнеґі Голл, як і в святочному обіді в приміщеннях УНС в неділю, 20-го лютого 1994 року.

В. о. постійного представника Уряду України в Організації Об'єднаних Націй Володимир Хандогій переслав також щирі привітання і побажання, стверджуючи яку надзвичайно важливу ролю відіграв і продовжує відігравати УНС в історії української спільноти в Америці і Канаді. В. Хандогій враз із дружиною були учасниками ювілейного концерту, а відтак святочного обіду в приміщеннях УНС.

ІЄРАРХИ УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКОВ ПРИВІТАЛИ УНС ІЗ 100-РІЧЧЯМ

З нагоди 100-річчя Українського Народнього Союзу на руки головного предсідника Уляни Дячук вплинули численні письмові привітання від провідників українських Церков усіх віровизнань.

Достойники Української Католицької Церкви із Митрополитом Стефаном Суликом у проводі сердечно вітали УНС, підкреслюючи важливість його як виїмкової громадської установи, що вже 100 років працює для добра нашої громади.

Митрополит УКЦ С. Сулик пише у своєму привітанні: ,,Український Народний Союз — це ця громадська установа, що продовж 100-річчя шляхетної праці багато світлих діл своєї діяльности вписала на сторінках своєї хроніки в діяспорі так і в Україні. Нехай буде подяка за це Господеві, що благословив працю многих поколінь, які жертвенно працювали для добра української спільноти і щедро винагородить працю усіх тих, що продовжують працю з любов'ю до ближнього". А далі Митрополит звертається із закликом до членів УНС: ,,Будьте завжди з Богом, а Господь буде з Вами!"

Зі щирими привітами поспішили також Єпископ Стемфордський Василь Лостен: ,,Честь і слава — і подяка — УНС і всім свідомим трудівникам та послідовним провідникам за це, що зберігають цю чесноту братньої любови та допомоги досьогодні!"

Єпископ-емерит Інокентій Лотоцький, ЧСВВ, з Чикаґо і теперішній Єпископ Михайло Вівчар, ЧНІ, переслали свої благословення та побажання, виправду-

(Закінчення на стор. 10)

„СОВЕРШИШАСЯ"

(Внизу поміщуємо відбитку репортажу про Установчі збори УНСоюзу, поміщеного у „Свободі" з 1-го березня 1894 року. Під відбиткою поміщуємо цей же репортаж сучасною українською мовою з книжки А. Драгана п.з. „Український Народний Союз").

АМЕРИКАНЬСКА РУСЬ.

СОВЕРШИША СЯ.

И о диво - трупы встали
И очи розкрыли!
И братъ зъ братомъ обнялися
И проговорили - слово тихой любови!

Шевченко.

Дня 22 Февруара 1894, того самого дня, въ котромъ цѣла Америка обходила рôчницю уроднинъ славного Вашингтона неустрашимого борця за свободу и права человѣчества, о девятой годинѣ зъ рана зôйшлись руски священники, делегати рускихъ братотвъ и патріоты Русины зъ всѣхъ сторонъ до руской церкви въ Шамокинъ Па. благати Господа Бога, щобъ допомôгъ щасливо начати такъ важне дѣло, дѣло основаня „Руского Народного Союза."

Божественну литургію о призвaню помощи св. Духа, отправивъ о. Теофанъ Обушкевичъ, рускій священникъ зъ Олифантъ, пôдъ часъ котрои спѣвавъ чудесно шамоцкій рускій хоръ пôдъ проводомъ Доктора Сименовича неутомимого труженника для блага американьской Руси. Не одному слеза радости покотилась изъ очей на звукъ душу прошибаючого пѣнія. Ктобъ мôгъ сподѣватись пару лѣтъ тому назадъ, що утекшій русинъ зъ обнятія бѣды, нужды, зъ невôльничого гнету — розвине такъ скоро вѣками притлумленну силу руского духа? Ктобъ погадавъ, же пôдъ полатаною сѣрячиною або гунькою, крыесь благородна душа, способна до всего доброго, хорошого и полезного наколи вôльна зъ оковъ гнету и работва?!

И о диво - трупы встали
И очи розкрыли!

И на вôльной земли руска гармонійна пѣснь лунае на славу во вышнихъ Богу! Въ хорошо прибраной руской галѣ, по одспѣваню всѣма присутными: „Царю небесный," о. Поляньскій зъ Пітсбурга забравъ голосъ, де въ красно-рѣчивой своей патріотичной промовѣ, обяснивъ цѣль „Руского Народного Союза" и тое добро яке рускій народъ въ Америцѣ буде зъ него мати.

Тогда приступлено до выбору всѣхъ урядниковъ „Руского Народного Союза," котрый такъ выпавъ:

Урядники Союза.

Теодосій Талпашь предсѣдатель зъ Шамокинъ Па.
Михаилъ Евчанъ заступникъ зъ Вилсберъ Па.
о. Іоанъ Констанкевичъ секретарь, зъ Шамокинъ Па.
Иванъ Глова касіеръ зъ Excelsior Pa.

РАДНИ.

Яковъ Даньковскій. Джерзі Сіті.
Михаилъ Галковичъ.
Онуфрій Мурдза.
Михайлъ Адзима. Мт. Кармель Па.
Иванъ Гордишинскій.
Алексій Шлянта. Майфілдъ Па.
Семанъ Федоровскій.
Юрко Хилякъ. Олифантъ Па.
Михайлъ Ослицкій. Пітсбургъ Па.
Димитрій Зеновякъ. Центрелія Па.

КОНТРОЛЬНА КОМИСІЯ.

о. Гавріилъ Гуловичъ. Фриландъ Па.
о. Грегорій Грушка, редакторъ „Свободы" и рускій священникъ зъ Джерсі Сіти.
о. протоіерей Алексій Товтъ Вілсберн Па.
о. Теофанъ Обушкевичъ заступникъ контрольной комисіи.

Повысше высказани урядники будуть сповняти свôй урядъ до слѣдуючого „Головного Собранія," котре отбуде ся 30. Мая 1894 ще на есей разъ въ Шамокинъ Па. де або потвердить ся тихъ самихъ або избересь новыхъ. Наколи прийшло до роспра вы о читальняхъ, котри кождо належаче братство до „Руского Народного Союза" мае обовязокъ у себе закладати, о. протоіерей Товтъ съ правдивою рускою щедростію пôднявъ ся на своій власный коштъ спровадити два тисячи книжочокъ для читалень а о. Гр. Грушка прирѣкъ посилати даромъ газету „Свобода" до кождой руской читальнѣ въ Америцѣ - Славно!

Отцу Полянскому честь, слава за его мудре и тактовне перепроваджеве выбору урядниковъ „Руского Народного Союза!"

Печать „Руского Народного Союза" буде така: Отверта книга и трираменный кресть а повысше простягають ся двѣ руки въ братнôмъ устиску. Въ округъ повышшого знаменія стоить напись по руски и по англійски. Яки мають бути ознаки членôвъ „Р.Н.С." буде се залагоджено на слѣдуючôмъ головнôмъ собранію.

Кождый членъ „Союза" получить красну грамоту и статуты.

На теперъ подаемо до вѣдомости всѣмъ Русинамъ въ Америцѣ и всѣмъ рускимъ братствамъ, же кто хоче належати до „Союза" най сей часъ зголошуесь и пише до секретаря „Союза" а грошѣ най шле черезъ Money Order до касіера.

Желаючій бути членомъ „Союза" най шле грошѣ до касіера и такъ: вступне 50 ц. разъ на завсе а що мѣсяца по 50 цент. пôдъ адресою касіера.

Иванъ Глова,
Excelsior Pa.

Рôвночасно написати до секретара, що пôславъ и кôлько пôславъ, пôдъ адресою:

Rev. John Konstankiewicz
gr. Cath. priest.
144 South Franklin Str.
Shamokin Pa.

Статуты будуть помѣщатись и обяснятись въ „Свободѣ."

А теперь дороги браття, коли зôбралось насъ уже дуже велике число и заложено „Союзъ," вступайте до него громадно, бо се иде только о Ваше добро и о Вашу користь. Вы, котрыхъ до теперъ Русь мати оплакована яко загиблыхъ, дайте пôзнатись свѣтови що Вы живи и що туть въ Америцѣ руске народне житіе бie живою струею! Важный крокъ вже здѣлано, „Рускій Народный Союзъ" уже заложено, рускій народъ воскресъ изъ мертвыхъ въ Америцѣ:

И о диво – трупы встали
И очи розкрылй!
И братъ зъ братомъ обнялися
И проговорили – слово тихой любови!
Нуже братя до дѣла!

Дня 22-го лютого 1894 року, того самого дня, в якому вся Америка обходить річницю уродин славного Вашінґтона, неустрашимого борця за волю і права людства, о дев'ятій годині ранку зійшлися українські (в оригіналі: руські) священики, делеґати українських братств і патріоти-українці з усіх сторін до української церкви в Шамокіні, Па., благати Господа Бога, щоб допоміг щасливо почати таке важливе діло, діло заснування Українського Народного Союзу.

Торжественну Літюргію, призиваючи помочі Святого Духа, відправив о. Теофан Обушкевич, український священик з Олифанту, під час якої чудовно співав шамокінський хор під проводом доктора Сіменовича, невтомного трудівника для добра американської України. Не одному сльоза радости покотилась з очей на звук співу, що прошибав душу. Хто б міг сподіватися пару років тому, що українець, який втік з обіймів біди і нужди, з невільничого гніту, — розвине так скоро віками придавнелу силу українського духа! Хто б погадав, що під полатаною сірячиною або гунькою криється благородна душа, спосібна до всього доброго, гарного і корисного, якщо вона звільниться з кайданів гніту і рабства!

І, о диво, трупи встали
І очі розкрили!

І на вільній землі українська пісня лунає на славу во вишніх Богу! В гарно прибраній українській залі, по відспіванні всіма присутніми ,,Царю небесний", о. Полянський з Питсбурґу забрав слово і в красномовній своїй промові вияснив ціль Українського Народного Союзу і те добро, яке український нарід в Америці буде мати з нього.

Тоді приступлено до вибору всіх урядників Українського Народного Союзу, який випав так: Теодозій Талпаш з Шамокіну, Па., — предсідник; Михайло Євчан з Вилксбері, Па., — заступник; о. Іван Констанкевич з Шамокіну, Па., — секретар; Іван Ґлова з Екселзіору, Па., — касир.

Радні: Яків Даньковський з Джерзі Сіті, Михайло Гальковичч, Онуфрій Мурдза, Михайло Адзима з Мт. Кармел, Па., Іван Гордишинський, Олексій Шлянта з Мейфілду, Па., Семен Федоровський, Юрко Хиляк з Олифанту, Па., Михайло Ослицький з Питсбурґу, Па., Дмитро Зиновяк з Сентралія, Па.

Контрольна Комісія: о. Гавриїл Гулович з Фріленду, Па., о. Григорій Грушка, редактор „Свободи" і український священик з Джерзі Сити, о. протоієрей Олексій Товт з Вилксбері, Па., о. Теофан Обушкевич — заступник контрольної комісії.

Наведені вгорі урядники сповнятимуть свій уряд до наступного Головного Зібрання, яке відбудеться 30-го травня 1894-го року, ще цим разом в Шамокіні, Па., де або потвердиться тих самих урядників, або виберуться нових.

Коли прийшло до обговорення читалень, які обов'язково має закладати в себе кожне товариство, що належить до Українського Народного Союзу, тоді о. протоєрей Товт з правдивою українською щедрістю зобов'язався спровадити на свій кошт дві тисячі книжечок для читалень, а о. Гр. Грушка прирік посилати даром газету „Свобода" до кожної української читальні в Америці. Славно!

Отцеві Полянському честь і слава за його мудре і тактовне переведення вибору урядників Українського Народного Союзу!

Печатка Українського Народного Союзу буде така: відкрита книга і трираменний хрест, над якими простягаються братньо стиснені дві руки. Навколо повнищого знамени має бути напис по-українськи і по-англійськи. Які мають бути відзнаки членів УНС, це буде вирішено на наступному головному зібранні.

Кожний член УНС одержить гарну грамоту і статут.

Тепер подаємо до відома всім українцям Америки і всім українським братствам, що хто хоче належати до Союзу, хай негайно зголошується або пише до Секретаря Союзу, а гроші хай посилає через „Моні Ордер" до касира. Хто бажає бути членом Союзу, хай шле гроші до касира, і так: вступне 50 центів раз на завжди, а щомісяця по 50 центів. Рівночасно написати до секретаря, що післав і скільки післав. Статути будуть поміщуватись і об'яснятись в „Свободі".

А тепер, дорогі браття, як уже зібралося нас дуже велике число і як заложено Союз, вступайте до нього громадно, бо це тільки для Вашого добра і на Вашу користь. Ви, яких досі оплакувала Україна-мати, як пропавших, дайте про себе знати світові, що Ви живете і що тут, в Америці, українське народне життя б'є живою струєю. Важливий крок вже зроблено. Український Народний Союз уже засновано, український нарід воскрес із мертвих в Америці...

Уляна Дячук

УНС — ОРГАНІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙ

Згідно з інкорпораційною грамотою та статутом, Український Народний Союз є братською забезпеченевою установою, однією з 150 різних малих і більших тепер діючих братських допомогових організацій у ЗСА. Найбільші такого роду організації (як Асоціяція допомоги лютеранів, Лютеранське братство, Лицарі Колюмба та інші), це величезні установи з мільйоновим членством та більйоновим майном. Вони є в силі змагатися з найкращими комерційними забезпеченевими компаніями щодо якости продуктів та послуг своїм членам.

Але, поміж всіми 100 братськими організаціями, які є об'єднані у Крайовому братському конґресі, УНСоюз з майном біля 100 міль. дол. та з своїм майже 70-тисячним членством є посередині у списку цих організацій. Всі братські забезпеченеві організації мусять мати відділи та репрезентативну форму свого управління, а саме: членство вибирає управу свого відділу, як також раз на чотири роки делеґатів на конвенції, на яких западають важні для організації рішення, як і вибирають провід організації на чергові каденції.

І на тім кінчається подібність всіх братських, забезпеченевих установ. Кожна братська забезпеченева установа є відмінна, з іншим минулим та мабуть з різною будучністю.

В теперішньому часі УНСоюз порівнюють до малого конґльомерату: його першим і найголовнішим завданням є продаж життєвого індивідуального забезпечення у ЗСА і Канаді. УНСоюз є видавцем щоденника „Свобода", який являється єдиним українським щоденником на північноамериканському континенті, англомовного „Українського Тижневика", дитячого журналу „Веселка", річних альманахів та видавцем багатьох книжок на українські теми в українській та англійській мовах. УНСоюз є власником 15-поверхового будинку положеного напроти Світового торговельного центру, по стороні Ню Джерзі над рікою Гадсон; є власником 80-кімнатної відпочинкової оселі в горах Кетскіл, Н.Й.; має власну інформаційну канцелярію у столиці Америки — Вашінґтоні, щоб краще інформувати та впливати на політичний процес країни, а вже 1990 року заснував пресове бюро у Києві.

Зі здивуванням мусимо часто признати, що пересічний американський українець, коли запитати його, чи є обізнаний з працею УНСоюзу, то відповідно до свого віку знає або про існування „Свободи", чи „Українського Тижневика", або оселі „Союзівка", але не є обізнаний з фактом, що кожне з цих видань чи діяльностей походить з одного джерела і є власністю УНСоюзу та його членства.

Щоб зрозуміти, що це є Український Народний Союз, треба запізнатися з його минувшиною та збагнути причину і суть його існування.

Тому мусимо перенестися 100 років взад, до малої місцевости, де добували українські еміґранти вугілля, до Шамокіну у Пенсильванії, де 22-го лютого 1894 року заложено підвалини нашої установи.

Клич до створення такої організації кинув о. Григорій Грушка, тоді парох української католицької церкви св. Петра і Павла у Джерзі Сиframework, Н.Дж. Завдяки його особистим заходам та фінансовій піддержці, він почав видавати тоді двотижневик „Свобода", яка являється тепер найстаршим українським щоденником у світі, виходить безперервно і в середині вересня минулого року обходив своє 100-ліття. Від початку видання редактор газети обстоював погляд, що „Свобода" мусить бути народною газетою, завданням якої є обороняти національні інтереси народу, закликати читачів до праці для народу, для громади та побуджувати його національну свідомість.

Початки української іміґрації до Америки сягають до 1870 року, а у 1890 році було вже біля 300,000 еміґрантів з українських земель в ЗСА. В більшості в тому часі вони себе звали русинами, або рутенцями. УНСоюз засновано як Руський Народний Союз. 81% еміґрантів прибули були із Західньої України, вигнані з рідної землі економічними, соціяльними та політичними утисками. Для цих бідних, мало або зовсім неосвідчених робітників, поява „Свободи" була зворотним пунктом у їхньому житті.

У статті, яка появилася у „Свободі" з 1-го листопада 1893 року під заголовком „Нам треба народної організації" о. Грушка докладно з'ясував, що організація мусить бути всенародним об'єднанням, „до якого кожний українець, де би він не був, як далеко він не жив би, повинен до того братства, до тієї великої родини — сім'ї належати". Причина існування такої організації для о. Грушки була також дуже ясна і всі могли легко прийняти: „Один усім допомогти не може, але всі одному негайно. З того виходить ясно, що в єдності сила, яку важко перемогти".

Від 1894 року почавши, ціле життя українських піонерів було зорганізоване довкруги УНСоюзу, в якому велику увагу прив'язувалося шкільництву та побудженню національної свідомости. Від 1896 року до УНСоюзу належало вже 13 членів — братств, та багато індивідуальних членів. Однією з перших акцій, яку повели УНСоюз та „Свобода", була допомога українцям, які поселилися у Канаді, Бразилії та на Гаваях, де їх дуже гнобили та визискували, навіть багато гірше, ніж в Америці.

Читаючи початки історії УНСоюзу, можна ствердити, що від свого заснування УНСоюз відразу старався: 1) організувати всіх українських еміґрантів та стати їх провідником і їх оборонцем; 2) навчати українців, щоб у новому світі були свідомі свого походження та культурних надбань; 3) закликати українців, щоб ставали громадянами своєї нової країни замешкання, що може тільки допомогти у їх життю; 4) закликати братства займатися робітничими на зразок юній; 5) допомагати бідним та розгубленим іміґрантам у їх зусиллях, щоб добитися людського трактування та задержати свою гідність.

(Закінчення на стор. 10)

„Коли хтось із нас появляєся вперше в цьому вавилонському граді, Ню Йорку, негайно квапився побувати за Гудзоном, сподіваючись знайти там нарешті і торкнутися власними руками тієї Мекки українства — УНС..."

Володимир Жила

„МЕККА УКРАЇНСТВА — УНС"

Ці спостережливі рядки, пройняті своєрідним паломницьким піднесенням, взяті з книги „Слідами піонерів — епос Української Америки", що її написав Улас Самчук в 1967—68 роках і присвятив „Українському Народному Союзові та пам'яті його благородних основоположників, будівничих і прапороносців".

Цих трьох важливих літер — УНС, як ми б не шукали, не знайдемо, пише Улас Самчук, ні в словниках, ні в енциклопедіях. А вони позначають високо шляхетну інституцію, яка зародилася в Америці серед дуже невідрадних обставин. Уже при своєму народженні вона була покликана до розв'язання складних проблем людського життя в нашому наболілому світі. Постав Український Народний Союз (тоді Руський Народний Союз) 22-го лютого 1894 року за часів президента Гровера Клівленда, який саме тоді боровся з великими економічними труднощами. Були це роки перших великих робітничих страйків, коли Америка заповзятливо ставала індустріально-урбаністичною країною, а її економіка зростала до рівня світового потенціялу.

Справді, треба подивляти уродження далекого села Зарубинці на Збаражчині о. Григорія Грушку (1859—1913), який в цей час взявся за велике діло покращити долю свого народу в Америці. Ця небуденна людина, пройнята мудрістю, далекозорістю і виявами нової філософії життя, рішила стати на чужині видавцем і редактором часопису „Свобода", перше число якого з'явилося 15 вересня 1893 року в Джерзі Сіти. У тому ж першому числі цей праведний отець звернувся до української еміграції такими словами: „Прийміть і привітайте свій рідний часопис, що стане вашим вчителем і провідником та основою нашого церковного й народного життя-буття". Засновуючи „Свободу", о. Г. Грушка щиро бажав словом і ділом допомогти українській еміграції у З'єднаних Стейтах Америки й рідному народові на батьківщині в його змаганнях до волі й незалежности. І тут уже на самому початку „Свобода" стала пропагувати ідею створення рідної допомогово-забезпечевої організації, бо тодішні наші емігранти були малосвідомі й належали до чужинецьких товариств, які їх немилосердно використовували.

Отець Г. Грушка, як видавець і редактор „Свободи", одержимий ідеєю покращити долю українського еміґранта, скликав на збори до Джерзі Сіти на прикінці 1893 року трьох священиків, а саме: о. Івана Константкевича, о. Теофана Обушкевича, о. Амброзія Полянського, й тут після довгих нарад і глибокого призадумання, вони рішили заснувати Український Народний Союз.

Основуючі збори нової організації відбулися 22-го лютого 1894 року в містечку Шамокін, у Пенсильванії. Ця місцевість, як слушно підкреслює Улас Самчук „прибрала для нас значення щось як Філядельфія для цілої Америки, бо власне тут започаткувалася історія українського поселення на цьому континенті" Тут основано Український Народний Союз і обрано його першу управу. На зборах о. Г. Грушка звернувся до присутніх такими пророчими словами „Важливий крок уже зроблено, маємо свій часопис „Свободу", засновано Руський Народний Союз. Український нарід воскрес із мертвих в Америці!"

На цих історичних зборах новонародженому Союзі дано тверді організаційні основи, сперті на строгі демократичні засади та на міцні підвалини народної любови й патріотизму. Союз мав працювати й розвиватися, поки в його обійми не опиняться усі американські українці. І так дві народні інституції — „Свобода" й Український Народний Союз стали головними рушіями українського життя в ЗСА. А на чолі їх станув о. Г. Грушка — добрий організатор, провідник і популяризатор національних ідеалів, зразковий священик і невтомний народний діяч, людина кришталевого характеру, ніжного серця і ясних національних та політичних переконань, що не лише словом, але ділом служив рідному народові. Про його патріотизм і відданість справі своєї батьківщини хай послужить такий скромний факт. 1894 року, відвідуючи столичне місто Вашингтон, він писав: „Я став говорити з стареньким негром, який замітав сходи Капітолю. Він сказав, що чується дуже щасливим, замітаючи сходи Храму Свободи, бо сьогодні він і його нащадки є вільними. Чуючи ці слова старенького негра, я почув біль під серцем і, обернувшись на бік, обтер сльози, бо подумав собі: Божем Боже, чи доживу я до віку того негра й чи побачу я Україну свобідною-вільною? Аж я сходи її Капітолю вмив би гарячими від радости сльозами".

Саме навколо цих двох динамічних інституцій почало формуватись основне здорове ядро українства, почала будуватись Американська Україна. Але в ході цієї побудови не можна забути про один дуже важливий факт, на який пильну увагу звернув редактор Лука Мишуга. Він писав, що „з усіх емігрантів, що прибули до Америки, таки найнещасливішим був український емігрант" і тому його труднощі в цій країні були великі і перебороти їх не було легко. Щастя, що в Америці в житті емігранта не рішали ні доктрини, ні „ізми", а конкретна щоденна праця, добрий приклад і ясна мета Адже „Америка, писав Улас Самчук, — до якої були звернені очі всіх безнадійників, постала з надміру динаміки, зі спраги творчости, з наснаги ініціятиви. І саме вона стала найкращою санаторією для усіх знедолених, спаралізованих, покривджених. Вогонь її динамізму палив і спалював кожну неміч, яка досюди потрапляла. Не було часу на квилення. Людина діяла, квапилась, змагалася — тяжко-нетяжко, справедливо-несправедливо, жила, доробляласія, усамостійнювалася, вирівнювала хребет, набиралась віри в себе і — перемагала. Кризи, банкрутства, нові спроби, нові успіхи, а все разом темп Америки"

Не забували свого завдання і наші провідники, зокрема о. Г. Грушка, який писав: „Нашою задачею єсть просвіщати руський народ, боронити його честь, вказати дорогу до поступу, до цивілізації..." І так українство Америки під впливом „Свободи" і Українського Народного Союзу поволі творило свій власний стиль, свою форму та свій порядок життя. Праця його проходила під впливом ідей безсмертного Шевченка, Кирило-Методіївців і нарешті навіть Франка в межах розвитку Америки та глибокого розуміння її свободи.

Після 1905 року загальна політика „Свободи" й Українського Народного Союзу як внутрішня, так зовнішня набирала цілком виразного національно-демократичного, поступового характеру. Гасла демократії ставали тоді для українських іммігрантів більш досяжливими й ближчими їхніх політичних уподобань. Це був час, коли вони залишали важку працю в копальнях і йшли в промисл, виробництво, торгівлю. Не могло це не вплинути й на „Свободу". Мусів змінитися також і Український Народний Союз, пристосовуючись до нових умов і потреб. Це ж кінчалася епоха піонерства та просвітянської місійности.

На XIII історичній Конвенції у Баффало, 7—12-го вересня 1914 року, уже під час Першої світової війни, офіційно змінено назву Руський Народний Союз на Український Народний Союз. Це важливе рішення прийнято ентузіястично 312 голосами. Це була велика перемога свідомого організованого українства. Вдумуючись сьогодні в це історичне рішення, можна легко прийти до висновку, що це був предвісник важливої події — постання Української Народної Республіки. На цій конвенції українство вийшло також на міжнародну арену. Його резолюція, звернена до потуг світу з вимогою припинення війни і визволення українського народу — це історична подія великої політичної ваги. Її ж вислано до президента ЗСА Вудро Вільсона та до амбасадорів Англії, Франції, Росії, Німеччини й Австрії. Щоб зробити дальший вагомий внесок тут же і схвалено фонди для Української Народної Ради, що постала з допомогою Українського Народного Союзу та для Червоного Хреста Українського Рятункового Комітету. Всі ці промовисті конвенційні рішення були не тільки сильним показником політичного визрівання Українського Народного Союзу, але вони вказували також на його зростаюче значення з українському суспільстві.

Згодом Український Народний Союз почав зростати також в потужну фінансову, культурну, а тим самим і політичну фортецю українства на американському континенті й поволі ставав його єдиною репрезентацією в країні й назовні. Коли до 1946 року число членів Українського Народного Союзу становило 45, 720 з тенденцією зниження, то в 1965 році це число майже подвоїлося до 86,065. Це треба приписати таким визначним і динамічним організаторам, що стояли в проводі Союзу, як Микола Мурашко, Дмитро Галичин, Йосип Лисогір.

Микола Мурашко головував у Союзі два десятки років від 1929 до 1949, тобто до самої своєї смерти. Йому судилося керувати Союзом у час постання Карпатської України та в бурхливі роки Другої світової війни. Були це важкі роки, зокрема, коли Об'єднання Українських Організацій на чолі з Українським Народним Союзом перебрало на себе завдання захисту інтересів Карпатської України на міжнародному форумі. А далі прийшли роки „скитальської акції", в якій Український Народний Союз взяв велику й відповідальну участь.

На XVIII Конвенції Українського Народного Союзу 1933 року обрано Дмитра Галичина одним з головних секретарів, а в 1950 році на XXII Конвенції Союзу одноголосним рішенням присутніх обрано його предсідником. Була це не тільки дуже працьовита, але справді вийняткова людина серед багатьох діячів Союзу. На посту головного предсідника він залишався аж до своєї смерти 28 березня 1961 року.

Нова доба в праці й розвитку Українського Народного Союзу почалася на XXV ювілейній Конвенції, що відбулася в Ню Йорку наприкінці травня 1962 року. Звіти, хід конвенції та її результати виявили найкращий розвиток Українського Народного Союзу за всі роки. Союз станув тоді в першому ряді найбільших і наймодерніших братсько-страхових американських організацій. Потужно розвинувся і його видавничо-культурний сектор, завершено розбудову вакаційно-відпочинкової і виховної оселі Союзівка, розгорнуто організаційний розвиток Українського Народного Союзу в Канаді та налаґдано тісну співпрацю Союзу з усіма українськими установами на терені ЗСА й Канади. „На Українському Народному Союзі справдилася давні істина, — писав Антін Драган, — що всі великі кризи і потрясення, якщо вони нас не вспівають перевернути, то тільки скріплюють". Тоді ж і смолоскип проводу Українського Народного Союзу, подібно, як в Адміністрації Америки, перейшов у руки молодої генерації, народженої і вихованої в ЗСА. З уваги на трагічну смерть предсідника Дмитра Галичина, провід Союзу перебрав тодішній заступник головного предсідника Йосиф Лисогір. Батьки цього союзового діяча походили з Клебанівки на Збаражчині, а сам він народився в Америці. Предсідником обрано його на річному засіданні Головного Уряду в 1961 році, а XXV Конвенція підтвердила це рішення і обрала його на пост головного предсідника.

З метою дати його характеристику як людини й союзового діяча зацитуємо деякі уривки з його інавгураційної промови на XXV Конвенції. Йосип Лисогір зростав у союзовому середовищі. Вже в його молоді роки „УНСоюз або Український Народний Союз — це були слова, які навівали пошану. Вони представляли велетня, що охоплював кожну важливішу українську громаду в Америці і, наче провідна зоря, вказувала нашому народові кращий шлях в його житті". Щоб колись стати його головним предсідником Й. Лисогорові не приходилося і мріяти, бо „це була далека і недосяжна мета". Проте це таки сталося в країні чудес, в З'єднаних Стейтах Америки, де кожна людина може добути і найвище становище своїм завзяттям, знанням і вмінням співпрацювати з людьми.

„Коли мене вибрано на пост предсідника, — говорив Й. Лисогір, — мені припала велика честь, що її годі висловити словами..." Перед ним, як наступником його великих попередників стали відкритими „нові шляхи". Він твердо рішив „присвятити себе в цілому тому завданню і пробувати діяти як найкраще у зустрічі з новими ситуаціями", як це робили його визначні попередники. Далі він дуже щиро говорив про своїх співпрацівників побіжно, називаючи їх. Він висловив глибоку надію, що чекає на їх „вмілу пораду й мудрість". Тут запевнив їх, що буде уважно прислухатися до їх слів та буде їх „завжди шанувати".

Ствердив він, що організаційно Союз має „добре збалянсований і сильний керівний склад, готовий до розв'язування навіть найважчих проблем" та що установа стоїть „в обличчі змінених обставин і людей". З радістю і піднесенням згадав він українських студентів у коледжах і університетах, яких за його словами „нараховуємо на тисячі". Вони ж безперечні лідери завтрішнього дня. Висловив він також надію, що одного дня доля „наших багатьох земляків в Україні стане кращою". Зробив це „з думкою про їх волю і незалежність".

„Розв'язати багато інших великих проблем, які виринатимуть, — говорив Йосип Лисогір, — і які ми не всилі розв'язати одинцем... не всилі належно осягнути навіть з нашим теперішнім членством 79,600 осіб. Те, перед чим стоїмо, вимагає більшої сили, потужніших ідей і більшого числа членів. Наші резолюції, що їх ми сьогодні прийняли, визначають нашу теперішню ціль на 100,000 членів... Ми є сподіваємось осягнути нашу ціль і напевно не посоромимось невдачею. Будемо старатися йти завжди вперед. Але це можливе тільки з вашою повною допомогою та при вашій повній співпраці".

Своєю відданою працею в наступні роки, а їх було чимало, Й. Лисогір повністю підтвердив слова своєї інавгураційної промови. Союз за часів його урядування (1961—78) дійсно став „інтитуцією ідей, праці та широких інтересів". Творча думка й творче слово втілювалось тут у кожне велике діло цієї зростаючої установи. А сам її головний предсідник завзято трудився, примножуючи її матеріяльні й культурні здобутки. Він знав слабі сторони Союзу та добре орієнтувався в економіці країни. Знав також людей, що працювали з ним. Як керівний провідник установи він цінував їхню працю та їхню відданість справі. Іншими словами, Й. Лисогір будував Український Народний Союз і серцем, і розумом, стараючись рівночасно вкластись в динамічну природу Америки. Він був також активним представником організованого українства й тут же глибоко розумів потреби американського урбанізованого суспільства. Народився в Америці, але в своєму серці носив Україну й старався усе розв'язувати в стилі американських економічних вимог, враховуючи українські потреби.

У роки, коли він був предсідником Українського Народного Союзу збудовано й урочисто відкрито пам'ятник Шевченкові у Вашингтоні (1964). Йосип Лисогір належав до Шевченківського Меморіяльного Комітету та був його діловим директором. Як діловий голова, він відкривав Перший Світовий Конгрес Вільних Українців (1967) у Ню Йорку. Виступав зі словом також у залі-арені у Медисон Сквер Гардені під час цього конгресу. В 1963 і 1971 роках появилися заходами Українського Народного Союзу два томи англійськомовної енциклопедії українознавства („Ukraine: A Concise Encyclopaedia").

Підсумовуючи, треба сказати, що в нашій статті ми концентрувалися в основному на праці о. Г. Грушки, як редактора і першого організатора Українського Народного Союзу та на праці Й. Лисогіра, як головного предсідника, що почав нову добу в розвитку цього Союзу. Вони працювали в різних умовах і в різних часах, але в дуже відповідальні періоди розвитку Українського Народного Союзу. В своїй праці вони невтомно змагали до цієї самої мети побудови сильної народної організації, яку вони здійснили, скріпили, відкривши їй блискуче майбутнє. Обидва були зв'язані зі Збаражчиною, о. Григорій Грушка з селом Зарубинці, де й досі зберігається добра пам'ять про нього, а Йосип Лисогір через своїх батьків з селом Клебанівка. У розмові зі мною він часто з пієтизмом говорив про це родинне гніздо, його традиції та його працьовитий люд.

Тут же в ході міркувань наша увага постійно перебувала під впливом пророчої статті о. Г. Грушки „Нам треба народної організації". У ній він писав, що коли „ця думка та мисль втілиться в діло, то грядучі покоління, які народяться на вільній землі, будуть дякувати і тихим нелукавим словом згадувати нас, і наші могили заквітчають квітами, политими сльозами радости і вдячности..." І така організація успішно заіснувала та вже віддано працює повних сто років.

Ольга Кузьмович

РОЗМОВИ З ТИМИ, ЩО ЇМ УНС ДОРОГИЙ

У ювілейному періоді наших установ: Українського Народного Союзу і щоденника „Свобода", що припав на кінець 1993 і початок 1994 років хочеться послухати думок, досвіду і переживань тих людей, яким ці установи особливо близькі та в яких вони працюють або співпрацюють.

Співробітники „Свободи" в більшості самі подали свої думки, але тепер коли стоїмо у 100-річчі УНС треба шукати за вірними співробітниками УНС, розкиненими по близьких і дальших частинах ЗСА чи Канади, щоб безпосередньо з ними погуторити та поставити їм декілька питань на тему їхніх зв'язків із УНС та поглядів на його працю колись і тепер.

Першим, до якого звертаємося з питаннями є **СТЕПАН ВОВК** з Торонто, що вкоротці зможе відзначати свій виїмковий ювілей — а це 50-річчя праця в УНС, бо зв'язаний з ним вже від 1948 року. Свого часу він був предсідником 49-го Відділу, а від 1967 року є його секретарем по сьогоднішній день. Справді треба вірити в союзову організацію та її завдання, так, як С. Вовк, щоб стільки років у ній вірно працювати, тим більше, що нашому співрозмовцеві вже сповнилося 83 років [illegible] певняє нас, він хоче сповняти свій обов'язок секретаря як довго йому Бог допоможе, і коли питаю, що бажає, то відповідь коротка і дуже щира: щоб якнайбільше УНС міг працювати для України, бо ця Україна і для нашого співрозмовника найважливіша.

МАРІЯ ПЕТРУНЦЬО з Шамокіну, Па., належить до тих союзових діячів, що для них УНС це немов продовження родини. Вона каже, що до УНС належав вірно її померший муж, який був секретарем відділу 43 роки, до УНС належать також її діти та внуки. Вона активно перебрала секретарство в 1985 році і має повне вдоволення зі своєї праці. У її осамотненні найбільше цінним є зв'язок з людьми і спілкування з ними.

Подібна доля зв'язала із УНС ***ОЛЕНУ ТАТАРСЬКУ*** з Дітройту, що перебрала працю у відділі після смерти свого чоловіка Романа, перед п'яти роками. Подружжя Татарських із третьої хвилі еміграції до ЗСА відразу зв'язалося із УНС, уважаючи, що саме ця організація виконує велику працю у допомозі розвинути крила новим іміґрантам. Саме це завдання УНС [illegible]жає О. Татарська до сьогодні найважливішим і тому на її думку воно повинно й далі стояти на першому місці в діяльності цієї найстаршої організації в ЗСА, а не лише віддання цілої уваги Україні.

Коли говоримо із такими довголітніми членами та активістами УНС щораз частіше стверджуємо, що їхня праця переходить з роду в рід. Ось **МАРІОН КЛИМИШИН** з Асторії, Н. Й., перебрала завдання секретаря відділу після свого батька, а коли питаємо, як довго вона членом УНС, то відповідає з гордістю, що від народження. Секретарем вона є від 1986 року, та як каже, з вдоволенням, виконує цю працю в ім'я почуттів до батька і до цієї організації, якій він присвятив частину свого життя.

Либонь подібно доля у **ЮРІЯ ПОЛИНЯКА** з Шамокіну, Па., який з гордістю в голосі каже, що є членом УНС від 1936 року. Секретарем відділу став він аж у 1982 році за намовою відомого союзовця з Філядельфії, тоді головного організатора Степана Гавриша. Ю. Полиняк з жалем каже, що у Шамокіні тепер живе щораз менше українців, так що і його відділ меншає, бо більшість членів — це люди старші віком. Із ясних днів активности відділу УНС у Шамокіні Ю. Полиняк пригадує, що цей відділ дістав фінансову допомогу Екзекутиви в 1936 році для вивінування дружини кошиківки. Він згадує це із особливим сентиментом.

ПЕТРО ЩЕРБА з Вілмінгтону в стейті Делавер також „старий" союзовець, що зв'язався із УНС вже в 1951 році. Тепер він далі виконує працю секретаря і на тому пості має, як каже, доволі складні моменти, із-за яких часто мусить спілкуватися із Головною Канцелярією УНС. Він незвичайно дорожить цією організацією і бажає тепер у цей її ювілей, щоб вона залишилася на незмінних своїх засадах, на яких була основана. Головне для нього це братська діяльність і на тому повинен УНС і далі спиратися, на думку П. Щерби, в інакшому випадку може ця братська організація потерпіти. П. Щерба активний у громадському житті малої відносно групи українців, що живуть у Вілмінгтоні. Для нього громадська праця є на першому місці і з такими почуттями він стоїть довгі роки у кермі відділу УНС.

ТАРАС СЛЕВІНСЬКИЙ з Ню Брітен в Коннектикат — це один доказ як українці із третьої хвилі іміграції до ЗСА відразу включилися в ряди працівників УНС. Він приїхав у 1949 році, а від 1976 є секретарем відділу УНС у місці свого замешкання. Розповідає, що уважав своїм обов'язком вступити до УНС, їздить на конвенції і підкреслює щиро, що „коли б ми не мали Свободи, то не знали б нічого, що діється в Україні та в українській громаді". Розуміється як більшість активних союзовців він не обмежується до праці в УНС, а є активним в інших українських організаціях і у своїй католицькій парафії. Що можна більше вимагати від такого активіста?

ТИМКО БУТРЕЙ — голова Округи Шамокін в Пенсильванії — це ще один „залізний союзовець", що вже є членом від 1955 року і як розповідає з гордістю, збудував три відділи УНС з понад 200 членами в одному відділі. Нічого іншого як український патріотизм спонукав його працювати в УНС і признається, що вже „не може жити" без праці в УНС. Коли переїхав на пенсію в 1971 році на теперішнє місце перебування думав, що відпічне, але ні, взявся знов організувати членів. Перебрав відділ, маючи 31 членів, а тепер вже здобув понад 200. Він має великий досвід у праці та багато своїх завважень до того, як вона тепер розвивається. „Раніше, — каже він, — „нові іміґранти працювали з патріотизму, а тепер вже таких почуттів щораз менше". На його думку це й причина, що членство не так зростає, як могло б і що не завжди праця проходить, як належить. „Але, — продовжує він свої короткі міркування, — „ми перш за все мусимо мати завжди в серці Україну і УНС повинен в першу чергу працювати для України, яка все ще поневолена, хоча в інший спосіб. Тим я живу і тим плачу", — закінчує Т. Бутрей свої зворушливі, але такі з глибокого серця, слова.

Здається, що тим живе більшість активних і провідних членів УНС і якщо так справді є, тоді у 100-річчя УНС можна сміло сказати: „Нам не треба багато змінити від основ, живмо далі із серцем для України та її дочок і синів, що поселилися на американському континенті, але залишилися українцями!

100-РІЧЧЯ УНСОЮЗУ

Управа і члени 70-го Відділу УНСоюзу, який був заснований 1902 року вітає УНСоюз з його 100-літнім ювілеєм. Управі УНСоюзу від Управи і від усіх членів Відділу Многая літа.

За Управу:

Стефан Білик
голова

Марійка Роотх
секретар

Петруся Шеремета
касир

Євген Крименко-Іванків

На 100-річчя Українського Народного Союзу

Народний Батьку, рідний наш Союзе!
За океаном тут ти всіх нас об'єднав
Дітей своїх, у дружнім українським колі,
На чужині ти Україною нам став.

І прапор зоряний країни Вашінгтона,
І соняшно-блакитний України стяг
Навчав ти нас підносити в пошані,
Плекати ідеали у серцях.

Вже сотню літ союзовий наш рід
Ведеш, і Україна вільною вже стала!
У ювілей цей радости, похвали
Прийми, о батьку, щирий наш привіт:
Благих і многих та щасливих літ!

Лютий 1994 року

Роман С. Голіят

ДМИТРО ГАЛИЧИН — БУДІВНИЧИЙ УНСОЮЗУ

300-сторінковий англомовний „Збірник статтей" про діяльність і життя св.п. Дмитра Галичина, який приготував до друку св.п. д-р Володимир Душник, чекає своєї появи. Маючи у себе копію цього збірника, постараюся запізнати читача „Свободи" зі статтями деяких авторів.

Архиєпископ Іван Бучко знав Д. Галичина в 1940-1941 роках, будучи священиком церкви св. Юра в Ню Йорку. Владика згадує, що Галичин вже тоді був відомий як визначний український провідник, який формував політику української іміграції в ЗСА. В той час він був головним секретарем УНС і провідним членом Об'єднання українців, належав до вузького кола українських діячів, які були живчиком українського політичного життя в ЗСА. Він був релігійною людиною і великим українським патріотом, що доказав, будучи старшиною в рядах Українських Січових Стрільців у 1917-20 роках. Владика Бучко був частим гостем в домі Стефанії і Дмитра Галичинів.

Дмитро Галичин

Лев Добрянський у своєму синопсисі згадує, що він знав Галичина понад десяток років. Він був патріотом, який плекав ідеали Америки, а в них він бачив остаточне визволення своєї, ніколи незабутньої України. Як екзекутивний віцепрезидент УККА, він співпрацював і віддавав свою енергію для внутрішньої консолідаційної праці. Не вистачає слів, щоб описати втрату, яку поніс рух з його несподіваною смертю.

Шамбелян д-р Василь Кушнір знав Галичина ще з 1930 року. Тоді він був головним секретарем УНС і часто у справах УНС відвідував Канаду. Вже тоді він був визначним українським провідником і патріотом. Історичного 1940-го року постав Український Конгресовий Комітет Америки й Український Конгрес Канади, а в 1947-му році засновано Пан-Американську Українську Конференцію. На першому засіданні ПАУК Кушніра вибрано президентом, а Стефана Шумейка, тодішнього голову УККА, і Дмитра Галичина — віцепрезидентами. Престиж і знання української політики як американської, так і екзильної зробило Галичина незамінним провідником. Він фанатично вірив в ідею національної єдности і спільних стремлінь усіх українців. Галичин був щирим українським патріотом.

Павло Юзик у статті „Дмитро Галичин і українська спільнота Канади" згадує, що засобом єднання українців Канади і Америки був УНСоюз і його пресовий орган „Свободи". УНСоюз розпочав свою діяльність у Канаді в 1916 році, від Першої світової війни. Його перший відділ постав в Торонто. Організаційний, культурний і політичний вплив Галичина на канадців українського походження був значним, коли він став президентом УНСоюзу в 1950-му році. Він часто відвідував Канаду і мав конференції не тільки з представниками УНСоюзу, але і з провідниками Українського Конгресу Канади, Українського Національного Об'єднання й ієрархами Української Католицької та Української Православної Церков. Дмитро Галичин ввійшов в історію, як великий український провідник, на конто якого записані визначні досягнення.

Петро Пуцило, головний касир УНСоюзу, в своєму есеї говорить, що Дмитро Галичин належав до іншої групи українсько-американських піонерів. Він прибув до ЗСА у 1924-му році, коли українська іміграція була вже політично скристалізованою і національно свідомою. Тоді вже не було мови, хто є українці, як етнічна група на американській сцені. На 18-ій Конвенції у 1933-му році в Дітройті Галичина вибрано головним секретарем і в тому ж році за його ентузіястичною підтримкою започатковано англомовний тижневик „Юкрейнієн Віклі", редактором якого став Стефан Шумейко. У 1950-му році, на 22-ій Конвенції УНС, яка відбулася в Клівленді, його вибрано головним предсідником УНС. За його головування набагато збільшилися ряди членства УНСоюзу, бо в 1946-1950 роках до Америки прибула нова хвиля української іміграції, так звані переміщені особи (ДіПі). Крім праці в УНСоюзі, він брав активну участь у суспільно-політичному житті українських поселенців у ЗСА: УККА, ПАУК і ЗУАДК, якого він був співосновником. Спадок, який він залишив для молодого покоління, є надзвичайним, адже все своє життя він служив українському народові.

Джан Г. Робертс у статті „Українець року" в 1959 році згадує, що популярність Галичина була такою великою, що приятелі називали його „Пан Україна". Він був головою українського відділу Крайового республіканського комітету і брав участь у його конвенціях. Галичин був промотором допомоги українській культурі. Під його впливом УНСоюз підтримував різні культурні проєкти: курси українознавства в Колумбійському університеті, що користувалися підтримкою тодішнього головного редактора „Свободи" д-ра Луки Мишуги, друк англомовних видань, НТШ, УВАН. За його надзвичайну допомогу українській культурі й стипендії для нашої молоді Український Вільний Університет нагородив його у 1952 році почесним докторатом з філософії. Робертс, що був головою Українських Професіоналістів Америки, рекомендував, щоб відзначити Галичина особливою грамотою „Українець Року" за його віддану й корисну працю для української справи. Грамоту вручено Галичинові 5-го вересня 1959 року в Рочестері, Н.Й.

Шамбелян Джан Балкунас у статті „Дмитро Галичин — загублений зв'язок з американською етнічною мозаїкою" згадує, що Галичин, як визначний українсько-американський провідник, понад 30 років відігравав важливу ролю не тільки в українсько-американській громаді понад 30 років, але залишив незабутній слід у нашій етнічній мозаїці, особливо в житті всіх східньо-европейських етнічних організацій, які спільно працювали на американській арені. Він знав Галичина з 1930 року, з часу, коли українці в Америці були одною з найбільш активних і динамічних етнічних груп. Балкунас висловлює велике признання Галичинові за його віддану працю для поневолених Москвою народів, і тому українці, литовці, поляки й американці повинні вшановувати його пам'ять, непохитно захищати ідеї, за які він боровся та нести смолоскип, який він тримав протягом свого плодовитого і відданого справі визволення українського народу життя.

Проф. Кларенс А. Меннінг уважає, що Галичин і УНСоюз зробили велике діло, погодившись фінансувати Енциклопедію Українознавства англійською мовою. Д-р Лука Мишуга і Галичин підтримували плян видань англомовних творів з української тематикою. Автором кількох з них був Меннінг. Кілька днів перед смертю Галичина Меннінг мав нагоду обмінятися думками з ефективним промовцем і організатором, яким був Галичин. Вічна йому пам'ять!

Степан Скубик згадує, що Галичин був „національно державним провідником". Він належав до Республіканської партії, в якій займав почесне місце. Галичин передбачав, що українсько-американська спільнота буде активною в місцевій, стейтовій і державній політиці ЗСА. Тепер багато американців українського походження є активними в кампаніях Республіканської і Демократичної партій. Власне такі люди, як Галичин і Добрянський, підготували до цього ґрунт.

Д-р Антін і Марія Сокіл Рудницькі згадують у своїй статті про знайомство з Галичином. Обоє Рудницькі прибули до ЗСА 8-го грудня 1937 року, щоб дати кілька концертів, дохід з яких був призначений на викінчення лічниці ім. Митрополита Шептицького у Львові. Галичин, д-р Мишуга і вся тодішня українська еліта привітали їх гостинно. В УНС з участю Галичина узгіднено турне концертів по ЗСА. Вони згадують Галичина, як доброго приятеля, сім'янина, шляхетну і скромну людину.

Юліян Ревай, колишній прем'єр Карпатської України, згадує, що Галичин був одним із членів УНС і Об'єднання, який заактивізував справу Карпатської України серед українців ЗСА.

Микола Новак у статті „На службі української справі" пише, що смерть Дмитра Галичина 27-го березня 1961-го року назавжди залишиться засекреченою, незважаючи на офіційну заяву, що смерть наступила в наслідок сильного поранення, коли він упав на сходах підземки у Ню Йорку. Новак не вірить, що причиною смерти був нещасливий випадок. Галичин очолив комітет, який заснував ОДВУ, незважаючи та те, що він ніколи не був його членом. Дмитро Галичин був визначним українсько-американським провідником і патріотом.

Роман Голіят у своїй статті згадує про надання почесного доктората з філософії УВУ Галичинові. Будучи представником УВУ на Америку в роках 1950-1955, я звернувся до тодішнього ректора проф. Івана Мірчука, щоб УВУ надав почесні докторати двом заслуженим діячам, а саме: Галичинові, предсідникові УНС, і проф. Левові Добрянському, президентові УККА. Д-р Мишуга був радий, що його колишній товариш з університетської лавки є ректором УВУ, і за віддану працю Галичина для української громади УВУ вшанував його почесним докторатом. Церемонія вручення докторату відбулася 4-го липня 1952-го року під час п'ятого Конгресу американців українського походження в Ню Йорку.

Володимир Дідик розповідає про свої зв'язки з Галичином, якого він вперше зустрів у 1923-му році в Празі, Чехо-Словаччина. Після виїзду Галичина з Праги до Америки Дідик вдруге стрінув його у Дітройті в 1928 році. Галичин цікавився життям українців цього міста. Його бажанням було влити молоду кров в ряди УНС, бо УНС має великі можливості для української іміграції і української справи в загальному. Для української громади Дітройту Галичин не був чужою особою. Він часто бував там, як запрошений промовець на святкування роковин Дня Незалежности і Першого Листопада, на політичних зборах і ювілеях українсько-американських організацій і установ.

Володимир Гірняк знав Галичина ще зі шкільної лавки, з приватної гімназії в Рогатині. Обидва мешкали в селі Заланів. Він був відмінним студентом. Події покотилися так, що старі приятелі зустрілися знову в Канаді. За намовою Галичина Гірняк став організатором УНС на провінцію Онтаріо і Квебек. Його найбільший вклад був у приєднання членів для УНС, кількість яких значно збільшилася під час його головування. Він був першорядним промовцем і мав хист правильно координувати справи та закінчувати їх з успіхом.

Роман Придаткевич мав нагоду стрінути Галичина, коли той був молодим лейтенантом Української Галицької Армії (УГА) у 1919 році. Після програних Визвольних Змагань Придаткевич зустрінувся з Галичином у Відні, де він студіював у Віденському університеті закордонну торгівлю. Вони знову стрінулися в Ню Йорку, який став центром першої повоєнної української іміграції. Галичин, д-р Мишуга, Гайворонський, Кошиць творили ядро політичної іміграції. Придаткевичеві несли допомогу Галичин, Мишуга й інші. Р. Придаткевич уважає, що українська спільнота втратила в особі Галичина великого провідника і патріота.

Степан Куропась — ветеран УНСоюзу, каже, що не легко дати оцінку діяльности Галичина, бо його праця була всесторонньою як в УНС, так і на суспільно-політичному полі українського поселення в ЗСА і Канаді. Галичин був також впливовою людиною, знав, як говорити з делеґатами конвенції. Він старався запрошувати на конвенції УНС визначних американських лідерів — сенаторів, конгресменів і губернаторів, а це, як правило, давало нагоду для пресового звідомлення. Галичин був не тільки головним предсідником УНС, але також і головою українського відділу крайової Республіканської партії. Він був завжди джентлменом і коректним у поведінці, товариським і милим. Він ніколи не спричиняв конфліктів, але якщо такі зайшли в його присутності, то він все знав як повестися, щоб злагідити непорозуміння.

Всі його приятелі й співробітники знали, що „пан Галичин помре в бюрі", але несподівана смерть стрінула його на сходах нюйоркської підземки. Смерть його до сьогодні не є вияснено і загадковою. Дмитро Галичин належав до пантеону українсько-американських провідників, тих, що зробили нашу громаду вібруючою, прогресивною і сильною.

Степан Ковальчук згадує, що Галичин прибув до ЗСА у 1923 році разом з багатьма старшинами і ветеранами Української Галицької Армії. Це була перша політична іміграція після Першої світової війни. Галичин, крім провідної праці в УНС, брав активну участь у суспільно-політичному житті української громади. Він постійно виступав головним промовцем на маніфестаціях в обороні українського поневоленого народу, був добрим сином свого народу, якому служив все своє життя. Одночасно він був льояльним громадянином ЗСА, знаючи, як бути добрим американцем і добрим українцем.

Володимир Квас — управитель Союзівки з 1955 року. Вже тоді Галичин зробив на Кваса враження прямолінійної людини. Галичин старався зробити зі Союзівки культурний й розваговий центр для української спільноти в ЗСА. Його мрія здійснилася. Союзівка стала культурним і розваговим центром усіх українців, а в цьому найбільша заслуга Галичина, який постійно приділював датки на її удогіднення.

Роман Слободян згадує, що за урядування Галичина значно збільшилося членство УНС і його майно. Появився ряд англомовних видань з української історії і літератури. На протязі свого життя Галичин вірив у кращу будучність українського народу. В історії УНС Д. Галичин, безсумнівно, є одним з найбільших, з посвятою відданих провідників. Його сліди на характер організації є незатертими. Він був людиною компромісу, передовиму українсько-американським патріотом і провідником українців в Америці і деінде, які ніколи не забудуть його вкладу в українську культуру й політичне життя в Америці й інших країнах.

Іван Кедрин пише, що Дмитро Галичин належав до того гурту активних учасників української визвольної війни, які закінчили високі школи в Центральній Европі та, не захотівши повертатися на Україну під чужинецькою окупацією, еміґрували до Америки. Тут вони стали піонерами нового етапу українського життя, принісши зі собою новий розгін, ширші ідеї, новий клімат. Покоління Галичина і Мишуги переводиться, залишилися ще тільки рештки безпосередніх учасників української визвольної війни. Вже значно змінився клімат в американсько-українській громаді, і він ще радикальніше зміниться, коли переведеться і теперішнє середнє покоління, яке стоїть у проводі більшости наших установ й організацій, а керму перейме покоління, народжене вже в Америці. Громада не загине, методика праці, може, стане подекуди й кращою, але американсько-українське життя, безумовно, звузиться. Зникнуть деякі теперішні фікції, безумовно, виростуть нові цікаві постаті, а то, може, і видатні індивідуальності. А все ж туга огортає за людьми, за провідниками типу і формату Дмитра Галичина.

Йосиф Гірняк. Дмитро Галичин був відзначаючим студентом Рогатинської гімназії. З рогатинцями він був у рядах Січових Стрільців, в кампанії Галицької Армії, „в трикутнику смерти" закінчив перший етап своєї боротьби. Для нього війна не закінчилася. Він долучився до другого світового фронту постійної боротьби за правду і свободу свого народу і до останнього дня життя не залишив своїх позицій на фронті. Все його життя було виповнене боротьбою за свою державу і любов'ю до неї. Незабутній приятелю! Як на шкільній лавці й життєвому шляху ти завжди був попереду нас. Ти завжди був першим, який боровся зі смертю.

Це вибрані цитати з манускрипта св.п. д-ра В. Душника про світлу пам'ять Дмитра Галичина тих авторів, що дали свої статті до „Збірника статтей".

У другу річницю з дня смерти св.п. Дмитра Галичина його дружина Стефанія зорганізувала в Ню Йорку новий Відділ УНС ім. Дмитра Галичина. А це напевно було найбільшим бажанням покійного, який всеціло присвятився Українському Народному Союзові.

Стефанії Галичин, вдові, вислови співчуття прислали: Архиєпископ Мстислав, Андрій Мельник — голова Проводу Українських Націоналістів, Іван Багряний — президент Української Національної Ради, Роман Смаль-Стоцький — президент Наукового Товариства ім. Шевченка, проф. Іван Мірчук — ректор Українського Вільного Університету, Ярослав Рудницький — президент Української Вільної Академії Наук в Канаді, Юрій Яремко — президент Козацького Національного Союзу в ЗСА, і Алберт Герман — директор кампанії Крайового республіканського комітету.

„ТАКІ ЛЮДИ БУДУВАЛИ УНСОЮЗ..."

Джерзі Сіті, Н. Дж. (Л. Волянська). — До редакції щоденника, після відвідин Головної Канцелярії УНСоюзу, у вівторок, 2-го березня 1982 року прийшла Анна Гнатюк, безперебійна секретарка 37-го Відділу УНС в Елизабеті, Н. Дж., протягом майже сорока років, щоб сказати своє щире і сердечне — прощавайте! Ця заслужена союзовка і також заслужена союзянка (вона так само ревно й довгі роки працювала в Союзі Українок Америки) тепер підійшла до певної великої життєвої межі з огляду на вік, — народилася вона на сам Великдень 1893 року, — і на стан здоров'я, вона вирішила ліквідувати тут, на сході Америки, свій окремий дім і переїхати до дочок у Південну Каролайну.

Жвава все ще, хоч їй швидко буде 90 років віку, дуже мила і говірка, Анна Гнатюк оповіла про свою працю, про минуле, коли вона і такі, як вона — чесні, добрі, жертвенні піонери, розбудовували сумою малих, проте преважливих діл, українське громадське, культурне і господарське життя в цій країні.

З великим інтересом слухалося цю мудру старшу українку, яка має поради і на сьогоднішній час: менше думати про власні користі, а більше про загальне добро. Оце і було її девізою, кличем, гаслом і засадою.

Приїхала А. Гнатюк сюди з Канади в 1915 році, а до Канади з Теребовельщини — кілька років перед тим. В Канаді деякий час проживала у Вінніпеґу, але то були тяжкі часи перших кроків на чужій землі. Може і через холод вирішила молода дівчина „втікати" до теплішої Америки. Тут жила деякий час на Конґ Айленді і тут одружилася в тому ж 1915 році. Її чоловік Дем'ян Гнатюк помер п'ять років тому. В неї четверо дітей — син Василь і три дочки: Анна, Ольга і Марія. Звичайно, всі вони члени УНСоюзу. Вони тепер вже одружені і з дітьми, то і дітей, своїх десятеро внуків, теж записала Анна Гнатюк до УНСоюзу. Повторилося це і з правнуками, яких вже має теж десятеро.

Перебуваючи вже з 1926 року з Елизабеті безвиїзно, спочатку займалася молода жінка домом і дітьми, але, як тільки підросли діти, вона влилася в течію активного громадського життя. Цього, 1982 року, на 30-ту Конвенцію вже не поїде — і з жалем згадує про це, бо була делеґаткою багатьох Конвенцій УНС, але розуміє, що приходить час, коли треба вміти відійти від керми організації, щоб передати її в молодші руки.

Союзова діяльність на цьому сорокаріччі не закінчиться проте, каже пані Анна, бо і там, на новому місці, вона має охоту закласти новий Відділ УНС, „бо як це може бути, щоб ні в Каролайнах, ні у Вірджінії не було союзових відділів?..."

Згадуючи про свої „золоті дні" в УНСоюзі, розповідає із зрозумілою гордістю про багато нагород, які дістала за свою щиру працю для Союзу. Нагороджували її не раз плякетою, золотою брошкою, грамотою і грошовою нагородою. Все це зберігає Анна Гнатюк, як найдорожчі реліквії її життя. Особливо радо згадує також, коли їй удалося приєднати спеціяльно багато нових членів для УНСоюзу. Якось вона осягнула перше місце в такому контесті. Пам'ятає мило також працю з заступницею головного предсідника Марією Душник, коли на Союзовому Дні, зорганізованому заступницею головного предсідника УНС, А. Гнатюк була продала найбільшу кількість українських книжок, бо змалку знає, що „книги — морська глибина", хоч самій їй не довелося багато вчитися.

Горнулася Анна Гнатюк так само ревно і до Союзу Українок Америки, де теж безперебійно працювала на всіх щаблях організації, була головою Відділу понад десять років, заступницею голови ще довше, членкою Управи і просто так аби допомогти в праці рідному гуртові.

І ось тепер, якраз минулого тижня, її прощали союзянки і союзовки гарними прийняттями та подарунками. Були промови, прощання, подяки і щирі побажання многих літ і ще багатьох літ діяльности для громади на новому місці.

Активною була Анна Гнатюк також у своїй церкві, належачи до місцевого Апостольства Молитви вже з першого року прибуття до Елизабету, тобто 56 років. Українська католицька церква св. Володимира була її церквою всі ці роки.

Тепер виїжджає з Елизабету А. Гнатюк з подвійним почуттям — радости і смутку. Радости, бо не змарнувала своїх довгих літ перебування тут як громадянка-українка і українська християнка, і їде тепер на заслужений спочинок до дітей. А почуття смутку огортає її, бо таки лишає за собою всі ці царини праці, які так дуже любила в житті.

Слухалося цю добру українку і ставало зрозуміло, чому такий ось Відділ УНСоюзу, 37-ий, з назвою Сестрицтво „Любов", який мав у році оснування, 3-го січня 1916 року, 15 членів, тепер має 225 членів. Це заслуга звичайних українських людей — працьовитих союзовців і союзовок, таких, як Анна Гнатюк, а їх є багато — пребагато.

Іван Фур

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — БАТЬКО УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ КЛІВЛЕНДУ

В 1902 році організовано в Клівленді Братство свв. апостолів Петра і Павла — 102-ий Відділ УНС. Це був початок організації українського життя в Клівленді, Огайо. Управу того братства очолювали Михайло Чеґінь, голова, Іван Гудак, касир і Семен Брунарський, секретар. Були це перші організатори українського життя Клівленду.

Щоправда, вже перед тим були спроби організовано полагоджувати справи, але були вони доривочні і непослідовні. Щойно Братство свв. апостолів Петра і Павла дало почин систематично і пляново організовувати і вести громадську працю. Першим священиком був о. Володимир Довгович.

Вже в 1909 році організовано греко-католицьку парафію свв. апостолів Петра і Павла. Збудовано гарну муровану церкву (2280 захід 7-ма вулиця). При церкві розвинулося не лише релігійне, але також культурно-громадське життя. З часом почали громадяни творити нові товариства і організації.

Український Народний Союз в тому часі ніс дуже велику і широку допомогу і поради новоприбулим українським іміґрантам, які приїжджали з України. На початку були різні перешкоди, труднощі, але життя розвинулося гарно, і сьогодні українська громада Клівленду є великою, добре зорганізованою, нараховує 12 різних парафій греко-католицьких, православних, євангельсько-баптистських й інших віровизнань. Понад 60 світських організацій і товариств сьогодні працює на терені великого Клівленду. Ці організації і товариства зорганізовані в Українських Злучених Організаціях і треба підкреслити, що в громаді — спокій і співпраця.

Діячі УНС, що працювали головними радними, членами Контрольної Комісії, головами відділів Округи УНС були: Михайло Чеґінь, Микола Бусько, Семен Брунарський, Дмитро Шмагала, Тарас Шмагала, Богдан Футей, Осипа Олінкевич, Василь Ліщинецький, Омер Малецький, Іван Фур, Марія і Микола Бобечки і багато інших.

Багато відділів Округи мають свої прапори, стрічки і шапки, які вбирали в часі союзових і народних свят та ювілеїв. Численні відділи відсвяткували вже свої срібні, золоті і діямантові ювілеї, на яких головні промови виголошував хтось із централі УНС, завжди була гарна і велика мистецька програма, бенкети, танці і забава. Ці ювілеї були дуже доброю пропаґандою: УНС діставав нових членів. Звичайно такі ювілеї залишали гарно оформлені, з багатим змістом і знімками ювілейні видання-книжки. Це — історія УНС і українських організацій, товариств і громад. Будьмо горді, дорожімо і співпрацюймо з нашим УНС, ставаймо всі його членами і працюймо разом для користи нашої справи і нашого народу!

Українська громада великого Клівленду щиро вітає УНС в його 100-ліття надзвичайно плідної і корисної праці для українських громад тут в Америці і Канаді і всього українського народу. Хай живе, росте і працює далі наш УНС. Многі і благії літа Українському Народному Союзові на друге 100-ліття!

Василь Дідюк

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В КАНАДІ

У 1994 році Український Народний Союз велично відзначатиме столітній ювілей своєї плідної праці для українських громад в Америці і Канаді та всебічної моральної і матеріяльної допомоги Україні. В „Пропам'ятній Книзі", яку видав УНС з нагоди свого 40-літнього ювілею, на 752 сторінках записано історію злиденного, гіркого піонерського життя нашої іміграції в Америці і Канаді. А тепер записуємо історію їхньої величі і столітніх досягнень!

На сьогоднішній день будівничих УНС залишилася в живих маленька горстка. Та хоч вони відійшли передчасно, але в спадщину молодшим поколінням залишили могутню українську установу з великим моральним і матеріяльним доробком. З нагоди цієї радісної події хотілося б дещо сказати про його канадську вітку. Хоч в порівнянні до великого УНС, вона має тільки 10-відсоткове фізичне й матеріяльне відношення, але в моральному і навіть матеріяльному в Канаді вона мала великий вплив на різні аспекти української громадськости цієї країни, що в 1991 році також відзначала століття свого поселення.

Український Народний Союз започаткував свою діяльність в Канаді в Торонто у 1916 році, тобто в час Першої світової війни. Між організаторами його відділу знаходимо й пароха греко-католицької церкви о. Йосифа Боярчука. Цей Відділ ч. 49 багато спричинився і до зорганізування в Торонто читальні „Просвіти". Як єдиний тоді Відділ УНС в Канаді, хоч він залишився самітнім аж до 1937 року, та, однак, своє коріння УНС запустив в Канаді вже на 78 років. Найголовнішою причиною було те, що світова війна принесла багато клопотів нашій іміграції в Канаді — економічні обставини, політичні (інтернування) і неприхильне до неї настанвлення. Така ситуація тривала аж до 1924 року. За цей довгий час наша іміграція стала інертною, розбитою, національно маловідомою, а велика робітнича її частина під впливом комуністичних течій організувалася у т.зв. „Робітничих Домах", виступаючи проти релігії, Церкви і національних організацій. Освічених і національно зрілих було мало, але і з тих деякі пішли шляхом комуністичних кличів і льозунгів. Мовляв, ми, робітники, єднаймося! Прийшов і гострий релігійний розбрат, на чому звичайно користали тільки ті, що ні нашій іміграції, ні народові не сприяли. А всі т.зв. „австріяки", „руснаки", „галічмени", „мадяри", „карпатороси" й інші не знаходили спільної мови, тому про те, щоб думати про організацію національного українського напрямку УНС, навіть не було мови. До того ця перша іміграція почала старітися й неставало в неї вже досить енергії для суспільної праці.

Нова, по Першій світовій війні (друга) іміграція, що почала приїжджати до Канади, не була як слід до цього підготована. Це була вже дещо освічена, національно вироблена, патріотична, що не думала осідатися в Канаді, а жила надією скорого повернення на рідні землі. На жаль, мрії не здійснилися і пошкодили їй в майбутньому. Обезпеченеву діяльність припинила пізніше на довгий час економічна криза, яка почалася у 1930 році й тривала майже до вибуху Другої світової війни. Перший постійний організатор УНС Володимир Гірняк у своїх споминах пише: „Лише в 1935—1936 роках деякі індустріяльні міста на сході Канади почали повільним темпом оживати. До таких належало й місто Віндзор, в якому були вже автомобільові фабрики Форда та Крайслера. І саме до цього міста почали приїжджати „зайцем" товарними поїздами безробітні з західньої Канади з різними плянами. Частина з них думала осісти у Віндзорі й дістати працю в автомобільовій індустрії, а деякі знову думали „перебрести ріку та дістатися до сусіднього американського міста Дітройту, а вже там вони напевно дадуть собі раду, бо Америка велика й багата"...

В тому часі в Дітройті вже було кілька досить великих відділів УНС. З його членами почали зустрічатися на всяких імпрезах, весіллях, хрестинах наші люди з Віндзору. В короткому часі їхні розмови на союзові теми довели до того, що у Віндзорі в жовтні 1937 року зорганізовано вже другий відділ УНС в Канаді. До його зорганізування найбільше причинився Володимир Дидик, що вже тоді був головним радним УНС з Дітройту, та Богдан Зелений, П. Дуда, Никон Косіковський, О. Червак з Віндзору. Їх згадую тому, що цей відділ був початком постання багатьох відділів в Канаді. В 1939 році Володимир Гірняк з допомогою Я. Ковальчука та В. Войнарівського зорганізував черговий відділ УНС в Торонто. Треба згадати, що відділи УНС організувалися здебільша при філіях Українського Національного Об'єднання і українських церквах.

За Торонто пішли інші. З поміччю організаторів УНС в короткому часі зорганізовано такі відділи: в Сент Кетеринс, Гамилтоні, Ошаві, Судбурах, Монтреалі (три відділи), Тиминсі, Кіркленд Лейку, Валдорі, Норанді, Велланді, Торольді, Ніягара Фолсі, Форт Вілліямсі, Еспанолі та Гримсі. Не легке було це завдання, бо вже в 1939 році вибухнула Друга світова війна і, як це завжди під час війни буває, припинилася громадська діяльність. Коли східня Канада вже вкрилася відділами УНС, тоді організаційні заходи звернено на західню Канаду, тобто в ту частину, де живе найбільша кількість українців. Перший відділ в західній Канаді зорганізовано у Вінніпегу в липні 1943 року з початковою кількістю членів 54. Отже Вінніпег в Канаді був першим з найбільшою кількістю членів. Після Вінніпегу зорганізовано відділи в Саскатуні і Ріджайні та вжито заходи до створення нових відділів у провінціях Манітоби і Саскачевану, де скупченою масою живуть українці. З допомогою В. Гірняка і деяких активістів УНС поставали все нові відділи.

Збори Українського Народного Союзу в Канаді, Торонто, 2-3-го квітня 1967 року, (сидять, зліва): О. Скварський, І. Мельник, Е. Мастикаш, М. Граб, д-р Я. Падох, Б. Зорич, І. Геврик, С. Куцій, Д. Попадинець, Є. Омельченко, В. Дідюк, В. Верига, О. Максимів. У дальших двох рядах — це представники, секретарі і організатори з Онтаріо, Квебеку, Манітоби і Альберти.

За короткий час в Канаді зорганізовано 36 союзових відділів. Деякі з них нараховували в тому часі від 400 до 500 членів. Найбільшим був відділ в Торонто. В той час всі відділи нараховували 9,765 членів. Друга світова війна, в якій Канада брала активну участь із своїми союзниками не сприяла ростові і діяльності УНС. Багато активних людей пішло до війська. В країні, як звичайно під час війни, настав організаційний застій і економічний занепад. Все це від'ємно вплинуло і на українську спільноту, яка також жила думками і надією на краще майбутнє нашого народу, тому, як було згадано, і УНС сповільнив не тільки свій розвиток, але й організаційну діяльність. Цей стан тривав до часу, коли в 1946—1947 роках до Канади почали приїжджати нові поселенці, втікачі від московської комуни, що концентрувалася у різних країнах світу в таборах т.зв. Ді-Пі. У цій третій вже групі іміґрантів до Канади переважали інтелігенція, священики, лікарі, учителі, різного роду професіоналісти, військовики й інші. Це була політична, національно свідома частина українського народу, яка, так як і попередня, мріяла, щоб якнайскорше повернутися в рідну Україну. Але коли скоро зорієнтувалась, що не так скоро це здійсниться, включилася у ряди різних організацій або творила нові. Таким чином поширювався і УНС, бо вже в 1954 році до Головного Уряду УНС з новоприбулих був обраний на радного д-р Ярослав Падох, а в 1958 році він був вже головним секретарем УНС, який від часу приїзду до Америки в 1949 році був активним в організаційній союзовій праці. З канадських новоприбулих на Конвенції УНС в 1958 році був обраний головним радним зрібний організатор Богдан Зорич, згодом заступник предсідника УНС на Канаду. Нові люди почивали нову працю, а поле для попису було велике, бо щороку збільшувалася кількість новоприбулих, свідомих українських людей.

Д-р Ярослав Падох, до якого, як головного секретаря, належав також Організаційний відділ, різними способами й засобами старався його активізувати. Хоч на першому місці ставив відділових організаторів-секретарів, але не в меншій мірі полягав на вишколених забезпеченевих організаторів, а зокрема активних в суспільно-громадській праці і фахівців у ділянці життєвого забезпечення. На 26-ій Конвенції УНС він звітував: „Окрема згадка належить нашим обласним організаторам. Вони є новістю в УНС. Першого обласного організатора Володимира Гірняка ми придбали в грудні 1962 року, аж до травня 1964 довелося нам чекати на другого організатора, яким став голова Філядельфійської округи Степан Гавриш. Третім обласним організатором і першим канадським став в листопаді 1965 року Василь Дідюк з Торонто. Ці три обласні організатори у великій мірі причинилися до нашого успіху в останнім конвенційнім періоді. Вони, на нашу скромну думку, є передвісниками того, що вже давно повинно було бути в УНС". Пізніше до цих трьох на якийсь час долучи-

(Закінчення на стор. 10)

Степан Гавриш

ЗАСЛУЖЕНИЙ СОЮЗОВИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

На сторінках щоденника „Свобода" не раз були поміщені статті про заслуженого союзового, суспільно-громадського діяча Михайла Колодруба. Однак читачі можуть спитати, а хто ж є Михайло Колодруб і що спільного має він зі століттям УНСоюзу? А відповідь така, що коли 22-го лютого 1994 року відзначаємо з найбільшим пієтизмом-пошаною століття служби Союзу для української громади Америки й Канади, то у цей час Михайло Колодруб є найстаршим членом Батька Союзу: йому „стукнуло" 103 роки, з них 80 років віддав праці на союзовій і громадській ниві.

Михайло Колодруб народився 21-го вересня 1891 року в селі Росохи біля Старого Самбора в Галичині. Маючи 17 років, вже був членом місцевої читальні „Просвіта" ім. Маркіяна Шашкевича та членом місцевої кооперативи.

До Америки прибув 1912 року 21-річним юнаком і поселився в Істоні, Па., де щасливо проживає по сьогоднішній день.

Маючи 25 років, одружився з Анною Яворською, з якою разом ходили до школи в рідному селі Росохи. Молоде подружжя Господь обдарував двома „козаками" — Степаном і Йосифом та донею Марією. Родинні обов'язки були поділені: Михайло, як голова родини, працював довгі години на утримання сім'ї, а Анна, як добра мати, доглядала і пильнувала дітей, прищеплюючи їм любов до Бога, до рідної мови, звичаїв й обичаїв та шанування родичів і старших. Кажуть, що добре посіяне зерно дає щедрий урожай, а добре виховані діти шанують родичів. Доказом цього служить хоч би те, що Михайло Колодруб був і далі є родинним „патріярхом", мешкаючи десятки років коло старшого сина Степана, який народився 1916 року, отже 70-ка з гаком минула, але в хаті, як було в Україні, слово батька є святе. У розмові зі Степаном почуєте: „Тато казали", „Як тато скажуть, так буду робити". Дав би наш добрий Господь усім матір таких послушних дітей! Дружина Михайла Колодруба св. п. Анна померла на 90 році життя.

Говорячи про союзову і суспільно-громадську працю, Михайла Колодруба можна зарахувати до тих людей, які не рахують років. Пересічні люди, доживши до старости, скаржаться, що їм докучає якась хвороба, а склероза притуплює пам'ять. Таким не є Михайло Колодруб. Його увага звернена на загально-громадські і союзові справи, він турбується незгодами в громаді, його турбує, що Союз втрачає членів, бож Союз — це ще одна дитина для нього. Коли б хтось хотів довідатися про історію УНСоюзу, то повинен говорити з Михайлом Колодрубом. Він пам'ятає всі дати важливих Союзових подій, знає, де і коли відбувалися Конвенції, хто тоді „рунував" — кандидував на головного предсідника, він був вісім разів делегатом Конвенцій, а часто приїжджав на Конвенції як гість, їдучи з сином Степаном, що був делегатом. Це направду унікальна людина, яку Господь обдарував шаленою пам'яттю.

Як союзовець М. Колодруб почав працю для УНСоюзу, ставши його членом по приїзді до Істону і зразу ж був обраний до Управи 137-го Відділу ім. Богдана Хмельницького. У Відділі треба було молодої енергійної людини, тому зразу ж його обрали на пост секретаря і був ним довгі роки. Був довголітнім касиром, а згодом обрано його почесним головою Відділу, де син Степан є секретарем.

Анна Гарас і Степан Гавриш вітають Михайла Колодруба у день його століття.

За віддану працю для Союзу його обрано почесним головою Лігай Велійської Округи. Якщо б міряти працю Михайла Колодруба кількістю приєднаних нових членів, то за півстоліття активної праці він зорганізував їх сотні. За ту віддану і чесну працю Екзекутива Союзу відзначала його багато разів почесними грамотами, медалею Григорія Грушки та золотим годинником. А з нагоди його 80-річчя Округа під головством головної радної Анни Гарас вшанувала його спеціяльним бенкетом. Під час бенкету вручено йому, за його словами, найцінніший дарунок — краєвид, виконаний олійними фарбами мистцем-маляром Ярославом Цегельським. Ця картина нагадує йому рідне село Росоху. Говорячи про рідне село, М. Колодруб відвідав його 1977 року з сином Йосифом по 65-ти роках розлуки. „Це була ласка Божа, що я мав можність побачити те, що залишив 21-річним юнаком", — сказав М. Колодруб.

Поза союзовою працею добродій, меценат Михайло Колодруб не жалів часу, труду і грошей для суспільно-громадської праці, і тому його шанувала істонська громада і вибирала на високі пости організацій.

1918 року він зорганізував і відчинив в Істоні філію Львівської матірної читальні „Просвіти". Як активний член ОДВУ, він пам'ятає свої зустрічі з полковником Євгеном Коновальцем в Ню Йорку та іншими визначними членами проводу тієї організації, для якої присвятив багато часу, труду, а також фінансової помочі. Як активний член Т-ва „Просвіти" і її Відділу в Америці, займався організуванням різних культурних імпрез та був ініціятором побудови громадського клюбу в Істоні, в якому почало розвиватися українське громадсько-політичне життя. В 1921 році був ініціятором Комітету для будови першої нової греко-католицької церкви св. Духа, яка стоїть на високій горі і є прикрасою Істону. Він не жалів часу ні труду для УККА, будучи першим головою Істонського Відділу і тим самим мав нагляд над іншими місцевими організаціями, яких закликав до жертвенности. За його ініціятивою відбувалися збірки для політичних в'язнів й інвалідів у Галичині. Він жертвував на Український Народний Комітет, Українську Федерацію, НТШ і ЗУАДК. Він звертався до ЗУАДК, щоб спроваджував скитальців з Европи, для яких підготовляв місце праці у своїй Окрузі.

Михайло Колодруб є скромною людиною і мало говорить про пожертви, але зате говорять грамоти та листи подяк. Збережений ним архів має історичне значення. Між іншим у нього є оригінальні посвідки від земельного банку у Львові та подяки від читальні „Просвіта", Головної Управи „Рідної Школи" за постійну матеріяльну допомогу, що вказує на його велику гуманність як добродія. Він зберіг томи різних книг, яких нема й не буде в книгарнях. Архів історичного значення, що його зберігає Михайло Колодруб, з часом зможуть використати наші історики, що займуться справою українських поселенців в різних містах Америки, а в тому числі й Істону.

Добродія Михайла Колодруба я запізнав у вересні 1964 року під час Організаційних Нарад Лігаї Веллівської Округи. Тоді йому було 73 роки. Як представник Союзу я привітав його і жартами сказав дожити до „100 років, а решту дрібними", а також бажав діждатися вільної України. Ті ж самі побажання висловлював у його 85-, 90- і 95-річчя. Коли у 1991 році прийшов день народження, століття, яке М. Колодруб святочно, в доброму стані здоров'я відзначав у колі родини, приятелів і знайомих, тоді він сказав, що бажання сповнилося: сотка літ минула, Україна є вільною, а тепер прийшов і сотий ювілей Батька Союзу.

Як в минулих роках, так і тепер, бажаю Вам, добродію Михайле Колодруб, ще багато „тих дрібних років прожити"!

Христина Волицька-Ференцевич

Один із будівничих Українського Народного Союзу

Коли сьогодні збираємося святкувати 100-річчя Українського Народного Союзу, то з не абиякою гордістю згадуємо тих перших русинів-українців, які, незважаючи на свої малі спроможності, взялися за велике діло. Заслуга їхня в тому, що вони, відносно мало освічені іміґранти-заробітчани, дуже швидко зрозуміли, правдивість клича „свій до свого". „Вони добре знали, що тліє в душі нашого чоловіка. І цю іскру любови до свого рідного і питомого, яка тліє у серцях нашого робучого люду', вони використовували для створення народної сили, а в першій мірі для створення і закріплення такої організації, що поліпшає їхню власну долю...".

Одначе на місці буде тут згадати і тих, які продовжували працю основоположників УНС з такою ж самою посвятою, запопадливістю і глибокою вірою в українську людину, де б вона не знаходилась. До цих останніх належав сам Степан Чума, який крім того вірив твердо в український народ і його справедливе прагнення бути господарем на своїй землі. Він також належав до тих щасливців, які стали свідками омріяних сподівань багатьох поколінь — створення незалежної держави — України!

С. Чума — уродженець мальовничого села Розділовичі, повіт Рудки, що у Львівській області, того українського села, котре впродовж століть давало українському народові патріотичних працівників для його добра. Тому й не дивно, що вже від юних років мав бажання в будь-який спосіб прислужитися своїй Батьківщині і народові. Перші свої кроки в цьому напрямку ставить в рядах Організації Українських Націоналістів. Коли є можливість більш реально підготовитись до майбутніх можливих потреб, вступає у ряди Дивізії „Гали-

Св.п. Степан Чума

чина", пізніше 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії. Коротко по закінченні війни, бо вже в 1948 році, за допомогою рідних приїжджає до ЗСА, де відразу включається в громадську працю. Саме ця його громадська виробленість і почуття обов'язку веде його до 361-го Відділу УНС „Дністер" в Ню Йорку. У 361-му Відділі УНС працює як член управи та бере участь в Конвенціях УНС, де впродовж багатьох років його обирають членом Виборчої комісії. Від 1978 року перебирає секретарство 361-го Відділу. Він також імпрезовий референт Управи Окружного Комітету Відділів УНСоюзу Округи Ню Йорку. Понад 28 років С. Чума працював у видавництві „Свобода" складачем, а впродовж останніх кількох років був керівником друкарні. З усього видно, що велика частина життя С. Чуми була тісно пов'язана з працею для УНСоюзу, яку завжди виконував зразково, радів успіхами організації та глибоко переживав її невдачі. Всі ці роки С. Чума старався завжди поліпшити в той чи інший спосіб існування УНС чи його видань — „Свободи", „Українського Тижневика" і „Веселки". Саме ця його відданість установі та переконання потреби її існування дає право назвати його одним із будівничих УНС.

Незважаючи на те, що крім праці в 361-му Відділі УНС і щоденній праці у друкарні „Свободи" він був активно заангажований в багатьох українських організаціях Ню Йорку, згадати б хоча його як організаційного референта Відділу УККА в Ню Йорку чи членство в Комітеті будови церкви св. Юра в Ню Йорку. Все ж таки Український Народний Союз був його другою родиною, яку, за словами його дружини Євгенії, „любив і до останнього віддиху свого життя — думав про свою друкарню навіть і в день, коли помер, збирався ще піти, бо треба ще щось там зробити чи показати".

Хочеться вірити, що таких як С. Чума є серед членства УНС багато, а з приходом молодшого покоління буде ще більше. Працю колишніх, теперішніх і майбутніх членів УНС треба належно оцінити, а тоді існування Українського Народного Союзу буде запевнене на століття.

Холодним березневим днем 1927 року до Ню Йорку прибув океанський лайнер, який привіз з Европи біля тисячі пасажирів, в основному емігрантів-словаків. З корабля зійшла і невелика група українців, серед яких був Степан Куропась — молодий ставний хлопець, в недалекому минулому хорунжий Української Галицької Армії і за переконаннями упевнений націоналіст. Він ступив на берег з великими сподіваннями, що в Америці зможе здійснити свої життєві пляни, хоча приїхав без грошей, не знаючи англійської мови, маючи лише диплом про закінчення Карлового університету у Празі.

Що й говорити, Новий Світ багато в чому здивував, але ще у більшій мірі налякав молодого емігранта. Та це й не дивно, адже Америка у той час переживала не кращі свої часи, насувалася депресія, невпинно зростало безробіття, дорожчало життя. У які двері не стукав Куропась, йому їх ніхто не відчиняв, хоча мав професію інженера-агронома. Та знайшлися добрі люди, які називали себе союзовцями і простягли землякові руку братерської допомоги.

І як тільки Степан став до праці і одержав можливість сплачувати датки, він прийшов у чикагський 221-ий Відділ і попросив, щоб його прийняли у члени Українського Народного Союзу, з яким зв'язав все своє життя.

У переддень столітнього ювілею УНСоюзу я мав зустрітися з інж. Степаном Куропасем — довголітнім і щирим союзовцем, визначним громадсько-політичним діячем, щоб взяти у нього інтерв'ю для „Свободи". З ним особисто я, на жаль, не був знайомий, тому довелося ретельно готуватися до бесіди: багато часу провів у бібліотеках ,де переглянув десятки газетних підшивок, чимало видань, присвячених історії УНСоюзу — найбільш масової і впливової сили американських українців.

На порозі своєї хати мене радо зустрів інж. Куропась і запросив до кімнати, де ми зручно влаштувалися. Та перед тим, як включити диктофон, я отримав цінний подарунок — книгу „Спогади з України й 60 років в Америці", яку інж. Куропась видав ще у 1988 році. „Уважаю, що ця книжка допоможе вам при праці над інтерв'ю", — сказав він. І дійсно так воно і сталося.

Анатолій Гороховський

СТЕПАН КУРОПАСЬ — ЖИТТЯ, ПОВ'ЯЗАНЕ З УНСОЮЗОМ

Наша бесіда почалася з того, що я, виконуючи доручення редакції, поздоровив піонера УНСоюзу із славним ювілеєм, а також передав йому подяку за дописи, які він продовжує надсилати до часопису.

— Я дуже вдячний за пам'ять, за поздоровлення, радію з того, що мене не забувають, тішусь добрим словом, адже воно інколи більш варте, аніж, скажімо, коштовний подарунок. А тепер приступимо до інтерв'ю, я готовий відповідати на ваші питання, — сказав мій співрозмовник.

— *Тема нашої розмови, як самі розумієте, присвячена УНСоюзові і тому хотів би попросити розповісти про Вашу участь в його праці.*

— Прошу пробачення, але гадаю, що перш ніж розповідати про себе, треба передусім віддати належне о. Григорієві Грушці — людині, яка була організатором нашого Союзу, хоча добре знаю, що у святковому числі „Свободи" його не забудуть згадати. Все ж від себе додам, що Григорій Грушка, якого ми справедливо називаємо емансипатором американських українців, віддав усі свої сили, щоб із сільських парубків, що приїздили до Америки за роботою і кращою долею, зробити гідних патріотів, рідних синів української нації.

Сьогодні варто було б пригадати, що передсмертним бажанням о. Грушки було, щоб кожний американський українець став членом УНСоюзу. Виконання його заповіту — кращий пам'ятник небуденній людині — піонерові української іміграції в Америці.

Я особисто радий, бо можу доповісти, що при моїй безпосередній участі у Чикаго були створені такі відділи: 393, 398, 415, 423, 428, 452, а також організації Союзу у Джолієті, Ілл., Гері та Савт Бенді, Інд., Сейнт Луїсі, Мізурі, Нілсвиллі, Висконсині та в інших містах, число яких не пам'ятаю. Напередодні нашого ювілею приєднав до Союзу ще кілька осіб, про що цими днями писала „Свобода".

А тепер, якщо не заперечуєте, то повернусь до питання, з яким ви звернулися до мене на початку розмови. С. Куропась кинув

Інж. Степан Куропась

погляду у мій бік, чекаючи на підтвердження.

— *Так, так бажаю почути відповідь, однак маю доповнення до поставленого питання. Послухайте, будь ласка, кілька віршованих рядків:*

Хто Куропась — для правди слів
Не треба гвалтувати музу...
Він сорок літ Мойсеєм вів
Народ до рідного Союзу.

Цікаво чи запам'ятався Вам вірш, уривок з якого щойно прочитав?

Господар хати на якусь мить зніяковів, по обличчю пробігла приємна усмішка. Подолавши незручність, він впевнено сказав:

— Той вірш мені добре знайомий, його автор Теодор Курпіта і називається він „На многая і благая літа". Повинен сказати, що поети інколи прикрашають і перебільшують події, звичайно, з Мойсеєм мене рівняти не варто, адже це гіпербола.

А втім про свій скромний вклад у загальну скарбницю УНСоюзу дещо розповім. Почну з 19-ої Конвенції, на яку я вперше був обраний. Делегати доручили мені виконувати секретарську роботу, яка полягала в тому, що треба було вести протоколи засідань. Варто зауважити, що це технічна праця, як дехто думає, від мене вимагалося докладно описати виступи делегатів, не допускаючи ніяких відступів від правди. На тій же пам'ятній для мене Конвенції я був обраний головним контролером разом з адвокатом Романом Смуком і д-ром Амврозієм Кібзеєм.

На тому становищі я пробув чверть віку, а після смерти головного предсідника Дмитра Галичина, коли на його місце прийшов Йосип Лисогір, я був обраний заступником предсідника і на цьому становищі залишався вісім років.

Оглядаючи роки, що так швидко минули, можу не без гордости сказати, що мені пощастило брати участь у багатьох конвенціях УНСоюзу, починаючи від 19-ої, яка відбулася у Вашінгтоні. Збираюсь взяти участь у ювілейній Конвенції, присвяченій 100-літтю нашого Союзу.

Моя активність в УНСоюзі триває і досі. Тепер я є почесним членом Головного Уряду. На жаль, роки вже не дозволяють, як колись, подорожувати по стейтах і виконувати великі доручення.

— *А тепер, пане Куропась, хотів би попросити Вас сформулювати у кількох словах головний напрямок діяльности УНСоюзу.*

— Відразу важко відповісти. А втім, знаю: турбота про людину. Мені видається, що ніяка кібернетика не замінить людської чуйности, і найбільш складна електроніка не замінить теплоти людського серця. Наш Союз опікується людиною від того часу, як вона вперше ступила на американську землю і до останнього її подиху. Цього забути ніхто з нас не може.

Наша розмова тривала вже понад годину. Я виключив диктофон, аби дати можливість С. Куропасеві трохи відпочити.

— Даремно втрачаєте час, — запротестував господар хати. — Вам, певно, видалося, що я втомився. Помиляєтесь, давайте продовжимо нашу працю.

— *Згоден. Перейдемо до наступного питання. Знайомлячись з Вашим творчим доробком, я прийшов до висновку, що не тільки полум'яним словом, але і гострим пером Ви сприяли успіхові УНСоюзу. Повинен сказати, що ваші публікації мало чим відрізняються від творів професійних журналістів. Цікаво, хто благословив Вас на здобуття нової професії?*

— Професійним журналістом я себе не вважаю, хоча впродовж багатьох років дописую до „Свободи" та інших видань, навіть редагував деякий час українські газети та журнали. А що стосується мого журналістичного хрещеного батька, то ним був д-р Лука Мишуга. У 1927 році, коли я прибув до Америки, він редагував „Свободу". Довідавшись про мій приїзд, попросив щось написати про свій край. Я довго зволікав, бо до газети такого поважного характеру, як „Свобода" ще не дописував і, відверто кажучи, не знав як писати. Але нарешті відважився і надіслав до редактора статтю на тему: „Як живуть українці в польській армії". Д-р Мишуга згодом визнав, що відкрив у мене журналістичний талант і всіляко заохочував писати. Так я став кореспондентом „Свободи".

Пригадався один кумедний випадок. До 40-річчя УНСоюзу редакція „Свободи" готувала ювілейну книгу. Послав і я репортаж, матеріял сподобався редакторові і він вислав мені чек на 10 долярів. Я так втішився таким признанням, що навіть чек зігнув, та про це нікому не сказав. Викликає мене редактор і каже, що його банковий стейтмент вказує 10 долярів надвишку. Я признався і дістав новий чек.

— *Довголітні читачі „Свободи" з приємністю згадують вашу „Чикагську хроніку". Що можете сказати про неї?*

— Дійсно, була така рубрика в газеті, яку я вів протягом 25-ох років, вона з'являлась двічі на місяць. Це були цікаві добірки інформацій про громадсько-політичне та релігійне життя української громади одного з найбільших міст Америки, однієї з головних скель, на яких побудовано твердиню УНСоюзу.

З приїздом нової хвилі імігрантів я чекав на заміну варти, тим більше, що деякі люди мені дорікали, що я доробляюсь народним добром і, мовляв, час мені вже здати цю посаду новим журналістам. Я це зробив і написав прощальну „Чикагську хроніку".

Та пера я не покинув, продовжував дописувати до „Свободи", переважна більшість моїх матеріялів стосувалася праці УНСоюзу, його відділів, потреб сеньйорів, асоціяцій яких мені довелося довший час очолювати.

Оцінюючи мою діяльність як дописувача, Іван Кедрин, добре знаний читачам газети, писав у „Свободі":

— Як журналіст-редактор, він зберіг і в своєму пізньому віці молодечий темперамент і простолінійну вдачу, яка диктувала йому висловлюватись інколи надто різко у драстичних справах.

Я вдячний ред. Іванові Кедринові за таку високу оцінку моєї скромної діяльности на ниві журналістики.

— *І на закінчення нашої бесіди ще одне питання, яке стосується людини, що пішла вашою дорогою в справі служіння УНСоюзові. Певно, здогадуєтеся про кого веду мову?*

— Маєте на увазі мого сина Мирона?

— *Саме його — доктора Мирона Куропася.*

— Мені, як самі розумієте, не зовсім зручно говорити про нього, адже я батько його , в цьому випадку важко бути об'єктивним. Та все ж змушений визнати, що вся родина гордиться ним і найперше за те, що він вірно служить нашій спільній справі, а саме — Українському Народному Союзові. Досить сказати, що Мирон був удостоєний честі бути заступником предсідника цього Союзу.

Наукова праця сина тісно пов'язана з докладним вивченням історичного шляху найбільш масової організації американських українців, якою є наш Союз. Докторська дисертація Мирона була присвячена темі: „Українське поселення у ЗСА", над якою працював кілька років в архівах та бібліотеках Америки. А ще він є автором двох цікавих книжок „Сага про Україну" та „Українці у ЗСА". До столітнього ювілею Мирон підготував монографію, яка незабаром має вийти у Канаді.

Ще один штрих до портрета мого сина. На американському політичному форумі Мирон знаний як республіканець, він був спеціяльним асистентом президента Форда для етнічних справ.

— *Якщо зайшла мова про сина, то варто було б ще сказати кілька слів про інших членів Вашої родини.*

— За них мені теж червоніти не доводиться. Мати родини — Антоніна Куропась — була провідною діячкою Українського Золотого Хреста, чималий вклад у загальну справу вносять дочка Віра та її діти Христина, Катя і Тамара, які належать до Пласту.

Від себе хотів би додати, що рішенням спеціяльного Комітету при українській католицькій парафії св. Йосифа в Чикаго родині Куропасів було присвоєно почесне звання Українська Родина Року. В її честь відбулося урочисте прийняття, на якому голова комітету Володимир Гавалюх висловив таку думку:

— Родина Куропасів є сьогодні однією із визначних українських родин в Америці. Їхній вклад у життя громади є прямо незлічений. Складаю їм слова признання і пошани за їхню віддану службу українському суспільству.

Час, відведений на інтерв'ю, швидко минув. Мені залишилося тільки щиро подякувати інж. Куропасеві за цікаву розмову і побажати йому міцного здоров'я та довгих років життя.

— А як будете добиратися додому? — поцікавився господар хати.

— Автобусом, — відповів я.

— Заждіть, зараз виведу з гаражу машину і відвезу вас.

Я не радив цього робити, адже на вулиці було вже темно, до того ж дуже слизько. Та мої умовляння не подіяли. Інж. Куропась велів сісти в авто і ми відправилися у неблизьку дорогу. Правив він вільно, легко, невимушено, навіть окулярами не користувався.

— Питаєте чи давно я за кермом? — повторив він моє запитання. — Певно, десь років з шістдесят. Як став головним контролером, то купив собі „Форда" і за дорученням УНСоюзу став їздити по стейтах, створюючи нові відділи.

Ні, не підвладний часу Степан Куропась. У свої 94 роки він повен сил і енергії, разом із всією громадою радо зустрічає столітній ювілей рідного йому Українського Народного Союзу.

P.S. Після того, як це інтерв'ю було відправлено до редакції, мені потелефонував С. Куропась, в голосі якого я відчув радісне піднесення.

— Хочу поділитися з вами приємною для мене новиною, — сказав він. — Днями відбулися Річні загальні збори чикагського 423-го Відділу УНСоюзу ім. полковника Є. Коновальця, членами якого є вся наша родина. Так ось на цих зборах предсідником обрано мого внука Степана, він же є делегатом на 33-тю Конвенцію УНСоюзу.

Якщо не заперечуєте, то скажу кілька слів про внука, який є сином д-ра Мирона Куропася. Йому всього 26 років, скінчив Чикагський університет, працює економістом в одному з найбільших банків міста. Одружений, його подруга життя Леся теж випускниця університету, займається декоративним мистецтвом.

Що можете сказати про все це? — поцікавився інж. Куропась.

— Я переконаний в тому, що куропаському роду в УНСоюзі не буде переводу!

— Дякую на доброму слові!

Дзвінка Захарчук

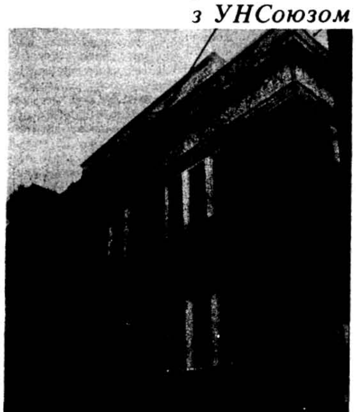
Мої молодечі зустрічі з УНСоюзом

Коли згадати українським мешканцям Філядельфії про Український Народний Союз і „Свободу", то вони відразу кажуть: Союзівка.

Мені згадати УНС і „Свободу", то я відразу кажу: Джерзі Сіті. Це менш елегантне місто північного Ню Джерзі мало два дуже цінні аспекти: один містився на вулиці Гренд ч. 81-83, а другий це був прегарний вид на хмародери Мангеттену.

Зараз поруч 81-83 Гренд вул. був зелений „мініятурний" парк із трьома лавочками і двома деревами. Трава була обведена огорожею, але це був таки парк у нашому розумінні. 100 років, це справді довгий час, але коли я подумала, що вже 42 роки тому були мої найкращі спогади про УНС і „Свободу", то здається вже і такими споминами можна поділитися.

Весна 1952 року не була внімково гарна в Джерзі Сіті, але для мене, мого родича Данка і товариша Мирона, це був час нашого гарного дитинства. Наші батьки щойно обтріпувалися з років скитальства, всі працювали важко, а нас дітей висилали після закінчення шкільних зайнять гратися біля „Свободи", до парку на Ґренд вул. У Данка родині народилася мала сестричка Наталка і його обов'язком було її бавити в парку біля „Свободи", а моїм і Мирона з льояльности дотримувати йому товариства.

Старий будинок УНСоюзу.

Це був для нас український куток в Америці. Недалечко за приміщенням „Свободи" була українська католицька церква свв. Петра і Павла, а між нею а „Свободою" — велика фабрика „Колґейт", яка час-до-часу притрушувала ціле довкілля пилом з мила. У „Свободі" редактором в цей час був д-р Лука Мишуга, а вікна його кімнати виходили саме на „наш" парк. В підвалі була друкарня, де стукотіли лінотипи, кипіло олово, а усе було прикрашене взорами чорного друкарського чорнила.

До нас з вікна часом привітливо вимахувала пані Квітка Стецюк (це вона приймала до „Свободи" усі посмертні повідомлення), а ми були перші, що бачили хто відвідував редакцію „Свободи". Ми завважували, що Ікер мав густі чорні кучері, Антін Драган чорні вуса, а Стефанія Галичин дуже ясне волосся. Раз зустріли ми д-ра Миколу Шлемкевича і він почастував нас цукерками. Найкращий для нас був Софрон Федір, який показував нам друкарню і навіть зробив для нас олов'яні печатки.

Ось такий був в тому часі наш дитячий світ, далеко поза межами України. І ми дитячим розумом плянували майбутнє.

Що сталося за тих 42 роки? 81-83 Гранд вул. вже не є нашим кутком, немає вже ані церкви, ані фабрики „Колгейт". Д-р Л. Мишуга, ред. А. Драган увійшли в історію української журналістики. Данко зредагував англомовну Енциклопедію Українознавства, його сестричка Наталка виступає на канадській телевізії, як одна із визначніших мистців Канади, Мирона вже немає між живими — своє життя він віддав у В'єтнамі, а я попала у Філядельфію — і не жалію.

А все ж як добре було мати цю нашу „Свободу" у своєму дитинстві.

Значення Українського Народного Союзу для учнів 8-ої і 9-ої кляс „Рідної Школи" в Нюарку, Н.Дж.

Під час лекції в суботній школі українознавства учні і учениці двох кляс вирішили написати спільно допис з нагоди 100-ліття Українського Народного Союзу до святочного числа „Свободи", щоб висловити свої думки про велику ролю Союзу в житті молодих українців.

Молодь користає з допомог і проєктів цієї установи у різних видах. Діти що року їдуть на Союзівку на молодечі табори, а читаючи „Свободу" або „Український Тижневик", пізнають життя української спільноти у світі та дізнаються про новини з України. Ця установа і її видання дійсно важливі для молоді.

Союзівка — ця українська оселя в горах, що є під зарядом Українського Народного Союзу — має притягаючу силу для молодих. Тут відбуваються різні зустрічі, з'їзди, конференції, концерти і спортові ігри, в яких молодь бере участь. Тут, для прикладу, пластуни щороку в листопаді приїздять і змагаються в Орликіяді, яка відбувається серед осінньої природи в Кетскильських горах. Молодь зі ЗСА, Канади, з інших країн зустрічається на цій оселі на розривково-відпочинковому перебуванні, особливо в час святкувань Дня Незалежности Америки та Дня Праці.

Останніми роками молодь з приємністю слухає концертів різних музичних ансамблів з України. Як казали деякі учениці, особливо подобалася їм група „Гроно". Перебування на Союзівці залишає в них гарні спомини, підказували учителеві учні і учениці, і тому вони радо вертаються на розвагові та вишкільні програми, спонсоровані УНСоюзом. Зокрема хотіли б згадати спортові і культурно-вишкільні табори. Тут вони завзято вправляють і вивчають гру тенісу під вимагаючим проводом Юрія Савчака і Зенона Снилика. В іншому таборі Рома Прийма-Богачевська вчить дітей народних танців і балету, а молоденькі пластуни весело забавляються на літньому таборі. Усі залишають ці табори з почуттям більшої самовпевнености та відсвіжені до дальшої шкільної науки.

У клясі і вдома учні читають та обговорюють статті і коментарі, які друкуються у „Свободі" і „Українському Тижневику". Молодь одержує унікальну можливість дізнатися про події зі світу з точки зору українських інтересів, вістки з місцевих громад, часто з околиць, де вони проживають. Особливо цікаві є новини з України. Ці статті відкривають двері у далекий, незнаний їм світ, але рівночасно рідний і улюблений край батьківщини їх батьків. Обі газети впливають на світогляд молоді українського походження, зближають її до пізнання України. Матеріяли, які появляються в них, є надзвичайно цінними для пробудження почуття ідентичности і приналежности до спільного кореня.

Молодь також свідома, що Український Народний Союз дає фінансову допомогу потребуючим у ЗСА, Канаді і тепер — в Україні. Учні читали про значні стипендії, які УНСоюз надає добрим студентам університетів. Вже сотні українських студентів, користаючи з них, мали змогу почати або продовжувати свої студії. За кілька літ і теперішні наші учні та учениці матимуть цю можливість. Тепер дуже їх цікавить програма навчання англійської мови в Україні, якою керує УНСоюз. Маючи це на увазі, діти більш охоче вивчають українську мову, щоб, коли поїдуть в Україну, могли вільно розмовляти. Курси англійської мови в Україні — це один з численних проєктів УНСоюзу допомоги Україні.

Український Народний Союз служить прикладом громадської жертвенности, є взірцем, який діти будуть наслідувати. Отож, з нагоди століття Українського Народного Союзу діти з 8-ої і 9-ої кляс — учні і учениці „Рідної Школи", хочуть зложити спеціяльну подяку цій установі за важливу ролю, яку вона відіграє у громаді і в нашому житті. Ми, діти українського роду, бачимо і розуміємо вартість зорганізованої громади і ролю УНСоюзу в ній.

Ми дякуємо і гратулюємо та бажаємо дальших успіхів!

8-ма кляса: Таїса Вельгаш, Павло Андрушків, Гриць Коздоба, Тома Пиз, Петро Стецюк, Роман Шаповал;

9-та кляса: Олекса Віна, Степан Витвицький, Степан Колодій, Надія Симчик.

Під проводом учительки українознавства Христини М. Рак-Брави, вдячної стипендистки УНСоюзу впродовж чотирьох років студій в Ратгерському університеті.

Галина Колесса

СОЮЗІВКА — ЦЕ ЙОГО ДУША

Оселя стала справою його життя, молодь, яка працювала там — його дітьми. Посвятившись Союзівці всеціло і повністю, Пан Квас в тузі за батьківщиною створив свою Україну серед Кетскильських гір, що нагадували йому Карпати, застосувавши до цього досвід бездоганного підприємця-менаджера, набутий в молодості у Львові, і всю доброту, чулість та благородство того українства, яке пливе в його жилах.

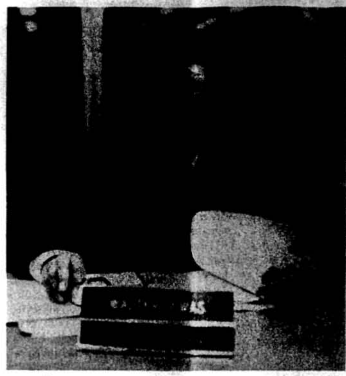
Прибувши до Америки в 1949 році, Володимир Квас відразу включився в життя української громади, і після року праці на різних американських підприємствах став контролером Українського Народного Дому в Елізабеті, Н.Дж., та заснував там Спортовий Клюб „Січ". В той час збігом обставин Український Народний Союз якраз шукав за людиною на пост управителя Союзівки. Кращої кандидатури, ніж В. Квас, годі було знайти: природний дар до бизнесу поєднувався у нього з досвідом, до чого додавалося вміння контактувати з людьми та інтуїтивне відчуття людських душ.

Це було понад сорок років тому. Щойно набута УНСоюзом Союзівка являла собою не цілком придатну посілість, яку треба було розбудовувати і вдосконалювати. Доклавши немалих зусиль в переконанні управи про необхідність поважних видатків на розбудову, Пан Квас почав втілювати свої пляни. Один за одним появилися бара з перекусками, крамниця, тенісові корти і... площадка для танців. Так, саме цього було потрібно! Почала молодь з'їжджатися на забави, оселя набувала щораз більшої популярности і відтоді почала справляти свою найважливішу місію — об'єднувати українську громаду, рокинену по різних кутках ЗСА і Канади та інших країн світу. Для багатьох людей, які жили серед чужинців, Союзівка стала єдиним місцем, де можна було зустрітися із земляками і говорити рідною мовою. Молодь почала влаштовуватися там на літню працю; і не обчислити, скільки людей саме на Союзівці зв'язалися вузами тісної дружби, нераз на ціле життя, і скільки там поєдналося закоханих сердець!

Тішило це Пана Кваса, який став великим приятелем молоді; деякі називали його „батьком". Строгий зовні, він в душі завжди леліяв любов до підростаючого покоління, часто подаючи помічну руку. В результаті — вияви глибокого признання: „Я подивляю Вашу шляхетність і готовість допомогти тим, які цього потребують — Ви дали мені працю тоді, коли я її потребувала, а моїй хворій матері не жалували приміщення, коли я привозила її із собою". З іншого листа: „Дякую за Ваше тепле серце і розумні слова поради — коли Вас я почуваюся, як коло своїх родичів". І ще: „Час, який наша доня провела, працюючи на Союзівці, не тільки залишиться приємним спомином для неї, але й рівнож матиме великий вплив на її розвиток як свідомої молодої українки".

Багатьом молодим людям допоміг Пан Квас в дні розгублення і непевности. „Це — частина моєї праці, — говорить він, — яка дає мені велику сатисфакцію: знати, що я допоміг комусь, особливо якщо це молоді українець чи українка".

Працюючи над тим, щоб на Союзівці „завжди щось діялося", управитель оселі сприяв поширенню курсів українознавства, народних танців, спортових змагань, з'їздів і товарисько-розвагових імпрез. Для кожного на оселі знаходилося щось цікавого, але найважливіше — там панувала українська атмосфера. Під керівництвом В. Кваса виростають нові і нові будинки, яким було надано назви міст України — „Ужгород", „Одеса", „Київ"... Володимир Квас навіть запроєктував деякі з них. Гостей частують українськими стравами. До участи в розвагових програмах притягаються молоді працівники оселі, і це дає їм доскоцалу можливість вивчати український фолкльор. Заходами управителя влаштовуються виставки найвидатніших мистців діяспори — Якова Гніздовського, Михайла Мороза, Едварда Козака, Любослава Гуцалюка, та інших. За намовою Пана Кваса вони залишили на оселі іскри свого таланту — чародійною рукою Я. Гніздовського ілюстрований іконостас української католицької церкви св. Трійці біля Союзівки (співзасновником якої став В. Квас), вітальню головного будинку прикрашає картина М. Мороза „Гуцульщина", у жвавому танці застигли на стінах залі „Веселка" та бари постаті танцюристів Е. Козака. Слід додати, що при співучасті управителя Союзівки було запрошено знаного архітектора Радослава Жука здійснити проєкт вищеназваної церкви, який згодом виріс в унікальну в своєму роді споруду, яку для прикладу показують студентам архітектури.

В. Квас — леґіслейтор повіту Олстер, Н.Й.

З приятелями: (зліва) — лідером стейтового сенату Ворреном, стейтовим сенатором Мейсоном.

Подорожуючи по світі (по Близькому Сході, Африці, Бразилії, Арґентині та інших країнах), Пан Квас спостережливо вивчав дію систем світовопризнаних ресортів; свій досвід потім використовував, застосовуючи його до умов Союзівки. Це стосувалося функціонування готелевої системи, проєктування будинків, покращення системи харчування, розвагових програм тощо.

Не дивлячись на величезну зайнятість оселею, Володимир Квас не замкнувся у колі української громади. „Я завважив, — говорять він, — що багато українців, особливо молодих, не цікавляться політикою, і прийшов до висновку, що українське суспільство далеко не піде, якщо ми не будемо входити в американські політичні кола. Тепер наша молодь навчається в найпрестижевіших університетах і відповідає найвищим вимогам під оглядом кваліфікацій. Від нас вже вийшли люди, які посідають важливі становища в управлінні американською державою, але цього ще замало. Вони повинні більш численно працювати на всіх рівнях — федеральному, стейтовому, повітовому чи міському".

Ці погляди привели В. Кваса до участи в американському політичному житті. В 1978 році з рамени Республіканської партії його обрали леґіслейтором повіту Олстер, Н.Й., на пості якого він був три каденції. В додатку, Пан Квас очолював дві повітові комісії — Охорони Навколишнього Середовища та Електроенергії, був президентом Lions Club у Кергонксоні, Н.Й., та організацій „United Way", Canser Association та Heart Association, шеріфом в обороні сеньйорів. Завдяки досвідові та успіхові в керуванні Союзівкою його обрали першим заступником президента Готелевої Асоціяції повіту Олстер. Як голова Комітету відзначення 1000-ліття Християнства в Україні, він зробив великий вклад в популяризацію української справи серед американців. Засновник та перший голова 88-го Відділу УНСоюзу, п. Квас тепер є Головним Радним цієї організації. Крім того, він 17 років очолював Пластприят, а також є Мужем Довір'я.

З нагородою Клюбу „Лайонс".

Та для нас усіх ім'я легендарного Пана Кваса нерозривно пов'язане із Союзівкою. Хоч він уже відійшов на заслужений відпочинок і передав управління оселею в інші руки, до нього приходять радитися менаджери оселі, бо Союзівка — це його дім, його душа, його святиня, здобутками якої він тішиться, а проблемами переймається, як своїми власними.

„Мої діти".

З Патріярхом Йосифом Сліпим. В першому ряді: Я. Гніздовський, В. Квас, Й. Лисогір (тодішний головний предсідник УНС).

В. Квас з шериформ повіту Олстер Кеннетом Постом.

Степан Куропась

ЧУДО В МЕКАДУ

Невелика українська громада, яка має дві греко-католицькі парафії, українську і карпаторуську, відіграла в житті американської України велику ролю. УНСоюз народився у Шамокіні, але цей український Вифлеєм не відігравав такої важливої ролі як містечко МекАду, що стало начеб то Єрусалимом УНСоюзу і всієї американської старої української еміґрації. Приїздили лемки в гори; на верху орали і сіяли овес і збирали дрібну картопельку, а під своїми фармами добували тверде вугілля. Усі вони зразу були русинами, як і їхні брати на рідних землях. „Русин був я, є і буду", співали, — але глибоко в їхніх серцях під впливом щоденника „Свободи" народжувалася зміна. І треба було лемкам рішитися і сказати за всіх русинів своє слово — русини ми, чи українці!? Треба було рішуче сказати, що русини те саме, що українці, а не русини московського чи мадярського покрою. І знову ж тут рішав голос МекАду, а не Шамокіну й інших громад Району Твердого Вугілля. І так поволі громада лемків в МекАду переходила метаморфозу, перетворюючись з русинів на українців.

Настав там двоподіл, на русинів, які залишилися і до нині, й українців, що стали по стороні України, а не Москви чи Будапешту. Провідником русинів став лемко — Секирак, а українців — лемко Дмитро Капітула. Обидва — вперті і прямолінійні, обидва сусіди з Лемківщини, повіту Ясло. Дальша історія відома, двоподіл заіснував і на... цвинтарі, який широкою межею ділить померлих батьків одного народу на руських і українців. При вході, по лівому боці спочиває під великим каменем Дмитро Капітула, а направо — А. Секирак.

Обидва лідери були приятелями, обидва разом полювали на оленів, обидва на зміну були директорами банку, констаблями суду чи поліції. Обидва належали до Республіканської партії. І в американській політиці один одному не ставав в дорозі, але в справах національних стояли вони на протилежних полюсах. Казав мені покійний Капітула, що в справах церкви і Руси-України махнув на Секирака рукою і на з'їзд лемків в „Шкрентах", бо так звали лемки Скрентон і на другому з'їзді у МакЧонк (тепер змінили назву) Секирак співав „русин був я, є і буду", а прихильники Капітули співали „Ще не вмерла". Партія Капітули була сильніша, мала добрих провідників таких, як Баволяк, якого син і дочка Юлія, до нині ще живуть. Капітула був якийсь час (як викрадали Січинського з тюрми) головним предсідником УНСоюзу, а вже в моїх союзових літах був довгі роки головним контролером.

В хаті Дмитра Капітули гостював я не раз, головно в сорокових роках, коли влітї головні контролери: д-р Кібзей, адвокат О. Маліцький з Клівленду і Роман Смук зі мною верталися з Джерзі Сити на Захід. Ночували ми в городі, бо в хаті була велика горяч, а тоді ще не знали штучного охолоджування. Раз трапилось і таке, що ми мусіли тікати до хати, бо серед ночі падав дощ.

Спитає дехто, — а де ж чудо?

А чудо сталося, бо громада МекАду навіть за володіння Капітули ані по його смерті не відогравали в житті аж такої важливої ролі, окрім рішення, що вона — українська. Люди там дуже побожні, їхні діти, внуки і правнуки кріпко держалися своєї церкви і свого походження, але щоб вони могли десь виступити на великій українській імпрезі було це не до подумання.

Аж тут нараз у „Свободі" читаємо, що танцювальна група української католицької парафії, яка має доброго опікуна о. Б. Левицького і доброго інструктора танків Миколу Бойчука, виступить на великому Фестивалі 80-річчя „Свободи". Знімка виказує велику групу може 40 членів, які вшановують своїм виступом батьків, дідів і прадідів за те, що створили УНСоюз. І радіє українська душа, що молодь у своїх 3-ох поколіннях ще не вся пропала!

„Де наша молодь", велася на сторінках „Свободи" дискусія. Треба її рятувати — говорити вони, бо таких молодих людей в ЗСА нараховують 48,000. Новоприбулі твердили, що наша молодь є в СУМА, Пласті, МУНО і т.д., забуваючи взагалі про тих 48 тисяч, яких ще можна врятувати, а яких подвійне число пропало. Хоча де-не-де вони й голосяться, що вони українського роду, а може навіть співають, що вони козацького роду, потіхи з них для української громади немає.

З перспективи 20-ох літ поселення нової еміґрації думаю, що її провідники повинні вдаритися в груди, головно ті, що бачили молодь новоприбулу, а не добачували тут народженої.

Отець Богдан Левицький, капелян Дивізії, зібрав тих лемківських „єнків", створив танцювальну групу і рятуючи тих, що теж могли пропасти — створив чудо! Особливо коли зважити, що МекАду не дає молодим людям великих надій на заробіток і хлопці тікають до великих міст, а дівчата журяться, що можуть залишитися старими паннами, то мобілізація внуків і правнуків лемківських поселенців є благородним ділом пароха МекАду, який віддає Богові, що Боже, а кесареві (народові), що йому належиться.

(„Свобода", 28-го лютого 1974 року)

Д-р Мирон Куропась

„АМЕРИКАНСЬКИЙ КРУЖОК"

(Із запланованої книги п.з. „Українська цитаделя")

Вступ

Після відходу о. Г. Грушки і навернення його згодом на російське православ'я, майбутність РНС залишилася майже повністю у руках двох священиків — о. Івана Констанкевича і о. Нестора Дмитріва. Обидва вони поставили собі мету: докласти всіх зусиль, щоб РНС віддзеркалював етно-національний розвиток у Галичині. Це було непосильним завданням між двох людей, але, на щастя, вони недовго були самі. За деякий час до них приєдналися інші священики з Галичини з подібною орієнтацією. Цю групу священиків, що тісно співпрацювали між собою, історик Юліян Бачинський назвав „Американським кружком". Власне завдяки їм і відбулася етнонаціональна метаморфоза русинів в Америці. „Американський кружок" перетворив русинів в українців.

„Американський кружок"

„Американський кружок" започаткували семеро львівських семінаристів, близьких приятелів, що прирекли перенести свої священицькі обов'язки до Америки і організувати там громаду в українському національному дусі. Щоб уникнути тертя з римо-католицькою ієрархією, вони дали обітницю безшлюбности. Члени „Кружка", що брали активну участь у політичному житті Галичини, були частиною нового покоління, прихильного до ідей Радикальної партії — соціялістичної групи, до якої належав також Іван Франко. Першим з цієї групи іміґрував до Америки в 1895 році о. Н. Дмитрів. Того ж року приїхав о. Микола Стефанович, а 1896-го — о. Іван Ардан, який згодом поселився у Джерзі Сити. За рік приїхали ще три священики: о. Андрій Богачевський, що став парохом церкви свв. Петра і Павла в Ансонії, Коннектикат, о. Степан Макар, який заступав о. Дмитріва, коли той відвідував русинські громади у Канаді, й о. Микола Підгорецький, що зайняв місце о. Ардана в Джерзі Сити, коли він перейшов до Олифанту. Останнім членом „Кружка" був о. Павло Тимкевич, що прибув до Америки 1898 року і за деякий час поселився в Йонкерсі, Ню Йорк, де був парохом церкви св. Архангела Михаїла. В Америці до „Американського кружка" приєднався восьмий його член — о. Констанкевич.

Діяльність і заслуги „Американського кружка" у З'єднаних Стейтах Америки важко переоцінити. Саме „Американський кружок", що складався з незвичайно компетентних, високоідейних, войовничих індивідуумів, очолив боротьбу русинів-українців з латинізацією, русифікацією і мадяризацією. Члени „Кружка" вели перед і в боротьбі за створення автономної української екзархії у З'єднаних Стейтах. З часом „Кружок" перебрав керівництво РНС та спрямував його діяльність на заснування читалень, просвітних товариств, молодечих організацій і українських шкіл. Показовим є те, що члени „Кружка" редагували „Свободу" протягом 12 років — від 1895 до 1907, зробивши часопис РНС головним засобом американізації, українізації і політичної діяльности русинсько-української громади.

„Американський кружок" і Канада

Приблизно в той сам час, коли частина русинів прибула до З'єднаних Стейтів, відбувалася еміґрація русинів до Бразилії, яких заманювали галицькі агенти італійських корабельних компаній, обіцяючи земельні наділи у Південній Америці. Дуже скоро русини переконалися, що обіцяна їм земля була здебільшого тропічним лісом. В наслідок поганих кліматичних умов, ворожости корінного населення, тропічних хвороб, жахливих санітарних умов і відсутности медичної обслуги рівень смертности серед русинських піонерів був дуже високий. Отець Волянський, якого післали до Бразилії у 1897 році (його дружина померла згодом у Ріо-де-Жанейро від жовтої лихоманки), вислав до „Свободи" репортажі, в яких описував жахливе життя у бразильських джунглях. РНС почав невдовзі висилати бразильським русинам безкоштовно „Свободу", в якій для них була постійна рубрика „Вісті з Бразилії".

Коли чутки про тяжкі умови життя у Бразилії і З'єднаних Стейтах дійшли до Галичини, товариство „Просвіта" видало в 1895 році брошуру під заголовком „Про вільні землі", остерігаючи русинів перед еміґрацією до Бразилії, а дораджуючи натомість Канаду, де можна дістати канадські земельні ділянки. Брошуру, автором якої був агрономом д-р Йосиф Олеськів, розподілено між читальнями у 351 селі Галичини. Й. Олеськів пообіцяв у брошурі, що він особисто відвідає Канаду і радив селянам, які планували виїхати до Бразилії, відкласти ці пляни до його повернення. Довідавшися про поїздку д-ра Олеськіва, „Свобода" писала:

„Поміжъ нашими патріотами въ Галичинѣ, знайшовъ ся ледви одинъ розумный и щирый чоловѣкъ, Д-ръ Олескôвъ, професоръ рольництва въ учительской семинаріи въ Львовѣ, чоловѣкъ дѣйсно ученый — который власными коштами выберає ся до Канады, що-бы провѣдати докладно, чи не можь бы нашихъ людей скеровати вмѣсто до Бразиліи, до Канады... Повторяємо то натискомъ еще разъ, що д-ръ Олескôвъ выбравъ ся власнымъ коштомъ въ такъ далеку и въ такъ важныхъ цѣлях — подорожь..."

(„Свобода", 1 серпня 1895).

Після подорожі до Британської Колюмбії, Альберти, Саскачевану і Манітоби, на запрошення отців Констанкевича та Дмитріва д-р Олеськів відвідав Шамокін. Він приїхав 1 вересня і пробув там тиждень, щоб докладно розповісти про все, що він довідався в Канаді. Ці інформації надрукувала згодом „Свобода". З Шамокіну Й. Олеськів поїхав до Оттави, щоб обговорити іміґраційні справи з канадським міністром внутрішніх справ. Повернувшись на Україну, він видав інформативну брошуру під заголовком „О іміґрації" про можливості, що існують у Канаді для галицьких русинів. Протягом наступних кількох років Й. Олеськів очолював спеціальний іміґраційний комітет у Львові, який допомагав потенційним еміґрантам з Галичини і Буковини.

Д-р Олеськів, свідомий важливої ролі духовенства у Новому Світі, переконав о. Дмитріва залишити „Свободу" і свою парафію у Мт. Кармелі та переїхати до Канади. На рекомендацію д-ра Олеськіва, канадський департамент внутрішніх справ затвердив о. Дмитріва агентом у справах іміґрації. 4 квітня 1897 року о. Дмитрів прибув до Вінніпеґу, де його чекала приємна несподіванка — документ, який кардинал Сембратович уповноважував його духовно обслуговувати русинів у Канаді.

Спочатку о. Дмитрів виконував свої священицькі обов'язки у будинку вінніпеґського іміґраційного бюра, де сповідав, причащав і хрестив дітей. Згодом він поїхав до Теребовлі (нині Веллі Ривер), де відправив першу на канадській землі русинсько-українську Святу Літургію. Протягом наступних двох місяців служив іміґраційним урядовцем і перекладачем для новоприбулих до Канади русинів, переважаюча кількість яких була з Галичини та Буковини. У червні він поїхав до Пенсильванії, щоб взяти участь у конвенції РНС і звітувати про свою працю.

Повернувшись до Канади після конвенції, о. Дмитрів залишився на північ від кордону до серпня 1898 року. Під час свого порівняно недовгого перебування у Канаді він супроводжував поїзди, що перевозили русинських іміґрантів з різних морських портів до Вінніпеґу, допомагав переселювати їх на земельні наділи, давав поради та духово опікувався ними. Крім того він організував парафії у Стюартбирні (1 серпня 1897 року), в Теребовлі (8 серпня), де була збудована перша в Канаді русинська католицька церква — невеличка каплиця, і в околиці Една-Стар в Алберті. Саме з його ініціятиви збудовано згодом першу в Канаді велику українську церкву в Една Стар. На всіх великих поселеннях, які він відвідував, споруджено загальновідомі тепер „Хрести свободи" у пам'ять прибуття русинів до Канади. Важливо зазначити, що русини-католики з Галичини і православні русини з Буковини дружньо співпрацювали у заснуванні цих парафій та будуванні багатьох перших церков. Поділ і конфлікти між цими групами виникли значно пізніше.

У Канаді о. Дмитрів мав такі ж проблеми з римо-католицькою ієрархією, як і в З'єднаних Стейтах. У розмові з єпископом Леґале, зустріч з яким відбулася в Алберті, Алберта (на відміну від З'єднаних Стейтів, у Канаді в Римо-Католицькій Церкві домінували не ірляндські, а французькі прелати), він сміливо заявив, що канонічний закон забезпечує право на незалежну Русинську Католицьку Церкву в Канаді з єпископом, який підлягає лише Римові.

„Свобода" тим часом продовжувала висвітлювати життя русинів у Канаді, описуючи з прихильному дусі існуючі там умови, та переконувала русинів, які тужили за власною землею, переїжджати туди. Починаючи з 1896 р., часопис РНС реґулярно друкував матеріяли під рубрикою „Канадська Русь". Більшість статтей писав спочатку Кирило Геник, який, як іміґраційний урядовець у Вінніпеґу, мав доступ до офіційної канадської іміґраційної статистики. Крім того „Свобода" подавала офіційні повідомлення канадської іміґраційної служби, полемічні статті з різних канадських поселень, а також звіти з місць подорожі о. Дмитріва, які „Свобода" видала згодом однотомником „Канадська Русь: подорожні спомини". Своїми хронікальними описами канадсько-русинських поселень о. Дмитрів залишив багатий матеріял для майбутніх дослідників. Він, наприклад, згадує, що коли повернувся з Алберти у травні 1897 року, застав транспорт з приблизно 400-ма родинами (1,081 особа), який саме тоді прибув з Галичини і Буковини. За ним слідували інші великі транспорти, в яких була і група родин зі З'єднаних Стейтів, які згодом поселилися в „Новому Ярославі" — колонії на північ від Йорктавну, Саскачеван. Їх, як і багато інших іміґрантів з півдня від кордону, принадили до Канади інформації, які вони прочитали у „Свободі".

Проте не всі кореспонденти „Свободи" захоплювалися умовами життя у Канаді. У той час як Геник і Дмитрів бачили там великі можливості для русинів, зовсім іншу картину описав „Свет". Російський православний часопис помістив статтю п. Савчака, в якій він розповів, що у канадських преріях чорні чоловіки викрадають білих жінок та купують білих дітей, що там бракує хліба і русини змушені їсти зупу з гнилих овочів. Обурений о. Дмитрів відповів у „Свободі" (18 серпня 1898). У статті під заголовком „Православни подвижники знов, выбачайте, брешуть!" о. Дмитрів пише: „Се все набалакане, з початку до конця — велика, подла брехня". Висловивши сумнів, чи п. Савчак взагалі існує, о. Дмитрів твердить, що хліба є вдосталь, а до того він дешевий. Однак за рік після повернення о. Дмитріва до З'єднаних Стейтів русинські поселення у Манітобі відвідав інший священик — о. Дамаскин Поливка. У серії статтей у „Свободі" він не погоджується з попередніми вихваляннями західних провінцій, які появлялися на сторінках часопису. Його більш реалістична оцінка землі, якою наділяли русинів у Манітобі, — болотиста, кам'яниста, неродюча, привела до зменшення „канадської гарячки", що охопила раніше багатьох американських русинів.

Хоч о. Дмитрів прожив у Канаді нецілих два роки, його пам'ятають як піонера української канадської літератури. До прозаїчних творів о. Дмитріва належить цикл оповідань „Картинки Канади", написаних під час подорожування між Галіфаксом і Вінніпеґом, які видала „Свобода"; „Руська паска і французький священик" — сатира на стик двох культур — французької та української; „Асиміляція" — оповідання про перше українсько-англійське весілля, що відбулося 1897 року у Дафіні; оповідання „Одружена з менонітом", в якому він описав подібну подію, що відбулася у Стюартбирні; „Тимко Гаврилюк" — своєрідна одіссея на зразок Сцилли і Харибди, що закінчується на канадській садибі, та „Неділя в Оттаві", в якій о. Дмитрів розповідає про своє перебування у столиці Канади. В усіх оповіданнях він захищає прив'язаність русинів до своїх традицій і культури.

Під час перебування у Канаді о. Дмитрів часто виконував священицькі обов'язки, проте його головною функцією, як державного урядовця, було супроводжувати русинських іміґрантів на нові місця поселення у канадських преріях. Першим парафіяльним священиком став інший член „Американського кружка" — о. Павло Тимкевич.

У 1898 році громада Една-Стару звернулася до кардинала Сембратовича з проханням прислати їм священика і фінансову допомогу. Примусило їх до цього втручання Російської православної місії в ЗСА, яка вже прислала для праці у західній Канаді православного священика українського походження о. Івана Маларевського. У відповідь на прохання русинів Една-Стару Владика Сембратович прислав о. Павла Тимкевича, але грошової допомоги не дав.

Невдовзі після приїзду до Алберти о. Тимкевич мусив оборонятися як від Російської православної місії, так і від римо-католицького французького духовенства, що суперничали одні з одними, щоб притягнути русинів-католиків під свою юрисдикцію. Він не тільки успішно подолав ці труднощі, але й багато допомагав канадським русинам. Отець Тимкевич, як і всі інші члени „Американського кружка," сполучив свої священицькі обов'язки з виховною і громадською діяльністю. Він створив перший відділ „Просвіти" у Канаді, що протягом одного року існування вже володіла 80-томною збіркою книжок. Крім того, він намагався заснувати вечірню школу для дівчат в Едмонтоні, але через нестачу фондів для утримування парафії змушений був повернутися до З'єднаних Стейтів. Отець Тимкевич, як і його попередник, присилав до „Свободи" вісті з Канади.

Степан Куропась

СВІТОВА ВИСТАВКА 1933 РОКУ В ЧИКАҐО

(Україна як держава)

Про Світову виставку в Чикаґо, в 1933 році, мало пишуть. Бо хто має писати? Відійшли ті, що могли б про це написати, відійшли ті, що хоча не любили писати, але могли б сказати іншим написати про цю подію.

Михайло Белеґай, ровесник полковника Євгена Коновальця, разом кінчали старшинську школу австрійської армії у 1911—13 роках, був першим касиром Корпорації Світової виставки. Він міг писати і давати інтерв'ю чи брати участь в переговорах з американськими чинниками, що мали сказати своє слово щодо українського виступу чи участи у виставці. Недовго, бо один рік, він був касиром, тому що не міг брати участи в кожних засіданнях дирекції, що були щодня тижні і мені треба було його заступати, бо я був секретарем. На його місце прийшов Юрій Небор, діяч УНСоюзу з дільниці Бирнсайд, де була українська церковна громада, що належала до православної церкви, при 92-ій і Авалон вулиці. В тій дільниці мав свою лікарську клініку д-р Мирослав Сімонович (Сіменс).

Приготування до виставки тривали два роки. Про те, що робили за той довгий час американці не буду казати, а коротко скажу про нас. Із самого початку української підготови у гру входили дві найважливіші справи: а саме дістати дозвіл участи України у Світовій виставці, як держави, і зібрати гроші. Це були найважливіші справи, а підкреслюю це тому, що кружляють різні версії про павільйон, а навіть про окремі „кімнати" деяких організацій. Десь у Ню Йорку появилась навіть знімка такої кімнати. Жадних кімнат крім бюра, ресторану і його потрібних прибудівок не було. Була теж сцена. Це була Світова виставка в повному розумінні тих слів. Про збори організацій в Чикаґо, де були бажання поділити Виставку на реґіональні кімнати, було би задовго писати.

Корпорація репрезентувала Україну на Світовій виставці, бож українського державного репрезентанта в ЗСА вже не було, хоч були колишні амбасадори України д-р Лонгин Цегельський, і д-р Лука Мишуга, Корпорація полагодила спори організацій ЗСА, Канади, Бразилії і Арґентини і нав'язала контакт з краєм (Західня Україна), бо Велика Україна слова про Україну як державу не мала. Всі згадані українські громади відгукнулися. Українське Технічне Товариство у Львові прислало пляни українського павільйону Виставки, або Українського Села. Виб рано як павільйон з додатком сцени і гостинниці. Був сталий контакт з Народним Мистецтвом у Львові, яке прислало інж./Стефу Чижович з експонатами. З проф. Ясінчуком я був стало в контакті (умер у ЗСА), а Українська Господарська Академія виготовила і прислала карти і потрібні промислові, господарські й інші дані, щоб представити Україну як державу. Впарі з тим треба було подбати про фахову обслугу виставки експонатів і дирекція мала щастя, що до Чикаґо приїхала Маруся Бек і голова СУА Олена Лотоцька і згадувана вже інж./ С. Чижович.

Спеціяльні курси дівчат для павільйону, репрезентативний хор, артисти, солісти пісні і музики, все те вимагало часу і людей. А що як України не допустять, як держави? Що зробимо з приготуванням, коли Виставки не буде? А на це заносилося.

Американський Виставковий комітет двічі відкинув нашу аплікацію участи як держави. Протести склав амбасадор СССР Максим Літвінов, бо в часі наших старань Америка в 1932 році визнала Совєтський Союз. У протесті твердження, що Українська Корпорація не має права репрезентувати Україну, яку репрезентує він. Такий самий протест склав польський амбасадор Потоцький. Речник України д-р Мирослав Сімонович знайшов доброго американського адвоката Страйкмана, який мав вплив і добрих знайомих на Світовій виставці. Після довгих трудів, після авдієнцій у державних чинників, український державний синьо-жовтий прапор замаяв на будівлі адміністрації Виставки разом із іншими державними прапорами. Всі прапори зготовила адміністрація; всі вони були одного розміру. Отже, Москва і Варшава програли. Павільйон відвідало півтора мільйона учасників Виставки, між іншим теж президент ЗСА Герберт Гувер, який згідно передав урядування новообраному президентові Френклинові Рузвелтові. Це було великим досягненням, коли знажити силу опонентів.

А тепер про гроші. Ніхто тоді грошей не мав. Банкрутували навіть банки. Корпорація шукала за контрактором, який би збудував павільйон, що його апробувала Адміністрація Виставки. Всі контрактори вимагали гроші заплатити готівкою, а ми її не мали. Вкінці знайшли будівельну фірму Джен сон і Ко., яка згодилася збудувати Виставковий павільйон за 22,000 долярів. Це були великі гроші — нині півмільйона, але фірма згодилася на сплати. Для здобуття фінансів треба було оголошень, а з цим — пресового референта. Такий знайшовся у Швайцарії, а був ним відомий журналіст Степанківський. І так будівничий скінчив будову на час, хор оплачував підприємець будівельної фірми Сав'як, а пікнік-фестин на Вестерн 87-ій в лісовому резерваті відбувся за участю тоді ще Владики Богачевського, який дав гроші на завдаток. Український Народний Союз як теж тоді Робітничий, а тепер Братський Союз і „Провидіння" були найбільшими фінансовими жертводавцями на Виставку. Европа і Південна Америка хоча все бідні, але прислали символічну фінансову допомогу. Був час, що архітект фірми Ерскин грозив замкненням павільйону, бо ми не могли сплачувати рат. Треба було відкрити „бару", бо тоді якраз нова адміністрація скасувала проґібіцію і дозволила продавати т. зв. near beer, не було ще дозволу на алькоголь. Це допомогло, але проти бари і „бартендерів" (по-нашому налива́йків) запротестували деякі кола, мовляв, мистецтво і пиво не можуть жити в парі. Але мистецтво, як відомо, потребує меценатів, а як їх не було, бо всі були бідні, то пиво таки помогло і ми втримались до кінця Виставки.

Про кінець напишу колись, щоб правда не пропала!

(„Свобода", 23-го квітня 1986 року.)

Любов Коленська

ДРУГА МЕТРИКА

Дня 22-го лютого 1894 року, того самого дня, в якому вся Америка обходить річницю уродин славного Вашингтона, неустрашимого борця за волю і права людства, о дев'ятій годині ранку зійшлися українські (в оригіналі: руські) священики, делегати українських братств і патріоти-українці з усіх сторін до української церкви в Шамокіні, Па., благати Господа Бога, щоб допоміг щасливо почати таке важливе діло, діло заснування Українського Народного Союзу.

Торжественну літургію, призиваючи помочі Святого Духа, відправив о. Теофан Обушкевич, український священик з Олифанту, під час якої чудесно співав шамокінський хор під проводом доктора Сіменовича, невтомного трудівника для добра американської України. Не одному сльоза радости покотилась з очей на звук співу, що пронизав душу. Хто б міг сподіватися пару років тому, що українець, який втік з обіймів біди і нужди, з невільничого гніту, — розвине так скоро віками придавлену силу українського духа! Хто б погадав, що під полатаною сіряччиною або гуньою криється благородна душа, спосібна до всього доброго, гарного і корисного, якщо вона звільниться з кайдан гніту і рабства!

І, о диво, трупи встали
І очі розкрили!

І на вільній землі українська пісня лунає на славу всевишньому Богу! В гарно прибраній українській залі, по відспіванні всіми присутніми „Царю небесний", о. Полянський з Питсбургу забрав слово і в красноречивій своїй промові виказав ціль Українського Народного Союзу і те добро, яке український нарід в Америці буде мати з нього.

Тоді приступлено до вибору всіх урядників Українського Народного Союзу, який випав так: Теодозій Талпаш з Шамокіну, Па., — предсідник; Михайло Євчак з Вилксбері, Па., — заступник; о. Іван Констанкевич з Шамокіну, Па., — секретар; Іван Глова з Ексцельзіору, Па., касир.

Радні: Яків Даньковський з Джерзі Сити, Михайло Галькович, Онуфрій Мурдза, Михайло Адзима з Мт. Кармел, Па., Іван Гординшинський, Олексій Шлявин з Мейфілду, Па., Семен Федоровський, Юрко Хиляк з Олифанту, Па., Михайло Ослицький з Питсбургу, Па., Дмитро Зиновяк з Сентрелія, Па.

Контрольна Комісія: о. Гавриїл Гулович з Фріленд, Па., о. Григорій Грушка, редактор „Свободи" і український священик з Джерзі Сити, о. протоєрей Олексій Товт з Вилксбері, Па., о. Теофан Обушкевич — заступник контрольної комісії.

Наведені вгорі урядники сповнятимуть свій уряд до наступного Головного Зібрання, яке відбудеться 30-го травня 1894-го року, ще цим разом в Шамокіні, Па., де або потвердиться тих самих урядників, або виберется нових.

Коли прийшло до обговорення читалень, які обов'язково мае закладати в себе кожне товариство, що належить до Українського Народного Союзу, тоді о. протоєрей Товт з правдивою щедрістю зобов'язався спровадити на свій кошт дві тисячі книжечок для читалень, а о. Гр. Грушка прирік посилати даром газету „Свобода" до кожної української читальні в Америці. Славно!

Отцеві Полянському честь і слава за його мудре і тактовне переведення вибору урядників Українського Народного Союзу!

Печатка Українського Народного Союзу буде така: відкрита книга і трираменний хрест, над яким простягаються братньо стиснені дві руки. Навколо повинно знамени має бути напис по-українськи і по-англійськи. Які мають бути відзнаки членів УНС, це буде вирішено на наступному головному зібранні.

Кожний член УНС одержить гарну грамоту і статут.

Тепер подаємо до відома всім українцям Америки і всім українським братствам, що хто хоче належати до Союзу, хай негайно зголошується або пише до Секретаря Союзу, а гроші хай посилає через „Моні Ордер" до касира. Хто бажає бути членом Союзу, хай шле гроші до касира, і так: вступне 50 центів раз на завжди, а щомісяця по 50 центів. Рівночасно написати до секретаря, що післав і скільки післав. Статути будуть поміщуватись і об'ясниться в „Свободі".

А тепер, дорогі браття, як уже зібралося нас дуже велике число і як заложено Союз, вступайте до нього громадно, бо це тільки для Вашого добра і на Вашу користь. Ви, яких досі оплакувала Україна-мати, як пропавших, дайте про себе знати світові, що Ви живете і що тут, в Америці, українське народне життя б'є живою струєю. Важливий крок вже зроблено. Український Народний Союз уже засновано, український нарід воскрес із мертвих в Америці...

ПОБАЖАННЯ

17-ий Відділ Українського Народного Союзу в Чикаґо засилає палкий привіт і найкращі побажання Головному Урядові, Всім відділам і всьому членству УНС з нагоди його 100-літнього ювілею.

Бажаємо УНС Божого благословення у великій праці, яку Батько-Союз виконує впродовж 100 років для добра українського народу, Церков, громад і установ.

І тепер, коли Бог дарував нам самостійну й незалежну українську державу, УНС протягає руку допомоги вільній Україні та її народові. Тому бажаємо й на майбутнє Головному Урядові, організаторам і секретарям УНС творчих успіхів для росту Батька-Союзу.

Нехай Бог благословляє УНС та всіх його працівників у другому 100-літті до тієї міри, щоб УНС ріс, процвітав і жив для України!

Антін Коценула
голова

[illegible]

Василь Мацьків

МІСЯЦЬ У СЕВАСТОПОЛІ

Своє перебування у Севастополі я завдячую програмі „Навчання англійської мови на Україні", яку спонзорували Український Народний Союз (УНС) та Товариство Української мови ім. Тараса Шевченка „Просвіта" на Україні.

Я вибрав вчити курс англійської мови середнього рівня. 28-го травня я прилетів до Києва.

На летовищі у Борисполі не довелося мені довго чекати, бо зараз приїхала по мене автомашина від „Просвіти" і без митної перевірки мене забрали до „Просвіти" в Києві. Ледве познайомився з персоналом бюра, пані Людмила Слюсар кличе: „Пане Василю, за годину, о 6-ій ваш поїзд відходить до Севастополя. Поспішайте, щоб не спізнилися". О 6-ій вечора поїзд із Києва вирушив до Севастополя, а о 3:30 по полудні я вже приїхав до цього міста. На зупинці перед Севастополем в поїзді зустріла мене пані Богданна Процак, голова „Просвіти" з дозволом на в'їзд і перебування в Севастополі, яке є містом „закритим". Іншими словами, немешканцям міста і Криму в'їзд заборонений. Отже, треба мати спеціяльний дозвіл від управи міста і міліції. Перед Севастополем була перевірка документів. Проблем я не мав, все пішло гладко. Міліціонер, подивившись на мій пашпорт, на мене і на перепустку, запитав пані Процак два питання, на які вона відповіла російською мовою — і це було все.

Знаючи число поїзду і вагону, для Б. Процак не було тяжко знайти мене. Наше знайомство продовжувалося; було багато питань і здивувань. Українець із Америки — якась небувала подія, якийсь сон! Коли я запитав її: „А що нового у вас в Севастопілі?" — вона відповіла: „Нічого, хіба те, що нині добігає кінець конгресу українців Севастополя і околиць". Я сказав, що хотів би туди поїхати. Зараз же із двірця ми поїхали до готелю, де відбувався конгрес. Ми приїхали якраз перед коротенькою перервою. Під час перерви я запитав, чи не міг би виступити з привітом — українець із Америки. І справді, після перерви оголосили, що хоче виступити перед конгресом Василь Мацьків, українець з Америки. Попросили мене до мікрофону. Заля була велика, було яких 250 осіб. Мій привіт зустріли оплесками. Коли я відходив від мікрофону, до мене приступив віцеадмірал Борис Борисович Кожин. Погратулював мені й сказав, що хоче обов'язково стрінутися зі мною. Я відповів, що дуже радо. І дійсно, така зустріч відбулася. Мій виступ був не тільки несподіванкою, але сенсацією. От вам, американець говорить українською мовою!

Зустрічі з адміралами Чорноморської фльоти

Зустріч з віцеадміралом Борисом Борисовичем Кожином, головнокомандуючим Чорноморською фльотою відбувся в штабі фльоти. Зустріч мала тривати півгодини, але затягнулася аж на півтори години. Адмірал є приємною людиною, і зразу від першого погляду ми припали собі до вподоби. Я не старався випитувати його про воєнні таємниці. Говорили про буденні життьові справи як про мої, так і про його. Заторкнув я і ядерну зброю. Офіційно він поділяє думки Президента України і Уряду. Натомість він сказав, що офіцери і моряки є за тим, щоб Україна таки мала свою ядерну зброю. Я був (і є) також такої думки, що Україна, не зважаючи на всі тиски, повинна задержати ядерну зброю, якщо хоче бути першоклясною державою, а не третьоклясною і „недорозвиненою". Він розповідав мені, що в нього часто бувають американські конгресмени, сенатори і військові делегації з різних західних країн. Із цікавости я запитав адмірала Кожина: „Як ви живете зі своїм сусідом адміралом Касатоновим?" — „Його вже нема, — відповів адмірал Кожин. — Прийшов новий адм. Едвард Балтін. Касатонов багато голворив, а мало робив. А Балтін — хитрий і небезпечний. Мало говорить, але свою імперську роботу робить". Адмірал Кожин розпитував мене про життя українців в Америці, наші громади, організації, церкви і тому подібне. Про це все я радо йому розповів і давав приклади із власного досвіду. Адмірал передав мені, як ветеранові Американської армії, листа-привіт з нагоди конвенції Українських американських ветеранів. Він виявив бажання підтримувати зв'язок із ветеранами. Потім ми обмінялися сувенірами і пообіцяли один одному бути в контакті. Між іншим, адм. Кожин подарував мені книжку „Історія Українського Війська", видану 1992 року у Львові. Хочу згадати, що адм. Кожин вибачався, що ще не опанував української мови настільки, щоб міг свобідно спілкуватися, але все дуже добре розуміє. Під кінець нашої зустрічі я запропонував адм. Кожину прийти на прощальний вечір (обід) перед моїм від'їздом із Севастополя. Він прийняв моє запрошення і сказав, що найкращий (вільний) час для нього буде у неділю 5:30 ввечорі і ми стрінемося у ресторані „Діялог", одному з кращих приватних у місті.

Прощальний вечір

Нетерпеливо чекав я неділі. В ресторані „Діялог" я зарезервував стіл для шістьох осіб, а саме: адм. Бориса Кожина, адм. Анатолія Данілова, адм. Віктора Макарова, адм. Шалата та д-ра Юрія Ільїна, голови товариства „Просвіта" і себе. Бути в товаристві чотирьох адміралів Чорноморської фльоти для мене — це небуденна подія. Але так воно не сталося. Чорна хмара зависла над Севастополем. Ще перед зустріччю в ресторані я і д-р Юрій Ільїн та ще група севастопільських українців пішли на концерт. Атракцією концерту був виступ відомої вже в Америці солістки Наді Петренко з Ялти, яка, до речі, є головою Союзу Українок там же. Концерт, тобто виступ Наді, був чудовий. Шкода, що не могли досидіти до кінця. Д-р Ільїн і я поспішали до ресторану на зустріч з адміралами.

Ми прийшли вчасно. Столи були застелені білими скатертинами і повні різних страв. Доходить п'ята тридцять. Оглядаюся за адміралами, а їх нема. В Америці я звик до військової точности. Але незабаром з'являється адмірал Віктор Макаров (у цивільному). Сідаємо за стіл. Чекаємо... Вже минула добра година, а адміралів ще нема. Я запитав адм. Макарова в чому справа, що адміралів нема? Він відповів, що, мабуть, вони прийдуть пізніше, бо несподівано були покликані до Симферополя на наради з представниками Президента. Сподіваємося неприємностей з боку російської Чорноморської фльоти, бо вона має підняти андріївські російські імперські прапори. Отже нависли чорні хмари над Севастополем. Годі було вже довше чекати. Ми були голодні, а тут перед нами столи вгинаються під смачними стравами, а нас тільки трьох. Щоб врятувати ситуацію, я запропонував, якщо ще не запізно, привести когось із концерту. На щастя, адм. Макаров запропонував свою лімузину і нам вдалося привезти трьох пань.

Вечір випав „супер": їжа, кав'яр, шампанське (в Криму воно знамените), пані забавляли нас, гуляли аж до півночі. Я сидів з адм. Макаровим. Він розповідав мені про труднощі Чорноморської фльоти. Є великі недостатки у всьому — з харчами, мешканнями для військовиків і їх родин, брак зброї, брак навіть викладачів українсьої мови. Маємо танки, та немає палива, щоб їх зрушити. От і лежить купа заліза". Розповів мені, як він слідкував за американськими кораблями (Шостою фльотою) на Середземному морі і т. п. Адм. В. Макаров говорить дуже добре українською мовою. „Севастопіль, — сказав він, — був радарно-електронним мозком. Ми все знали про вас, американців, які кораблі і де знаходиться".

Василь Мацьків (четвертий зліва) зі студентами курсу англійской мови.

Прийшла пора іти додому. Це вже по півночі було. Адм. Макаров запропонував свою лімузину. Пані радо згодилися на таку пропозицію, бо лімузина стояла зараз побіч ресторану. Нас всіло шестеро, а шофер був сьомий. Лімузина була велика (здається, перший випуск Волги, нагадувала мені крайслера 1948 року). Шофер завів мотор і авто легко покотилося вділberіжка. Ми були раді, що дістали „ліфт". Коли ж лімузина натрапила на невеличкий горбок, мотор почав „кашляти" і „пчихати". Жартома напівголосно запримітив я: „О! О! Доведеться нам пхати лімузину". Адм. Макаров, почувши це, сказав: „Не журіться, ми якось вас завеземо. Це така бензина в нас". Одна пані зауважила: „Ви, американці, привезіть або купіть якесь порядне авто для адміралів нашої Чорноморської фльоти". Я нічого не сказав, але подумав, що має рацію. Бо, справді, коли наші адмірали приймають закордонних високих достойників, то повинні мати хоч трохи порядне авто, щоб себе і Чорноморську фльоту показати перед світом. Треба сказати, що авто було чисте і втримане в доброму стані.

Виклади англійської мови

Я не приїхав у Крим на вакації чи „гуляти" по Чорному морі (хоч хотів, але вода була зимна). Мене чекала праця. Я зобов'язався вчити середній курс англійської мови. Ба, що більше, я ніколи не вчителював і не знав наперед, хто буде моїми студентами, крім двох учительок англійської мови, були чоловіки у віці від 27 до 55 років. Всі вони були професіоналістами, капітани і офіцери комерційних кораблів, які плавають довкола світу, тому вони вже знали англійську мову і хотіли тільки її вдосконалити. Всі вони були росіянами і розмовляли російською мовою. Викладовою мовою була англійська, а для пояснень чи прикладів я вживав українську мову. Моїм гаслом було „We shall work hard and have fun" („Ми будемо тяжко працювати і розважатися").

Так воно і було, бо після першого тижня викладів принесли мені коштовний подарунок — чотири курки. Це було для мене ознакою, що я добре вив'язуюся зі своїх обов'язків. Я приготовлявся до кожної лекції і ставився до того серйозно. Не ішлося про мою репутацію, а репутацію і славу севастопільського товариства „Просвіта". Росіяни ще думають про нас, українців, як народ колгоспників. А тим більше, що між студентами були дві вчительки англійської мови, ану ж схочуть „загнути". Я був приготований. Виклади відбувалися від 4-ої до 6-ої вечорами. Це тому, що це були працюючі люди.

Свої лекції я починав із запитання, чи є якісь питання, критика, рекомендації? Тематикою моїх викладів були мої особисті записки, досвід із особистого життя і підручники, які передав мені Український Народний Союз. Найбільшою проблемою були наголос і вимова, особливо з буквою „г" (Н), наприклад „хаус", „хом" (house, home) і тому подібне. Моїм підходом до викладів і вибором матеріялів всі були задоволені, я також. Накінець, коли я провів анонімне опитування, всі дали мені оцінку „А", себто „відмінно", і бажали, щоб я ще приїхав викладати англійську мову.

Севастопіль

Севастопіль — це одне з найкращих портових міст. Затоки, бухти, а в них вода глибока і затишна. Там можуть причалювати і великі кораблі. Це була пристань імперської Чорноморської фльоти. Кажуть, що під землею Севастополя є багато більше воєнних сховищ, як на поверхні (включно з ядерними). Я це чув, але не мав змоги перевірити. Населення 80 відсотків російське. Припускають, що там живе коло 100,000 українців. Багато з них ще не признаються до свого українського походження. Бояться, щоб не втратити бизнесових зв'язків, а, може, й з інших причин. Всюди панує виключно російська мова, навіть і між українцями, але це не значить, що вони відцуралися українства. Ось є товариство „Просвіта" ім. Т. Шевченка, якого я став почесним членом. Був я на загальних зборах „Просвіти". Навіть було досить багато людей. Як всюди, як у нас, так і у них, існують ті ж проблеми — гроші, брак фінансів. Створено відділ Союзу Українок. Є недільна школа українознавства. Тут треба їм допомогти. Великим промотором цієї праці є Богданна Процак. Через це вона є добре знана між росіянами (проімперські сили не люблять її).

Ще хочу згадати, що я мав нагоду стрінутися з командиром української морської піхоти, що мене дуже врадувало. Там служать переважно хлопці із західніх областей. Покищо все робиться „потиху", хоча росіяни про це дуже добре знають.

Зустріч у штабі Чорноморської фльоти: Василь Мацьків (із ЗСА) і віцеадмірал Борис Кожин, командуючий військово-морськими силами України.

Економіка в Севастополі

Тяжко писати про якусь економічну стабільність, коли ціни ростуть з дня на день, а зарплати стоять на місці. Нинішню економічну ситуацію я назвав би економічним хаосом. Дані, про які я пишу, сьогодні вже неактуальні. Це було в червні - липні 1993 року. Я подаю їх для статистики і порівняння. Ось, пересічна на зарплата — 20,000 карбованців (купонів) на місяць, один кілограм (2 фунти) ліпшої якости ковбаси — коштує 8,000—10,000 купонів, гіршої якости — 4,500 куп., один кілограм помідорів — 1,800 куп., молока взагалі нема, хіба консервоване, і то воно досить дороге; 8-унційна консерва молока коштує 1,600 купонів. Таксівка — від 4,500 до 5,000 куп. (1.50—2.00 дол.). Ціна одного доляра була 3,500 купонів.

Незважаючи на цю кризу, були і промені сонця. Наприклад, буханка хліба коштувала 100 купонів, буханка білого хліба коштувала 150 купонів. Переїзд міською транспортацією коштував десять купонів, пляшка горілки (½ літра) — 2,500 купонів (70 центів), пляшка доброго шампанського — від 1.25 до 1.50 дол. (те саме в Києві, — без податку, коштувало 12 дол.), американські цигарки наполовину дешевше ніж в Америці. Бензини нема, але можна купити начорно, ґальон за 1.20 дол., і то найгіршої якости (від неї авта „пчихають" і „кашляють"). Є брак води. Воду розподіляють по 2—3 години ранком і так само ввечорі. Є електрика, газ вживають для варення. Я мав нагоду бути на базарі. Щоб тільки гроші, то все можна купити, часом дешевше, ніж в Америці. Товари привозять із закордону (Китай, Японія, Туреччина, Польща, Західня Европа). Переночувати в готелі для чужинця (вимагають показати пашпорт) — 45 дол. (у Києві 95 дол. і вгору).

В місті — безробіття, грабунки і злодійства. Мене остерігали, щоб я не показував долярів, бо можуть ограбувати. Діє мафія. Житлова ситуація дуже прикра, нема помешкань. Мені здається, що Севастопіль є перенаселений. Нові житлові будинки високі — 12 - і більше поверхові, довгі, скупчені цілими кварталами.

В місті часто відбуваються концерти. Артисти й ансамблі приїжджають зі всіх частин України для пропаґанди, щоб усвідомити росіян про наше мистецтво і культуру. Треба їх, росіян, якось „освоїти".

Ялта

Я мав нагоду побувати в Ялті відвідував місця, в яких Рузвелт, Черчіл і Сталін зустрічалися і підписували мирні угоди. Відвідав царські двори, де царі і цариці перебували, а царенята виростали. Із тих дворів тепер створили музеї, показують їх туристам і хваляться своєю російською культурою і минувшиною. Правда, мають чим похвалитись. Нам, українцям, в Ялті нема чим похвалитися, на жаль. Посеред міста ще і нині стоїть великий пам'ятник Ленінові. В місті я зайшов до найкращого готелю запитати, скільки коштує переночувати одну ніч. Відповіли, що 105 дол. на особу і вище. Я подякував за цю інформацію. Пляжі брудні, хоч люди купалися чи грілися на сонці.

Крим

Крим, а особливо морські побережжя і південні міста є імперськими заповідниками (як Indian Reservations в Америці) для заслужених імперських функціонерів, високих партійців, адміралів, які ішли на пенсію, і в Криму приготовляли для них вигідне життя. Нині це все урвалося. Вони опинилися, як корова на льоду. З самої пенсії вже вижити не можна. До певної, може, міри це і спричинює обурення і неспокій в Криму. Вони ж були панівною верствою, а тепер вже того нема. Незважаючи на це і нинішні політичні обставини, поїзди Москва—Крим далі курсують.

Покидаю Севастопіль

Довелося таки покидати Севастопіль і друзів. Їду до Львова поїздом. В моїх плянах було подорожувати літаком. Порадили мені, що краще їхати поїздом, хоч поволі, але таки заїдеш, а на летовищі можеш чекати кілька днів і не полетиш, бо нема пального. Поїздом я їхав два дні й одну ніч, так що змарнував багато часу на подорожування. І знову, як і перед тим, коли їхав із Києва до Севастополя, я дивився через вікно поїзда на широкі лани пшениці, ячменю і жита, помідорів, буряків та різної зелені.

Ох, Україно, думав собі, яка ти багата, твоя земля родюча, така велика і вже вільна, аж радість серце охопила.

Рідне село

Відвідав рідне село Верхній Струтинь, Рожнятівський район. Воно трохи змінилося, бо мають газ і електрику, кращі хати, солом'яних стріх не бачив. Є дві церкви, одна католицька, а друга православна. Згоди між ними нема. Людям із католицької церкви я заявив, що не буду давати їм більше помочі, поки існуватиме незгода між ними. Православна церква є проросійською і на її будову комуністи (потайки) мали давати гроші. Отже, політика Москви — діли і пануй, навіть і в маленькому селі. Я дав більшу суму грошей на будову народної школи. На прохання селян я звернувся листом до представника Президента Василя Павлика в Івано-Франківську за поміччю для будови школи, з тим, що я є готовий дати дальшу поміч — долар за долар, якщо він піде моїм слідом і дасть поміч грішми або будівельними матеріялами. Від початку серпня я ще не одержав від нього жодної відповіді!

Покидаю Львів

У Львові (це перший раз в моєму житті) я був лише півтора дня. Гарне місто, але видавалося мені похмурим. Заглянув до кількох готелів, ціни в межах 70-ти амер. дол. за ніч на одну особу.

І знову довелося їхати поїздом до Івано-Франківського. Літаків не було, бо пального не мали. Кошт за переліт Львів — Івано-Франківськ 45 дол. Поїзд мав відходити о 4:30 по полудні (понеділок). Чергуючись із знайомим, ми стояли в черзі за квитком 45 хвилин, а вміжчасі поїзд від'їхав. Довелося далі чекати в черзі за квитком на наступний поїзд о год. 9-ій вечора. Черга була довжелезна, а в середині двірця було дуже гаряче і душно. Я був цілковито виснажений, ледве що добився до вагону. В поїзді також було гаряче. Натовпи людей на двірці нагадали мені повоєнні часи в Німеччині, коли всі поїзди й автобуси були переповнені людьми і стояли довгі черги чекання. Так воно було у Львові. В Івано-Франківському знайомі завезли мене до своєї хати і я в них віджив.

В місті я мав зустріч й інтерв'ю з Василем Гордієнком, обласним депутатом і редактором газети „Західний кур'єр". Я оглянув Івано-Франківське, крамниці, музей, церкву і т. д. На моє велике здивування, великий пам'ятник Ковпакові (червоному партизанові) ще стояв, може, ще і нині стоїть. Заглянув я і до готелю „Роксоляна", співвласником його є Марійка Гельбік. Кімнати були дуже чисті. В кімнатах — телевізор, телефон, ванна. Можна порівнати з кращими пересічними американськими готелями чи мотелями. Переночувати одній особі ніч обійлося б 45 дол. (це в той час, як пересічна зарплата 20,000 купонів (7 дол). Як вже мені сказали в Америці, там викінчують другий готель — „Роксоляна II" на 100 кімнат. Щасти їм Боже!

Знову в Києві

Хоча мене запевняли, що буду мати літака з Івано-Франківського до Києва, довелося все ж їхати поїздом через Львів. За ніч я був вже в Києві. Поїзд був, відмінно від інших, чистий і вигідний. В Києві я зупинився у пані Людмили Слюсар, голови „Просвіти". Вона приймала мене дуже гарно. Познайомила зі своїми знайомими і показала мені Київ. У студії Всесвітньої служби радіо України я дав 20-хвилинне інтев'ю, яке було трансльоване 27 і 28-го липня. Був коло будинку Верховної Ради і в будинках міністерств. Як в одному, так і в другому міліціонери до середини не впускали. Треба було мати перепустку від депутатів чи міністрів (це не так як у Вашінгтоні). Щоправда, тоді у Верховній Раді нічого не відбувалося. Міліціонери — молоді хлопці — зверталися до мене російською мовою, що мене дуже здивувало. Я говорив до них по-українськи.

Нарікають на колишню номенклятуру. Стрінув патріотку і артистку пані Нілю Крюкову. Вона колись брала участь в голодівці зі студентами. Вона, як і інші, нарікають, що колишні партійці, які тихо сиділи, мовляв, моя хата скраю, не допускають до влади тих, що демонстрували і голодували за незалежну Україну. Вони (демонстранти) і зарібкова інтелігенція опинилися у дуже безпорадній ситуації. Із зарплати ледве чи можна вижити.

Нинішня ситуація на Україні

Не збираюся бути експертом, тим більше, що ринкова ситуація міняється з дня на день. Ціни ростуть скорше, як гриби після дощу. Як зарадити? Треба завести обов'язково карткову систему. Кожному громадянинові України ґарантувати певну пайку хліба, молока, ковбаси, сала тощо. Відповідно до того пропорціонально встановити зарплати і пенсії. Викорінити хабарництво і корупцію (починати від високих рівнів . Колгоспниць залишити в спокої). Великі радгоспи і колгоспи перевести на кооперативні господарства. Ділити землю між селянами може бути неекономічно і непрактично. Діставши цю землю, чим він буде її обробляти? Коней нема, волів нема, відповідних тракторів покищо нема, а якщо є, то нема пального. Ручним серпом і мотикою всього не здолаєш. Всі, але всі, мусять закотити рукави і взятися до праці, принайменше перші два роки. Праця, праця і тільки праця! Це повинно бути гаслом нинішньої України. Очевидна річ, що при тому треба оминати всякі скрайності, а триматися золотої середини. Як то кажуть, „робити з хлопським розумом". Не називати економічний хаос вільним ринком, а політичний балаган — демократією.

Щасти, Боже, Україні кращої долі!

В заключенні цього допису хочу щиро подякувати всім працівникам УНС і „Просвіти" за їхню спритну організацію (діловодство), плянованість, бо все ішло, як швайцарський годинник. Особливо в Севастополі дякую Богданні Процак за материнську опіку, Марічці, що цукру до чаю досипала, аتересі за те, що шампанського доливала. Щира подяка тим всім севастопільцям, які старалися уприємнити моє перебування на Україні.

379-ий Відділу УНС в Чикаґо найбільш жертвенний

Ще від 1950-их років, коли збільшено 379-ий Відділ напливом нової еміґрації, кожного року Управа Відділу жертвувала на розбудову української громади 500 до 600 дол. Та рекордовим став 1993 рік. Минулого року Управа 379-го Відділу УНС ім. св. Юрія пожертвувала з каси Відділу на добродійні цілі 5,520 дол. Датки розділено на українські централі, Бюро у Вашінгтоні, вибори в Україні, українські Церкви, Олімпіяда, „Літопис УПА", інваліди, музей, молодь та інші.

Це доказ, що УНС ішов та іде дальше з громадою!

Андрій Козак, голова — Стефан Голик, секретар

Володимир ТРЕМБІЦЬКИЙ

ДЕРЖАВНІСТЬ УКРАЇНИ 70 ЛІТ ТОМУ

Існують два аспекти цієї історичної проблеми: перший — територіяльне існування України як держави закінчилося 21-го листопада 1920 року, тобто точно із закінченням трилітнього існування держави в територіяльному розумінні. В трьох точках переправи через річку Збруч, особливо із Волочиськ на Підволочиська на Правобережжі, перейшли останні збройні частини армії УНР, Української Народної Республіки, із деякою кількістю цивільної адміністрації на галицьку сторону. Від 21-го травня 1920 року за Варшавським договором Галичина, історично як ЗУНР, Західньо-Українська Народна Республіка, потрапила під польську тоді окупаційну владу. Щойно 15-го березня 1923 року Рада амбасадорів у Парижі признала Галичину інтегральною частиною Польської республіки. Ось тому в листопаді 1920 року уряд УНР опинився був на території союзної для УНР території Польщі з осідком у Тарнові, та частково — у дипломатичній резиденції у Варшаві при Сенаторській вулиці ч. 1. Тоді ще відчувалася тимчасовість ситуції, тобто ми були у стадії ,,часового екзилю" і розраховували на повстання поневолених большевиками мас України та на можливі повстання в інших частинах червоної російської імперії. Сподівалися евентуального встановлення демократичного устрою в усіх окупованих Червоною армією країнах — на Закавказзі, в Білорусі та в Україні, які очікували можливої допомоги Західніх потуг для відродження їх самостійности.

Так розумілося тоді накинену Леніном часову диктатуру на всьому Східньо-европейському просторі, від Петрограду до кордонів Персії (зараз Ірану) та по Чорне море. Психоза моральної дипломатичної кризи, якщо можна так висловитися, в закордонному світі України у біля 35-ти державах мала своє місце, хоч мала і оправдання, раз приходилось працювати серед фінансових недомагань, бо грошові резерви УНР у банках Берліну та Відня вичерпувалися. Існувала тоді прихильна з боку держав Европи постава відносно України. Вони виявляли терпеливість, вичікувавши моменту заломлення большевицько-московської системи, реституції незалежности України, а з нею — чотирьох Кавказьких держав, можливо, і Білорусі.

В столицях багатьох держав Европи нормально урядували посольства та консуляти України, Грузії, Вірменії й Азербайджану, місії Білорусі, які, разом взявши, вели активну діяльність з чужими посольствами та урядами. Всі готувались до майбутніх економічних взаємин. Тоді теж робилися і деякі зміни, коли певних урядовців відкликано із посольства УНР чи місій і акредитовано нових посланників УНР в Аргентину, у Вільне місто Данціґ, ще додатково до персоналу в консулят УНР у Баварії в Мюнхені, до посольств у Празі, Відні, Берліні, де зростав наплив політичної еміграції і з цим — пашпортні й соціяльні справи вимагали акуратности в обслуговуванні наших громадян закордоном. Фінансові витрати зростали, бо падала вартість гривень і карбованців у виміні на девалюаційні корони, німецькі марки чи інші грошові одиниці европейських держав. Консулят УНР в Копенгаґені займався справами виїзду наших людей в Канаду та до Ню Йорку, з Парижу в напрямі на Арґентину та Бразилію. Віденське посольство, як і Пражське, працювало понад норму, полагоджуючи паспортні документи, які до 1924 року бралися цілком поважно в міждержавній комунікації. Цей респект до українських паспортів, чи інших державних документів, і досі можемо бачити в паспортних леґітимаціях з візами від різних державних представництв закордоном та чи не в усіх прикордонних перехідних місцевостях, де переїжджала залізниця з однієї країни в другу.

Коли в 16-ти державах на протязі 1921 року було закрито українські дипломатичні представництва із консульськими департаментами, то сталося це лише тому, що недоставало фінансів їх утримати. У прощальних днях наші дипломати, акредитовані у понад тридцяти державах, зустрічали повний респект чужих послів та міністрів, як і під час їх повного урядування. До кінця 1922 року все ще урядувало сім наших представництв: в Бельгії, Голляндії, Румунії, Туреччині, Чехо-Словаччині, Німеччині і в Баварії (консулят). У 1922—23 роках допоміжними у певній формі були все ще представництва УНР у Німеччині (до 6-го лютого 1923 року). Активним, за фондами фінансового банку, було наше посольство в Берліні й у Швайцарії аж до 31-го грудня 1924 року, в Італії — до січня 1923 року. У Парижі перебував і активізувався в такій чи іншій формі посол Олександер Шульгин, бо там, існував центр міжнародної дипломатії як осідок Антанти, уславленої перемогою в Першій світовій війні.

Наша дипломатична Україна до 1924 року була подібна своєю діяльністю до дипломатичних дій польської, чехо-словацької, мадярської, литовської, латвійської чи естонської репрезентацій поза межами тих країн під час Другої світової війни. Вони з успіхом діяли у Лондоні, Вашінґтоні, в Ню Йорку, при Ватикані (Польща й Литва) та в інших столицях альянтських держав. Таке дипломатичне відношення Заходу, прихильне до названих вгорі держав, було зумовлене фактом загального бойкоту червоної московської влади, бо тоді не радо країни Европи (й інші) входили у дипломатичні взаємини із ленінським урядом. Досить згадати відому в Швайцарії шпіонажно-політичну аферу представника РСФСР Р. Воровського, якого під кінно-поліційним конвоєм відпроваджено до залізничного двірця в Берні і направлено в поворотну дорогу в Росію. Цей скандал дуже допоміг українському представництву, бо допоміг швайцарському урядові краще оцінити нашого посла барона Миколу Василька та генерального консула Дмитра Андрієвського, і переконав швайцарців про слушність українських державних аспірацій до реституції УНР. Тут було відомо про несамовиті переслідування Москвою української інтеліґенції, про фізичне винищування арештованих урядовців УНР, убивство 200.000 хуторян та всіх, хто лиш посмів висловити невдоволення із новоіснуючої совєтської ленінської влади для України, яка тепер вже мала назву, накинену большевиками — УРСР. Раковський, Дімітрій Мануїльський, Михаїл Фрунзе та Котовський, по волі В. Леніна, були вислані в окуповану Україну для остаточної ліквідації залишків нашої державности між Києвом й Житомиром, із кривавою розправою над українським вояцтвом під Базаром у половині листопада 1921 року. В нагороду за цей брутальний злочин, скоєний над рештками державних сил останнього Зимового походу на Київ в 1921 році, Михаїл Фрунзе став першим послом, чи представником, УРСР в Туреччині, 2-го січня 1922 року. Тоді, власне, пакувалися до виїзду посольство й консул Володимир Мурський, останній офіційний репрезентант УНР в Царгороді, при троні останнього султана Туреччини Меґмеда VI-го. Посол Мурський був четвертою особою серед наших особистостей на султанському дворі від березня 1918 року. Іншими дипломатами у цій приязній до Української Держави султансько-мусулманській країні були: М. Левитський (він поклав підпис на акті Берестейського договору 9-го лютого в Бересті, поряд колеги, репрезентанта Талат Паші від імени Османської Туреччини; посол М. Суковкін у Стамбулі був від імени Гетьмана Павла Скоропадського; Л. Чикаленко, шарже д'афер від імени Директорії в 1919 році; посол проф. Олександер Лотоцький, елітарна особа до Святішого Престолу православного Патріярха Царгородського з завданням зміцнювати зв'язки для України і для визнання УАПЦеркви; і нарешті — князь Іван Токаржевський-Карашевич, велика особистість у міністерстві закордонних справ та при посольстві у Відні. Останнім припинив діяльність у представництві консул Володимир Мурський, вже згаданий вгорі.

Треба прихильно згадати взаємини УНР із Швайцарською конфедерацією, де очолював представництво в Берні барон Микола Василько; в Цюріху — консул В. Соколовський; М. Вілінський у Женеві спостерігав дії на форумі Ліги Народів, де від листопада 1920 року нашими були репрезентантами Арнольд Марголін, колишній член представництва УНР в Лондоні, та проф. Олександер Шульгин з Парижу. Наше становище в Лізі Народів не було легке, бо в 1920 році вимагали доказів реального існування УНР на своїй ще території.

Фактом є, що з усіх 36-ти держав, де були українські дипломатичні представництва, ми утрималися найдовше, бо до 31-го грудня 1924 року, в Швайцрії, хоч консулят чи обсерватор до Ліги Народів ще урядував до 17-го вересня 1926 року, але тут він мав більше символічне значення, урядуючи від імени екзильного уряду УНР з осідком у Варшаві, не у Парижі, де проживав останній суверен УНР Головний Отаман Симон Петлюра до його трагічної загибелі 25-го травня 1926 року.

Підсумовуючи, скажемо, що нас визнавали біля сорока країн світу від листопада 1917 року (після проголошення III-го Універсалу) до кінця грудня 1924 року.

А тепер про нашу сучасність — Україна як держава існує формально з 24-го серпня 1991 року.

Ще у першій половині 1991 року не всі ми сподівалися такої вагомої події.

Нашій державі сповнилось два роки.

Процес унезалежнення України від Москви пішов іншим шляхом, як це сталось у Балтійських та Кавказьких країнах.

Для нас постала непередбачена ситуація. На відміну всіх інших держав після-совєтського Союзу, які на основі своїх державницьких традицій 1917-20-их чи 1918-40-их років повернулися до самостійности за юридичними принципами на реституцію (що становило великі полегші й атути для наладнання дипломатичних взаємин знову), процес усамостійнення України відбувався зовсім за іншими принципами, йдучи по ,,своєму шляху", респектуючи і далі совєтську адміністрацію. Ми тут помітили нехіть до приватизації, до уведення економічної системи вільного ринку. Україна мала у спадщині ,,існуючу" вже від 1945 року ,,радянську українську державу", що датувалася половиною липня 1944 року, коли старанням Микити Хрущова відновлено ,,основний чинник державности" — міністерство закордонних справ УРСР на чолі з Дм. Мануїльським. Він 26-го квітня 1945 року став реально першим головою дипломатичної місії УРСР в Об'єднаних Націях. УРСР стала привілейованою державою — співосновником ОН, визнаною першою півсотнею держав — членів Об'єднаних Націй. В Києві з сорокових років цей факт розумілося як визнання УРСР за самостійну державу декляративним правом мати зі світом свої дипломатичні взаємини, поряд СССР, користуючись покищо спільними амбасадами СССР. Сподівання такі не здійснились . Залишився лише міраж якогось уміжнародовлення України із невеселою славою, що УРСР ,,насильно введена до О О Н Сталіном для збільшення його становища додатковим голосом при вирішуванні важливих світових справ . Український діяспоральний державницько-думаючий світ уважав це компромітуючою ситуацією для підрадянської України, бо УРСР не мала права бути хоча б у ролі Польщі.

Але повернемося до сьогоднішніх днів. З цілого процесу удержавлення України, починаючи із Акту незалежности України 24-го серпня 1991 року, вилучено принцип переємности незалежности України з часів 1917-20 років. В той спосіб, на жаль, з дипломатичної процедуральности встановлювання взаємин із десятками держав виключено прецінний юридично-державний фактор державної історичности України, яким можна було набагато полегшити всю процедуральність де юре визнання без застережень, як це здійснили Прибалтійські та Закавказькі республіки, встановлюючи принципово законне дальше пошанування дат самостійности 1918 року та історичні по закону герби і прапори.

Щоправда, в Україні привернено герб — Тризуб як знам'я Київської Руси, але без поклика́ння на закон про державний герб від 22-го березня 1918 року. На щастя, прийнято національний прапор, але теж без згадки про закони УНР із 1918/20 років. Відсутній прикметниковий вислів національної правовости держави (у 1918 році значилося, що держава ,,українська...", із додатком устроєвого характеру — ,,республіка" чи ,,держава", чого зараз Україна не має); та не використано старих демократичних конституцій 1918-20-их років, їх, очевидно, слід було б доповнити ще іншими параграфами — додатковими демократичними принципами. Багато кому не до вподоби — і окреслення нашої України як ,,держави народу України", тобто конґльомерату більше сотні меншин. Чи й український народ має своє місце в Україні як ,,українська меншина?" І чи й він має лише поряд інших меншин ,,в рівноправі" керувати принциповими проблемами України як держави? Віримо, що ні, але таке ставлення справи дещо поменшує питому вагу українського елементу в державному апараті України. Ця тема була основою дискусії (1992 року у Києві) на конґресі Організації Українських Націоналістів, де наголос ставилось на потребі зміцнення національного характеру України як спадкоємиці української держави 1918 — 20-их років, з виразними конституційними гарантіями всім меншинам багатонаціональної республіки. Бо інакше існує парадокс — вимога росіян ,,бути співволодарями з українцями, на основі кваліфікаційної придатности по фаховому завданню, поряд українців". Українці, як знаємо, є в Україні відсотково першими етнічно, але кваліфікаціями в адміністрації України вони займають друге місце після росіян. Це і є чи не найважливіша різниця поміж Українською Державою 1918/20 років і сучасною державою Україною, що постала 1991 року.

Є ще один важливий політично-історичний чинник, який є конфліктним у розцінці вартости історичної Української Держави 1918 року, це час її існування.

Вражає, між іншим, національну спільноту в діяспорі невірне літочислення існування УНР (перед закордонними журналістами та в урядових публікаціях Уряду для масового читача в закордонному світі) — мовляв, Україна проіснувала тоді лиш вісім місяців, тобто від листопада 1917 року до травня 1918 року, коли до влади в Україні прийшов Гетьман Павло Скоропадський (за якого Україна, — як неправдиво подається — нібн була ,,під австрійською та німецькою військовою домінацією". Насправді присутність збройних сил Центральних Держав в Україні була допомогою союзній державі від 18-го лютого 1918 року, між урядом УНР та командуванням збройних сил німецького Райху та Австро-Угорщини в сенсі, — підкреслюю ще раз, — мілітарної допомоги недостатньо сильній тоді ще армії УНР, щоб за Берестейським договором від 9.II та 18.III 1918 року допомогти визволитися від російсько-большевицької окупації (тоді то московські війська вдерлися були на територію УНР в половині січня 1918 року, і їх вигнано з України в кінці квітня 1918 року). Також не зовсім гаразд мається справа з ,,академічними інтерпретаціями" істориків в Україні, які досі недооцінюють вартість Гетьманського періоду, коли Україна, насправді вже держава, добилася таки максимальних державних успіхів у дипломатичному, валютному (гривня, карбованець), торговельному, транспортовому й освітньому відношенні, як і на ,,форумі певної українізації Чорноморської фльоти (було тоді окреме морське міністерство). Про подібне голосно не говорилося тепер, в час переговорів України з Росією, (Кравчук — Єльцин) про приналежність Криму та Чорноморської фльоти до України.

Слід закінчити справу встановлення державних границь з усіма сусідніми державами, включно із преважливою російсько-українською границею (на основі існуючої воєнної фронтової лінії) з усіма протокольними влаштунками прикордонної служби. Слід урегулювати виміну світової валюти, поставивши на золотий стандарт скарбові карбованці й такі ж банкноти гривні; налагодити контролю поштових посилок, перевірку паспортів пасажирів з українських ,,купе" у російських поспішних поїздах до Санкт Петербургу, Москви та Саратова. Слід поліпшити опіку червонохресної української служби в прикордонних станціях немічним, воєнно-полоненим та засланцям з Поволжя, Приуралля, з Сибіру й російської Півночі; кордони України повинні бути без ,,прозорости", а не так як досі.

Тож повторюю. В Україні повинні вірно інтерпретувати Гетьманську Державу 1918 року і фінал її, бо акт миру з Росією від 12-го червня 1918 року уневажнено. Після Берестейського договору від 3-го березня 1918 року акт 12-го червня того ж року уневажнив большевицький уряд в кінці 1918 року.

Цей аналіз історії державности 1918/20 років слід закінчити інтерпретацією IV-го Універсалу. В ньому, — кажуть нам в Україні, — був сумнівної вартости параґраф про можливість повороту України до федерації , та що Директорія повелася невірно щодо Акту соборности (22-го січня 1919 року), який уневажнено Варшавським договором — віддачею Галичини Польщі. Аналітики, що так твердять, помиляються, не розуміючи вартости Варшавського договору 1920 року для України в часи її безвихідної трагічности, бож тоді справа врятування незалежности була важливішою від часової резиґнації із території Галичини.

Таких невірних інтерпретацій історії української держави в 1917-1920 роках є багато, а громадськість загально надто несвідома, щоб брати під сумнів слова ,,експертів". Так стоїть перед нами не надто весела дійсність, коли згадуємо річницю незалежности України з-перед 75 років, яка начебто не дала спадковости, хоч так не повинно б бути. Інші народи щасливіші від нас, бо не виреклися власної історії і плекають її тяглість. А ми?

Ми здобули в 1919 році статус історичної нації з апріорі правом на реституцію державности! І слід нам шанувати світлі імена, що їх є коло 120 осіб. Вони життя своє і труд поклали на служінні одній меті — втримати всупереч столітній експанзивності російської імперії, яка була спричинником страшної війни в Центрально-східній Европі в час Першої та Другої світових воєн, з катастрофальними наслідками для п'ятнадцяти народів білої колись чи червоної пізніше Росії, Українську Державу.

Завершуючи оцю статтю про незалежність УНР з-перед 70-ти років, стоїть передо мною питання, як утривалити спадковість української держави 1917/20 років з її невмирущими вартостями державних фактів, як у цю скарбницю юридичної вартости тодішньої України таки внести зміст сучасної держави, яка повинна повнитися національним українським змістом, що мало своє місце в державному існуванні України в згадані минулі роки, а того змісту відносно мало є тепер. Ідеться про те, щоб направити аномалію в нашому міждержавному положенні, — оцю, де дипломати Західнього світу мусять удавати, що Україна, за київськими тезами, як держава тепер щойно не знати звідки взялася. В дійсності ж все це вже було й 70 років тому в Києві. Були вже амбасадори, посли 110 консулів у дев'яти містах України, та в столицях Заходу було біля 70 українських державних репрезентантів, і не протягом восьми місяців, а — *шести років!* На доказ цього залишилися стоси державних документів у архівах різних міністерств багатьох держав світу, документів безцінної вартости, пам'ятки національної Української Держави. Вірю, що наступить ревізія таких помилкових поглядів, бо той славний хоч далекий час повно і докладно занотований на пожовклих, але дуже дорогих листках столітньої ,,Свободи", починаючи 1917-им роком і так до 1923-го, 70 років тому, ,,Свободи", що її видає також уже столітній Батько — Союз. Український Народний Союз. Честь йому і слава!

ПОБАЖАННЯ

Управа і члени 70-го Відділу Українського Народного Союзу, одного з найстарших — основаного в 1902 році, вітає Український Народний Союз з його 100-річним ювілеєм і бажає Головному Урядові Українського Народного Союзу багато успіхів у майбутньому. Щасти Вам Боже!

За Управу:

Стефан Білик,
голова

Марійка Роотх,
секретар

Петруся Шеремета,
касир

ГУМОР З НЕДАВНЬОГО МИНУЛОГО:

З промови голови облвиконкому:
— Слухаючи на з'їзді виступи представників братерських комуністичних і робітничих партій, ми, делеґати, безконечно раділи з того, що вчення Маркса-Леніна проникло в усі куточки світу. Немає зараз жодної країни ні в Европі, ні в джунґлях, де б не були послідовників марксизму...

Збори в Спілці письменників. Виступає літератор, який свого часу очолював у обкомі сектор культури (отже, й літературою).
— Хто тільки не керував літературою!..
Репліка із залі:
— І ви — теж...

УНС — організація...

(Закінчення зі стор. 1)

Перші роки — це були роки формування українсько-американської ідентичности та надання допомоги, щоб її скріпити та підсилити. Постійні були заклики до збільшення рядів новими членами, спеціяльно з кіл молоді.

У 1910 році на Конвенції зайшла криза, коли затверджено резолюцію зміни назви організації з Руського Народного Союзу на Греко-Католицький Руський Союз. Ці заходи, щоб змінити напрям організації з народної та підпорядкувати її Українській Греко-Католицькій Церкві викликали велику боротьбу під час Конвенції.

В кінці ті, що бажали, щоб організація залишилася народною, виграли, але ці делегати, що не годилися, вийшли з організації і потворили інші братські союзи.

У 1912 році засновано Просвітню комісію, завданням якої було навчати українсько-американську громаду у багатьох аспектах її життя.

Ще одним завданням Просвітньої комісії було видавати книжки та інші матеріяли, засновати читальні і клюби, організувати громаду політично, щоб брала участь у політичних процесах країни та щоб надавати фінансову поміч при заснуванню книгарень, подорожніх агенцій та інших підприємств. Хоч ця комісія за для браку грошей по п'ятьох роках перестала існувати, вона осягнула багато своїх завдань, видавала 131,000 т.зв. „місячних книжок", розповсюджених по Америці і Канаді. Її наслідником була опісля у 1933 році Культурна комісія.

Вміжчасі праця УНСоюзу розвивалася в напрямі надання допомоги бідним в Галичині, наданню ювілейного дару „Рідній Школі", допомозі товариствам „Сокіл" і „Січ" та цілому ряду різним важним проєктам. УНСоюз провадив акцію проти Польщі у зв'язку з голодом і переслідуванням українців, як і проти Росії за заборону відзначити 100-ліття з дня народження Тараса Шевченка.

Після вибуху Першої світової війни провід УНСоюзу довів до створення централі всіх українців в Америці під назвою Українська Народна Рада, яка мала завдання нести поміч Україні у змаганнях за незалежну українську державу. Ця організація вела велику акцію збірки фондів і вже за рік вислано 18,500 дол. до Відня. На жаль, УНРада довго не проіснувала і тоді засновано Український Народний Комітет, який вів всі політичні акції збірки фондів та давав моральну поміч для встановлення української незалежної держави. Під проводом П. Понятишина цей Комітет домігся того, що 1917 року Президент Вудро Вілсон проголосив в цілій Америці Український День із збіркою фондів на допомогу Україні.

В роках поміж двома світовими війнами УНСоюз та його віддане членство було основою цілого зорганізованого життя в Америці.

В тому часі, Управа УНСоюзу мусіла звернути також увагу на скоро зростаюче число вже в Америці народжених молодих людей українського походження. Щоб вщепити любов до української спадщини у цієї молодої генерації, УНСоюз у 1933 році почав видавати англомовний „Український Тижневик" та активно включився у заходи заснування молодечої організації — Ліги Української Молоді Північної Америки, з якої опісля вийшло багато провідників УНСоюзу та громадських діячів.

Згідно з виготовленою статистикою, поміж двома світовими війнами УНСоюз та його членство пожертвували понад один мільйон долярів на підтримку боротьби за незалежність України та на різні інші потреби. Історики так очеркнули цей період часу:

1) Стабілізація розбудови організації і поширення вже існуючої бази діяння.

2) Підтримка Українським революційним течіям поза межами Америки та створення незалежної українсько-американської організації з власними плянами дії в Америці. Втримання рівноваги поміж українськими й американськими вартостями й зацікавленнями.

3) Вдержання рівноваги поміж двома відповідальностями як братсько-допомогової організації громадської організації з великим стажем і впливами.

4) Поширення і популяризація концепції „двох батьківщин" з точно означеним становищем українців відносно підтримки адоптованої країни та країни походження.

В цьому часі припали акції проти польської пацифікації у Галичині та проти штучно створеним совєтським урядом Великого голоду в Україні.

У 1933 році також створено Культурну комісію, якій треба завдячувати видання численних книжок на історичні теми в англійській мові, завданням яких було ширити знання про Україну, її нарід, історію, культуру та його бажання і стремління.

Після Мюнхенської конференції у 1938 році, Об'єднання Українських Організацій в Америці боролося через Уряд Америки за незалежність Карпатської України. В тому часі були побоювання, що землі заселені українцями будуть розділені поміж Польщею і Мадярщиною. Для цієї цілі УНСоюз перевів збірку пожертв, яку провадив щоденник „Свобода".

Під час Другої світової війни українська громада в Америці, а УНСоюз та „Свобода" в першій мірі, були під сильним обстрілом та наклепами пропаганди комуністичних агентів. Але УНСоюз і „Свобода" не тільки витримали цей наступ комуністів і їх наклепи, але постійно продовжували ширити свій погляд про небезпеку совєтсько-американської дружби.

Після Другої світової війни ціла Україна опинилася під чоботом російсько-комуністичної імперії та заразом ізольована від решти світу залізною куртиною. В тому самому часі сотки тисяч українців опинилися розкинені по цілому світі, найбільше їх було у західних частинах Німеччини та Австрії. Саме цим утікачам грозила насильна репатріяція до Совєтського Союзу.

На II Конгресі Американських Українців в січні 1944 року рішено заснувати Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет, завданням якого було б допомагати тим втікачам. УНСоюз зложив велику дотацію, а „Свобода" вела активно акцію збірки грошей на цю ціль.

ЗУАДК, як ця організація досі зветься, скоро зайнявся акцією леґальної допомоги втікачам в Европі та уділяв їм матеріяльну і моральну поміч. Не тільки що УНСоюз підтримував цю організацію своїми пожертвами, а „Свобода" вела збіркову акцію, він також включив до цієї допомогової акції багато членів своєї управи та провідних членів організації. Багато тисяч втікачів могли пересилитися до ЗСА на базі закону про переміщених осіб. УНСоюз через свої відділи та членів робив старання, щоб знайти для тих нових еміґрантів місця на проживання та працю.

З напливом українських втікачів зовсім змінилося життя української громади та зросли ряди членства УНСоюзу. Хоча ці нові іміґранти мало знали про забезпечення, вони були зацікавлені іншими аспектами союзової діяльности: програмами громадської та культурної активности та його відданости ідеалам боротьби за свободу і незалежність України.

На цей час припадає також поширення членських кадр УНСоюзу також і в Канаді. Ще в 1939 році був заснований перший відділ в Канаді, а вже у 1963 році УНСоюз відкрив відділи у провінціях, нараховував 53 відділи та 6,889 членів.

В 1952 році по довгім плянуванню УНСоюз закупив велику посілість в горах Кетскиль, коло Кергонксону, Н.Й. Тепер ця оселя УНСоюзу, відома всім як Союзівка, стала центром життя українців і є відома з культурних імпрез, спеціяльно в літньому сезоні. Там відбуваються табори тенісу, українських народних танців, дитячі табори, курси учителів суботніх шкіл, та товариські з'їзди союзових сеньйорів, як і різних реґіональних груп молодечих організацій, весілля молодих українських пар. Українські мистці з усіх країн світу виступають там та розважають гостей. Поставлено на цій оселі коштом УНСоюзу статуї визначних історичних постатей — поета Тараса Шевченка, гетьмана Івана Мазепи, поетеси Лесі Українки та Кардинала і Патріярха Й. Сліпого, які виконали найкращі українські скульптори (Литвиненко, Архіпенко, Черешньовський). Багатоплянування і дискусій провела Управа УНСоюзу щоб побудувати дім для старших віком членів. І саме це завершено у 1980 році.

Велику увагу УНСоюз все присвячував українській дітворі. Від 1954 року УНСоюз почав видавати місячний ілюстрований журнал „Веселка". Він зробив велику працю, щоб вщепити в серця і умах української дітвори любов до своєї культури та до своєї спадщини.

У 1956 році Культурна комісія УНСоюзу вийшла із задумом, щоб збудувати у Вашінгтоні пам'ятник Т. Шевченкові. Для цього був створений громадський комітет, який цю акцію по усуненні багатьох перешкод успішно закінчив. Акт відкриття доконав президент Америки Двайт Айзенгавер в присутності 100,000 українців з Америки і Канади.

У 1963 році у видавництві Торонтонського університету вийшов том перший двотомової Енциклопедії Українознавства під редакцією проф. Володимира Кубійовича у співпраці з Науковим Товариством ім. Т. Шевченка. Цей великий твір був фінансований УНСоюзом коштом поверх 310,000 дол. Завершив тоді многолітню видавничу діяльність дом другий, який вийшов у світ 1971 році. Дещо пізніше, завдяки поважній фінансовій підтримці УНСоюзу, появилася книжка про штучно створений в Україні голод в роках 1932-33 автором світової слави історика та знавця сталінської доби д-ра Роберта Конквеста „Жнива смутку". Цю книжку, переложену вже на кілька мов, включно з українською і російською, уважають за наукову базу дослідів про Великий голод в Україні.

Проф. Дейвід Марплс з Альбертського університету міг з частинною допомогою УНСоюзу проаналізувати у двох книжках наслідки трагедії чорнобильської катастрофи в 1986 році. Д-р Марплс є також автором двох інших книжок про українців у Другій світовій війні, які УНСоюз фінансово підтримав.

Хоча і раніше УНСоюз видавав стипендії, але від 1964 року ця акція допомоги у студіях союзовим студентам щоб набути вищу освіту значно зросла. З огляду на все вищі кошти високошкільних студій, допомога молодим студентам є чи не найбільше побажаною братською діяльністю УНСоюзу. Кожного року принаймнеше 250 молодих студентів вносять аплікації. За минулих 30 літ УНСоюз уділив 3,170 стипендистам допомогу у висоті 1,236,000 дол.

УНСоюз був дуже активний в кампаніях оборони прав людини, яку вели дисиденти і політичні в'язні в Україні. Ця акція почалася в січні 1972 року, коли понад 100 інтелектуалістів арештовано в Україні за те, що вони протестували проти нехтування людських прав в Україні. Ці арешти викликали по цілому світі сильні протести. УНСоюз заснував відразу Фонд Наглої Потреби, призначений для оборони життя і здоров'я дисидентів та для допомоги акціям в обороні людських прав. У 1974 році УНСоюз заявив перед американським урядом готовість покрити кошти іміґрації за кордон всіх українських дисидентів з Совєтського Союзу, як і взяти зобов'язання за їх лікування. Опісля, у 1977 році, УНСоюз зорганізував Тиждень Акцій у Вашінгтоні, коли кілька десяток груп українських американців відвідали понад 200 конґресменів та інформували їх про порушування совєтським урядом в Україні Гельсінкських угод. Кожний сенатор та конґресмен одержував від УНСоюзу відповідний інформативний пакет. У цій акції брало участь понад 150 союзовців.

Саме у 1980 роках, коли широко дебатувалася у пресі, по радіо і телевізії справа Івана Дем'янюка, якого оскаржувано, що він буцімто був „Іван Ґрозний" з табору в Треблінці, Совєтський Союз дуже спритно і хитро відновив свою довголітню акцію оскаржування української громади в антисемітизмі та нацизмі, яку то акцію провадив так підступно попередньо у 1930-их і 1940-их роках.

За допомогою Бюра спеціяльних інвестиґацій американського Департаменту справедливости почалася акція ловлення „нацистів". Совєтський уряд дуже радо доставляв фальшиві вказки та підроблені списки „нацистів", як також продукував англомовні публікації, в яких багато уваги присвячувалося українському антисемітизмові. Тоді заоркестровано далеко закроєну акцію проти українців і балтійців.

Не маючи охоти податися публічному наступові дезінформації та наклепам зі сторони преси, радіо і телевізії УНСоюз заснував „Фонд Оборони Української Спадщини", який з кількома акціями пішов в офензиву інформуючи так американську громадськість, як і українців про правдивий стан очорнень українців. Вислідом довгих нарад виникла потреба постійної боротьби з дезінформацією. Головний Уряд рішив заснувати у Вашінгтоні інформаційне бюро УНСоюзу, якому надано завдання інформувати американський загал, як і політичний світ, про Україну та обороняти інтереси американських українців.

У своїх заходах ширити правду про штучно створений голод в Україні у 1932-33-их роках та для вірної інформації про це американський загал, УНСоюз видав спеціяльне видання „Українського Тижневика", випустив у слід брошуру „Великий голод в Україні — забутий голокост", фінансував видання Ентерпрайз інституту п.з. „Штучно створений голод в Україні", був спонзором першої конференції на тему цього голоду, призначеної для учителів шкіл у Іллиной та поміг фінансово видати наукову книжку про голод авторства д-ра Роберт Конквеста, про що була вже згадка раніше.

Під час останньої Конвенції у 1990 році делегати рішили створити Фонд Відродження України. З цього фонду УНСоюз видав багато дотацій, найбільше для шкільних потреб, для висилки наукових та шкільних підручників в англійській мові, для видання підручників для українських шкіл, для допомоги дітям потерпілим від чорнобильської катастрофи, видання книжок з економіки, історії України XX століття, книжки документів НКВД та на акції демократизації в Україні.

УНСоюз є дуже гордий з свого проєкту „Учити англійську мову в Україні", який вже третій раз під час літа буде переведений у життя. Попередніх два літа кожного року біля 80 добровольців провадили біля 81 кляс та навчали приблизно 1,300 студентів у 18-ох областях та 42 містах. Співспонзором в Україні є Товариство „Просвіта". Важливість цього проєкту не є тільки у навчанні мови, але також поширюванні інформацій про демократичний спосіб працювання, та життя у демократичнім устрою. Другий проєкт — це літні семінари у Києві, Харкові і Вінниці, для учителів англійської мови в Україні, завданням яких є піднести рівень знання і внесення нової методики навчання студентів.

УНСоюз високо оцінює свої видання, які впродовж довгого існування допомагали йому рости у членстві як також його у громадській праці.

Від довгих літ „Свобода" перебрала ролю „газети хрестоносних походів" як в справі незалежности України, так і ширення правди про Великий голод 1932-33 років в Україні, пацифікації українців поляками та в допомозі українцям потерпілим у Другій світовій війні. „Свобода" вела кампанію за встановлення пам'ятника Т. Шевченкові у Вашінгтоні, піддержувала на своїх сторінках встановлення трьох катедр у Гарвардському університеті, а опісля Українського Дослідного Інституту, обороняла українських дисидентів та всіх, хто боровся за людські права в Україні. А тепер „Свобода" обороняє дальше ще досить кволу незалежність України та постійно говорить за всіх українців без огляду на те, де вони проживають.

УНСоюз почав видавати англомовний „Український Тижневик" в 1933 році, щоб задоволити потреби нового покоління українських американців. Від самого початку існування „Український Тижневик" мав поставлене завдання — бути джерелом інформацій для неукраїнців про українців і про Україну та притягнути назад до української громади тих молодих людей українського походження, які від неї відчужилися і відійшли.

„Український Тижневик" також провадив „хрестоносні походи", але з іншим насвітленням та відмінним підходом. В додатку до тих акцій, які „Свобода" піддержувала, „Український Тижневик" також сильно наголошував встановлення Сенатської комісії для розгляду українського голоду та інші. „Український Тижневик" вже служить трьом поколінням читачів і тепер є найбільш почитним етнічним тижневиком у ЗСА і Канаді. Його читає багато визначних й впливових осіб, які поважають його за вірне подавання вісток, як і за статті, які викликають велике зацікавлення у своїх читачів. „Український Тижневик" отримують всі сенатори і конґресмени ЗСА та вибрані політичні діячі в Канаді. Від 1990 року „Український Тижневик" має власного редактора у пресовому бюрі в Києві, а від 1992 року об'єм газети збільшився до 24-ох сторінок.

Заснування Бюра УНСоюзу у Вашінгтоні припало саме в найбільш бажаний і потрібний час, коли Україна почала встановлювати свою незалежність. Ця канцелярія служила своїми контактами та інформаціями немов неофіційна амбасада для будучих демократичних провідників. Бюро УНСоюзу у Вашінгтоні було допоміжним у встановленні амбасади України, спершу у винаймленому приміщенні, а опісля у підшуканню власного будинку. Працівники бюра щоденно втримують зв'язки з урядовими чинниками і неурядовими організаціями та іншими етнічними групами.

Тут треба відмітити, що вся братська активнсіть УНСоюзу, його видання, оселя, бюро у Вашінгтоні не дають прибутків і мусять мати постійну фінансову підтримку УНСоюзу, яка виносить понад 2 міл. дол. у річному відношенні. Але кожна галузь цієї активности є так важна для УНСоюзу і його членства, що без існування однієї УНСоюз не міг би виконувати своє спеціяльне завдання в українсько-американській громаді.

Найбільша сила УНСоюзу є у його великому членстві та у його 370 відділах в Америці і Канаді, у їх визначних членах управ, які вони завжди притягали до праці для УНСоюзу впродовж минулих 100 років існування. Свої ідеї УНСоюз є готовий перенести в Україну, коли для цього настане відповідний час.

Коріння УНСоюзу є глибоко запущене в американську і канадську землю. В теперішньому часі, коли Україна відзискала свою незалежність, багато українських організацій почали сумніватися в потребі і конечності свого дальшого існування. УНСоюз, навпаки, робить багато заходів для закріплення своєї праці: модернізує свої забезпеченеві продукти, щоб краще служити потребам нових поколінь українських американців, модернізує приміщення на Союзівці, щоб задоволити вимоги більш вибагливої молодої, професійної клієнтелі, модернізує свій статут, щоб ще краще служити членству у своєму черговому століттю.

Та знову, які у попередніх роках свого першого століття, УНСоюз шукає і запрошує у свої ряди молодих українських американців, щоб вони зактивізували його відділи та стали їх провідниками.

УНСоюз має велику надію на українсько-американську громаду, яка втішається високоактивними одиницями, готовими допомагати Україні в її дуже тяжкому завданні вийти з руїн комуністичного ладу, створити нову українську націю, яка опиралася б на демократичних засадах та справедливих законах.

Тільки сильна українсько-американська громада може нести поміч Україні своїми комерційними зв'язками та зв'язками з американським Урядом, в першій мірі через законодавців.

А тепер завданням американських і канадських українців є старатися допомогти у заходах демократизації України та щоб нарід вибрав новий парлямент, який відважно і віддано переводив би далекойдучі зміни в економіці, зміни такі потрібні для вдержання незалежности української держави.

Головний Уряд УНС 1990-94.

ІЄРАРХИ...

(Закінчення зі стор. 1)

ючись одночасно, що не можуть бути на святкуваннях 100-річчя в Ню Йорку тому, що в цей час будуть перебувати у Львові на Синоді Єпископів УГКЦ у Львові. Із таких самих причин не міг прибути Єпископ-помічник Володимир Паска з Філядельфії, що враз із Митрополитом Суликом поїхав на Синод до Львова.

Незвичайно тепло написав свої привітання добрий приятель УНС, генеральний вікарій, парох церкви св. Юра в Ню Йорку, о. Патрикій Пащак, ЧСВВ, який і був почесним гостем на ювілейному концерті. Довге привітання прислав також парох церкви св. Івана Хрестителя в Нюарку о. Франко Шадяк, ЧНІ, який особливо дякував УНСоюзові за позички, які ця церква дістала на будову її в 1961 році і на будову шкільної руханкової залі та авдиторії в 1980 році.

В імені Української Автокефальної Православної Церкви привітання і благословення переслали Митрополит Константин та Архиєпископ Антоній, дякуючи при тому за щедрість УНС на різні потреби УПЦ в ЗСА, зокрема на церковний осередок у С. Бавнд Бруку, Н. Дж., що дає йому можливість розвиватися духовно і матеріяльно.

Єпископ Української Православної Церкви, Царгородської Патріярхії Всеволод не лише побажав УНСоюзові з приводу 100-річчя, але був присутній на концерті в суботу, 19-го лютого, в Карнеґі Голл, як особливий гість Екзекутиви УНС.

Прислали свої привітання також провідники Всеукраїнського Євангельсько-Баптистського Братства, а саме пастор Олекса Гарбузюк, президент-емерит і генеральний секретар, як також пастор Володимир Домашовець, голова ВЄББратства, який однак з приводу перебування в Україні не міг особисто взяти участі у святкуваннях.

Український...

(Закінчення зі стор. 4)

лися Євген Репета з Дітройту, Василь Оріховський з Ню Бронсвіку, д-р Михайло Снігурович, Адольф Словік, М. Дейчаківський і в Канаді Т. Волошин. На протязі 1964—1972 років оформився добрий „тім" союзових організаторів. Були успіхи, а загальна кількість членів УНС доходила до 100 тисяч з новими відділами, а зокрема в Канаді. На жаль, з різних причин цей „тім" не втримався, деякі організатори були довше, інші коротше. Як шкода, що у століття УНС ми не змогли прийти з стотисячним членством! Я особисто витримав на пості організатора повних 10 років. За той час я зорганізував в Канаді 14 відділів, відновив два в усіх частинах Канади. Часто брав участь разом з американськими організаторами в Америці в так званих організаційних кампаніях. В Канаді членство збільшилося понад 10 тисяч у нових 60-ти відділах, з яких понад три тисячі я записав власною рукою. За успішну працю я був постійним членом Клюбу Заслужених Союзовців і відзначений багатьма відзнаками Союзу. Тепер праця і активність УНС в Канаді з різних причин сповільнилася, але є надія на покращання!

Координаційно-організаційну працю УНС в Канаді проводила на початку Канадська канцелярія, керівником якої був довгий час Богдан Зорич, пізніше — Канадське Представництво, що складалося з канадських членів Головного Уряду УНС, яке очолювали: головний директор Богдан Зорич, сенатор Павло Юзик і деякий час Іван Геврик. Окрім цього, існують в Канаді чотири округи УНС, а саме: Торонтонська округа, яку очолювали Василь Дідюк, Іван Мельник, Софія Куца, д-р Осип Бойко, Василь Верига, Василь Шарван, а тепер о. д-р Мирон Стасів. Монтреальську округу очолювали: інж. М. Граб, Дмитро Попадинець, тепер Текля Мороз. Ніягарську округу очолювали: о. М. Блаженко, Є.Омельченко, тепер адв. Богдан Долішний. Вінніпегську округу цілий час своєї союзової праці очолював Іван Геврик. До складу Головного Уряду УНС на конвенціях з Канади були обрані: Володимир Косар, Богдан Зорич, Богдань Мельник, Василь Дідюк, сенатор Павло Юзик, Дмито Попадинець, Текля Мороз, Іван Геврик, Леонід Філь, Павло Дорожинський. На списку тих, що проводили й проводять союзовими справами, не забуваймо за тих чисельних голів, секретарів, касирів і організаторів відділів, які протягом існування УНС в Канаді вклали так багато праці у його розбудову. Вичислити всіх було б просто неможливо, бо було їх „ім же ність числа"! Не забудьмо про них у величні дні нашого ювілею. Склонім наші голови перед тінями тих, що відійшли у вічність. Дякуймо Господеві, що ми маємо велику ласку радуватися нашими досягненнями та бути гордими за нашу працю і установу з обіцянкою працювати для неї у її переході до другого століття.

Сподіваємося, що в новому другому столітті УНС поширить свою працю в Канаді, а новими досягненнями будуть радіти і всі члени в Канаді і Америці!

Хай живе Українська Заморська Твердиня — Український Народний Союз!